

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**MAKEDONYA’NIN İÇ VE DIŞ POLİTİKA SORUNLARI
(1990–2005)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdülmecit NUREDİNİ

Enstitü Ana Bilim Dalı : Uluslararası İlişkiler

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. İbrahim KAMİL

MAYIS-2006

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**MAKEDONYA’NIN İÇ VE DIŞ POLİTİKA SORUNLARI
(1990–2005)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdülmecit NUREDİNİ

Enstitü Ana Bilim Dalı : Uluslararası İlişkiler

Bu tez 13/06/2006 tarihide aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	<u>iii</u>
TABLO LİSTESİ	<u>y</u>
<u>HARİTALAR</u>	<u>vi</u>
<u>ÖZET</u>	<u>vii</u>
<u>SUMMARY</u>	<u>viii</u>
GİRİŞ	<u>1</u>
BÖLÜM 1: SOĞUK SAVAŞ SONRASI MAKEDONYA	<u>3</u>
1. Bölgenin Tanımı:	<u>3</u>
1.1. Makedonya'nın Coğrafi Konumu:	<u>3</u>
1.2. Soğuk Savaşın Sona Ermesi ve SSCB'nin Çöküşü	<u>5</u>
1.3. Yugoslavya'yı Krize Götüren Nedenler:.....	<u>5</u>
2. Yugoslavya'da Krizin Ortaya Çıkışı ve Makedonya'nın Bağımsızlık İlanı:	<u>5</u>
2.1. Makedonya'nın Bağımsızlığın İlanı:.....	<u>6</u>
2.2. Bosna-Hersek Savaşı:.....	<u>7</u>
3. Yugoslavya'daki Gelişmeler Karşısında Uluslararası Toplum	<u>8</u>
BÖLÜM 2: MAKEDONYA'NIN İÇ POLİTİKA SORUNLARI	<u>10</u>
2.1. Makedonya'nın Sosyal Yapısı:	<u>10</u>
2.2. İç Politika Sorunları:	<u>12</u>
2.3. Bağımsızlık Sonrası Makedonya Arnavutlarının Siyasal Mücadelesi:	<u>12</u>
2.3.1. Makedonya da Siyasi Mücadele:.....	<u>13</u>
2.3.2. 1994 Nüfus Sayımı:	<u>15</u>
2.3.3. Tetova Olaylar (1994)	<u>17</u>
2.3.4. 9 Temmuz Gostivar Olayları:.....	<u>23</u>
2.4. Kosova Krizi ve Makedonya'daki Etkileri.....	<u>31</u>
2.5. 2001 Krizinin Patlak Vermesi.....	<u>32</u>
2.5.1. Makedonya Krizinin Öyküsü	<u>34</u>

2.5.2. Kriz Döneminde Meydana Gelen Siyasi Gelişmeler	44
2.5.3. Makedon Elitinin Tutumu:.....	45
2.6. Uzlaşma Süreci ve NATO Yardımı	46
2.6.1. Barış Anlaşmasının İmzalanması ve İçeriği	48
2.7. Batı'nın Makedon –Arnavut Çatışması ve Anlaşma Sonrası Stratejisi.....	50
2.7.1. Kriz Döneminde Diğer Ülkelerin Tutumu.....	54
2.7.2. Kriz Dönemi ve Sonrası Makedonya-Uluslararası Toplum İşbirliği:	55
2.8. Yeni Yerel Yönetim Yasası	60
2.8.1. 2005 Yerel Seçimleri	60
3. Demokratikleşme Sürecinde Makedonya Türkleri	61
3.1. Makedonya'daki Türklerin Eğitim-Öğretim Sorunları:	65
3.2. 1996 Yerel Seçimleri.....	66
3.3. Yeni Türk Partilerinin Kurulması	67
3.4. 2002 Seçimleri	69
III. BÖLÜM 3: MAKEDONYA'NIN DIŞ POLİTİKA SORUNLARI	70
3.1. Yunanistan-Makedonya Sorunu	70
3.1.1. Yunanistan-Makedonya İsim Sorunu:	72
3.2. Bulgaristan-Makedonya Sorunları	76
3.3. Arnavutluk –Makedonya Sorunu	88
3.4. Sırbistan&Karadağ-Makedonya Sorunu	90
SONUÇ.....	93
KAYNAKÇA.....	95
ÖZGEÇMİŞ.....	103

KISALTMALAR

A.B.	:Avrupa Birliği
A.B.D.	:Amerika Birleşik Devletleri
A.G.İ.T.	:Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
A.T.	:Avrupa Topluluğu
B.D.İ.	:Bashkimi Demokratik Pér İntegrim (Entegrasyon İçin DemokratikHareket Partisi)
B.D.T.	:Bağımsız Devletler Topluluğu
B.L.D.P.	:Bulgaristan Liberal Demokratik Partisi
B.M.	:Birleşmiş Milletler
B.N.R.P.	:Bulgaristan Radikal Partisi
B.S.P.	:Bulgar Sosyalist Partisi
C.I.A.	:Amerika Merkezi Haber alma Teşkilatı
D.A.	:Demokratska Alternativa
D.A.G.	:Yunanistan Demokratik Ordusu
D.P.A.	:Partiya za Demokratski Prossporitet na Albantsite (Arnavut Demokratik Refah Partisi)
E.S.I.	:European Stability Initiative
F.Y.R.M.	:Former Yugoslav Republic of Macedonia
H.Ö.H.	:Hak ve Özgürlükler Hareketi
K.F.O.R	:Kosova Gücü
L.D.P.	:Liberal Demokratik Partisi
M.A.N.U.	:Makedonska Akademija Nauka i Umetnosti (Makedonya ilim kültür akademisyenleri)
M.T.K.P.	:Makedonya Türklerinin Kalkınma Partisi
N.A.T.O.	:Kuzey Atlantik Anlaşma Organizasyonu
N.D.P.	:Halkın Demokrasi Partisi
O.M.O.	:Birleşik Makedon Örgütü
P.D.P.	:Demokratik Refah Partisini
S.A.M.	: Karadan Havaya Füze

S.D.S.M.	:Makedonya Sosyal Demokratik İttifakı
S.E.E.B.R.I.G.	:Güneydoğu Avrupa Ülkeleri Çokuluslu Barış Gücü
S.N.D.	:Ulusal Savunma Komitesi
S.S.C.B.	:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
T.D.B.	:Türk Demokratik Birliği
T.D.P.	:Türk Demokratik Partisi
T.H.P.	:Türk Hareket Partisi
U.Ç.K.	:Uştria Çilimtare Komtare-Halk Kurtuluş Ordusu
U.D.F.	:Demokratik Güçler Birliği
U.N.H.C.R.	: BM Mülteciler Yüksek Komiserliği
U.N.P.R.E.D.E.P.	: BM Önleyici Geliştirme Gücü
Ü.E.P.	:Üyelik Eylem Planı
V.M.R.O.	:Vnatreşna Makedonska Revulutsionerna Organizatsiya
V.M.R.O.-D.P.M.N.E.	:Vnatreşna Makedonska Revulutsionerna Organizatsiya MakedonyaDevrimci Örgütü)Demokratska Partiya za Makedonsko Natsionalno Edinstvo (Makedonya Ulusal Birliği Demokrasi Partisi)

TABLO LİSTESİ

- Tablo 1.** 1953-1994 yılları arası Makedonya'nın Nüfus Sayım Sonuçları...16
- Tablo 2.** 2002 Nüfus sayım sonuçları.....57
- Tablo 3.** 1991 nüfus sayımına göre Türklerin belediyelere göre dağılımı.....63
- Tablo 4.** 1994 nüfus sayımına göre Türklerin belediyelere göre dağılımı.....65

HARİTALAR

Harita 1. Makedonya'nın Etnik Yapısı	16
---	-----------

Tezin Başlığı: Makedonya'nın İç ve Dış Politika Sorunları (1990 – 2005)	
Tezin Yazarı: Abdülmecit NUREDİNİ	Danışman: Yrd. Doç. Dr. İbrahim KAMİL
Kabul Tarihi: 16 Mayıs 2006	Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 103 (tez)
Anabilim dalı: Uluslararası İlişkiler	
<p>Balkan yarımadası etnik, linguistik ve dinsel bakımdan dünyanın en karmaşık bölgelerinin başında gelmektedir. Tarihin hemen-hemen her döneminde yoğun çatışmalara gebe olan bu bölge, yaşanmış ve yaşanacak çatışmalarla dünya kamuoyunun tüm dikkatlerini üzerine toplamıştır. Bölgenin özelliği çatışmaların sadece Balkan devletleri arasında, olmaması, devletlerin içinde de ayrı etnik ve dinsel yapılaşmalardan kaynaklanan ve iç savaş boyutlarına ulaşan çatışmaların yaşanmasıdır.</p> <p>İkinci Dünya savaşından sonra çözülmeye mahkûm temeller üzerine, Avrupa merkezi devletlerin güç mücadelesini derinleştirecek bir yapıda oluşturulan Yugoslavya, iki kutuplu dünya düzeninin sona ermesiyle beraber yoğun çatışmaların yaşandığı bir arena haline gelmiştir.</p> <p>Makedonya ise bu coğrafyanın kilit noktasıdır. Makedonya Cumhuriyeti'nin bir bağımsız devlet olarak uluslararası sahneye çıkışının bölge üzerinde yarattığı etkinin yanında ülke içindeki azınlık talepleri, ülkenin jeostratejik önemini vurgulamaktadır. Makedonya'nın hem kendi içinde yaşadığı etnik sorunlar, hem de komşu ülkeler ile sorunların temelinde, Makedonya'nın tarihi ve coğrafyası yatmaktadır.</p> <p>Yunanistan'ın da tıpkı Makedonya'nın olduğu gibi Slav ve Arnavut kökenli etnik guruplar bulunmaktadır. Makedonya'daki etnik hareketlik başta Yunanistan'ı olmak üzere tüm komşu ülkeleri doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda iç politikada yaşanan gelişmelerin dış politika sorunlarıyla bir bağlantının mevcudiyeti ele alınarak, bağımsız Makedonya Cumhuriyeti'nin stratejik konumu ne denli önemi olduğu ortaya çıkmaktadır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Makedonya, İç Sorunlar, Dış Sorunlar, Politikalar	

Title of Thesis: Internal and Foreign Policy Issues of Macedonia (1990 – 2005)

Author: Abdülmecit NUREDİNİ

Supervisor: Assist. Prof. Dr İbrahim KAMİL

Date: 16 May 2006

Nu. of Pages: viii (pre text) + 103 (main body)

Department: International Relation

The Balkan Peninsula is in the lead of the most complicated regions, in the view of ethnic, religious and linguistic. This region that is subject of the most intense clashes in every term of history, has brought to the attention of the public opinion in the world with the actualised events and to be able to actualise. As being a feature of this region, it is that to become actualised clashes like domestic battles and based on the different ethnical and religious structurizes.

After the second world war, Yugoslavia that was formed to give a power to the struggles of the Central European States, has been like an arena where are lived the most intense clashes by the end of the world order as being two poles.

And, Macedonia is the lock point of this geographia. Beside the Republic of Macedonia as an independent State in the area of international, created an affect on the region. It has an importance by the demands of the minorities and geostrategic. By the reason of the fact that Macedonia has its own history and geographical situation, it has both domestic troubles and problems with its border countries.

There have been Albanian and Slavian ethnical groups in Greece as well, like in Macedonia and they affect Greece and the other border countries directly. Thus, we understand that the Independent Republic of Macedonia has obtained a strategical importance, as a result of the developments in the internal politics and foreing political issues.

Keywords: Macedonia, Internal Issues, Foreign Issues, Politics

GİRİŞ

Çalışmanın Amacı: Bu tezde işlenmeye çalışılan konu Makedonya'nın bağımsızlığını ilan etmesiyle birlikte, bölge üzerinde yarattığı etki ve ülkedeki etnik sorunların komşu ülkelere yayılma potansiyelini göz önünde bulundurarak, Makedonya'nın İç ve Dış Politika Sorunlarını teferruatlı bir biçimde inceleyen herhangi bir çalışmaya söz konusu olmadığı için, bu konuyu analiz etmeyi ve mevcut boşluğu gidermeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın Önemi: Doğu Blok'unun çökmesi ve Sosyalist sistemin düzen dışına itilmesi ile Balkanlarda gündeme gelmiş bulunan yeni siyasi ve ekonomi yapının hayata geçirilmesi ihtiyacı, uzun dönem baskı altında tutulmuş olan milliyetçilik ve etnik ayrımcılık olguları ile de birleşerek, balkanlardaki potansiyel istikrarsızlık unsurlarını yeniden gündeme getirmiştir. Avrupa'nın güneydoğu sınırını oluşturan Makedonya, tarih boyunca sahip olduğu stratejik konumu sebebiyle komşu ülkeleri tarafından bir tampon bölge olarak görülmüştür. Bu stratejik konumu itibariyle göç yollarının da üzerinde bulunan Makedonya, Bosna ve Kosova savaşları esnasında evlerini terk etmek zorunda kalan bölge mültecilerini kısa ve uzun süreli barındırarak farklı topluluklarla iyi ilişkiler kurama eğiliminde bulunmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde, soğuk savaş sonrası dönemde dünyada meydana gelen köklü değişikliklere paralel olarak, Balkanların dünya sahnesinde bir istikrarsızlık unsuru olarak ortaya çıkışı ve Makedonya'nın bu değişmelerin de etkisi ile uluslararası sahnede bağımsız bir devler olarak ortaya çıkışının incelenmesi teşkil etmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, ülkenin iç siyasetini uzun zamandır etkisi altında tutan azınlıklar sorununun bağımsızlığından günümüze kadar Makedonya siyasi dinamiklerini etkilemesidir. Ülkede yaşayan Arnavut azınlığın siyasi mücadelesi yanında, ulus devlet yapısının 2001 yılında iç çatışma sonrası imzalanan“Ohri Çerçeve anlaşması” ile son bulması ele alınmaktadır.

Üçüncü bölümde, Makedonya bağımsızlığından itibaren, üzerinde tarihi hak iddiasında bulunan ve bağımsız Makedonya Cumhuriyeti'nin kendi toprak bütünlüğü ile ulusal güvenliğine ciddi tehdit oluşturduğunu ileri süren Yunanistan'ın yanında diğer Balkan ülkeleri ile sorunları, ulusal güvenliğini dayandırdığı temeller ele alınmıştır.

Makedonya'nın İç ve Dış Politikasında yaşanan gelişmeler hakkında doğru ve tarafsız bilgilerin toplanıp okuyucuya sunulması, Makedonya'da kurulması çalışılan siyasi yapının etnisiteler tarafından nasıl algılanacağını tespit ederek, iç politikada yaşanan gelişmelerin dış politika sorunlarıyla bir bağlantının mevcudiyeti, bu çalışmanın içeriğini oluşturmuştur.

Çalışma Metodolojisi: Araştırma süresince karşılaşılan sıkıntıların başında konunun güncelliği dolayısıyla yeteri kadar Türkçe kaynak bulunamaması olmuştur. Kullanılan kaynaklar yabancı dilde yayımlanan kaynaklardır. Akademik literatür taraması ile ulaşılan makale ve kitaplar kullanılan en önemli kaynaklardır.

BÖLÜM 1. SOĞUK SAVAŞ SONRASI MAKEDONYA

1. Bölgenin Tanımı:

1.1. Makedonya'nın Coğrafi Konumu:

Bugün “Makedonya” denince, aklımıza ilk önce Tarihi Makedonya gelmektedir. Tarihi Makedonya, 66.355km² olup günümüzde üç Balkan ülkesi (Yunanistan, Bulgaristan ve Makedonya Cumhuriyeti) sınırları içinde yer almaktadır (Poulton,1993: 44). Ege (Yunan) Makedonyası olarak adlandırılan birinci bölge,34.177 km²'lik alanı kapsamaktadır. Bu bölge; Kavala, Drama, Serez, Kilkis, Selaik (Halkdiki yarımadası dahil), Katerini, Kozani, Kara Ferye (Berroia), Vodena (Edessa), Florina ve Kastorya illerini ihtiva eder ve Tarihi Makedonya'nın %51.50'sini oluşturur (Simoski,1999: 7).

Tarihi Makedonya'nın bugünkü Bulgaristan'da kalan kısmına “Pirin” ya da “Bulgar Makedonyası” denir. Pirin Makedonyası: 6465 km²'lik bir yüzölçümüne sahiptir. Başlıca yerleşim merkezleri; Periç, Melnik, Nevrokop, (Gotse Delçev) ve Blagoevgrad (Cuma-i Bala)'dır. Pirin Makedonyası Tarihi Makedonya'nın sadece %9,74'ünü oluşturmaktadır. Tarihi Makedonya'nın üçüncü kısmı Vardar Makedonyası da adlandırılan bugünkü Makedonya Cumhuriyetidir. Makedonya Cumhuriyeti; 25.713 km²'lik yüz ölçümü ile Tarihi Makedonya'nın %38,75'ini kapsar.

Tarihi Makedonya'nın sınırları, coğrafi konum bakımından doğuda Karasu Struma (Nestos) ile Rodop sıradağlarının batı yamaçlarıyla başlayıp batıda Yunanistan ile Arnavutluk arasında Prespa gölü, Makedonya ile Arnavutluk arasında Ohri gölü ve Korab sıradağları ile sona erer. Kuzeyde ise Karadağ ve Şar dağları ile Pindos sıradağları ile belirlenen hudut, güneyde Bistritsa (Aliakmon-Yenice Karasu)ırmağı, Olympos dağı, Selanik Körfezi ve Halkidiki yarımadası ile sınırlanır.

Bugünkü Makedonya: doğuda Bulgaristan, güneyde Yunanistan, batıda Arnavutluk kuzeyde Sırbistan (Kosova) ile sınırı bulunmaktadır. Yukarıda coğrafi bakımdan tarif ettiğimiz Tarihi Makedonya'nın sınırları ile bugünkü Makedonya'nın sınırları örtüşmemektedir. Tarihi Makedonya'nın bahsedilen üç ülke arasında paylaşılmış olması, pek çok sorunun kaynağını oluşturmaktadır.

1.2.Soğuk Savaşın Sona Ermesi ve SSCB'nin Çöküşü

SSCB'nin çöküşünün başlangıç noktasının, ekonominin çöküşü olarak gösterilmesi mümkündür. 1970'li yıllardan itibaren başlayan iktisadi durgunlukla birlikte, ülkede ciddi bir işgücü ve kaynak sıkıntısı baş göstermiştir. Dünyadaki teknolojik gelişmeleri takip edecek düzeydeki donanımın mevcut ya da yeterli olmaması, içinde bulunulan ekonomik sıkıntıların bir darboğaza dönüşmesi sonucunu doğurmuştur (Armaoğlu,1997: 947). Dünyadaki teknolojik gelişmeye ayak uydurabilmek için gerekli olan reformların ekonomik yetersizlikler nedeniyle yapılamamasının sonucunda, Komünist Parti Genel Sekreterliği'ne gelen Mihail Gorbaçov, yozlaşmaya son verilmesi için siyasal ve ekonomik sistemin değişmesi gereğinden hareketle, içte reformlara giderken, dış politika alanında da Batı ile işbirliğine yönelmiştir(Aktükün,1995: 24).

Bu çerçevede, kısa sürede siyasal alanda liberalleşmeyi hedefleyen Glasnost programını açıklayan Gorbaçov, bu politikayı hayata geçirme yönünde 1986 yılında muhalif mahkumları serbest bırakmış, ekonomik askeri üretimden sivil üretime geçmeye ve verimliliği arttırmaya yönelik yeniden yapılanma programı şeklide özetlenebilecek olan Perestroyka politikası eklenmesiyle SSCB'nde transformasyon süreci ivme kazanmaya başlamıştır (Tilly,1995: 311). Ülkedeki dönüşüm ihtiyacının ortaya çıkardığı bu reformasyon hareketleri, aynı zamanda sistemin çöküşünü hazırlayan faktörler olmuştur (Tilly,1995: 314).

1.2.1. 1980'lerin Sonunda Balkanlar

SSCB'nin çökme sürecinden en fazla etkilenen bölge Balkanlar oldu. Balkanlar 19. yüzyıldan bu yana etnik çatışmalar ve siyasal istikrarsızlıklara sahne olmuş bir

bölge niteliği taşımaktadır. Varşova Paketi'nin dağılması ve Sovyetler Birliği'nin ortadan kalkması sonucunda Balkanlar, bölgede ortaya çıkan siyasal ve sosyal çözümlere paralel olarak, yeniden bir istikrarsızlık bölgesi haline gelmiştir. Ciddi çatışmalara neden olan etnik milliyetçilik ve ayrılıkçı hareketlerin uyanışından kaynaklanan sorunlar neticesinde Yugoslavya'nın istikrarını derinden sarsmasına neden olmuştur (Langhorne,1995: 58).

1.3.Yugoslavya'yı Krize Götüren Nedenler

Tito'nun ölümünden sonra 1989'da Soğuk Savaşın da sona ermesiyle uluslararası konjoktürde büyük bir değişme yaşanmıştır. Yugoslavya'nın Batı için taşıdığı stratejik önemini yitirmesiyle birlikte, etnik gruplar arasında çıkan siyasal çatışmalar, federasyonu kısa dönemde ciddi bir ekonomik krizin yanında siyasal çözülmeye de taşımıştır (Duncan,1994: 218). Miloşeviç'in Kosova'daki Arnavutlar üzerinde baskıları ve Kosova'nın özerk statüsünü ihlal teşebbüsleri, Arnavut milliyetçiliği üzerinde etkili olmakla beraber, bölgede tansiyonun yükselmesine ve diğer milliyetçi akımların şiddetlenmesine sahne olan Yugoslavya'da meydana gelen çatışmalara ivme kazandırmıştır.

2.Yugoslavya'da Krizin Ortaya Çıkışı ve Makedonya'nın Bağımsızlık İlanı

1981 yılında Kosova'da Arnavut öğrencilerinin ana dilde eğitim talepleri ile başlayan olaylar, kısa sürede toplum geneline yayılmış ve "Kosova'nın Bağımsızlığı" amacını güden halk ayaklanmalarına dönüşmesi sonucunda ordunun sert müdahalesi ile baskı politikaları dönemi başlamıştır (Bora,1995: 102) Miloşeviç'in yönetime gelmesiyle birlikte göreceli bir şekilde Sırp milliyetçiliği artmış ve Miloşeviç önderliğindeki Sırp, sınırların milliyetlere göre çizilmesi yönündeki planlarının asıl amacı "*Büyük Sırbistan*" idealini gerçekleştirmektir. Bu bağlamda Sırp 1980'li yıllardan itibaren tartışılmakta olan siyasal sistemi ve 1974 anayasasını değiştirilmesini, Kosova ve Voyvodina bölgelerinin özerk statülerinin son verilmesini talebinde bulunmuşlardır. Hırvatistan, Slovenya ile birlikte Bosna-Hersek ve Makedonya'da siyasal çoğulcuktan yana tavır koydular

(Goldman,1996: 58).Bu gelişmelere müteakiben yapılan bağımsızlık referandumları ile Yugoslavya'yı derinden sarsmıştır. Söz konusu referanslarda Slovenya'da halkın %88.5, Hırvatistan'da % 57, bağımsızlıktan yana oy kullanmıştır. Slovenya'nın Bağımsızlığını ilan etmesinin ardından Hırvatistan'ın da bağımsızlığını ilan etmesi, ülke topraklarında Sırp askeri müdahalesi ile karşılanmış ve ciddi çatışmalar yaşanmıştır.

2.1.Makedonya'nın Bağımsızlığın İlanı

Yugoslavya içinde iç karışıklıklar ve milliyetçilik akımlarından kaynaklanan bağımsızlık mücadeleleri devam ederken, 8 Eylül 1991 tarihinde Makedonya'da bağımsızlığa yönelik bir referandum düzenlenmiş, %78 oranında "evet" oyu doğrultusunda, 9 Eylül 1991 tarihinde Makedonya bağımsızlığını ilan etti. Bağımsızlığının ardından Yunanistan'ın tepkilerine neden olmuştur.

24 Aralık 1991'de uluslararası kamuoyunda resmen tanınmak için Avrupa Topluluğu'na başvuruda bulunmuştur. Portekiz'in başkenti Lizbon'da bir araya gelen AB dış işleri bakanları 15 Ocak 1992'de Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlıklarının resmen tanınmasını hükmüne varırken, Belçika Dış İşleri Bakanı Mark Eyakens,"Makedonya ile ilgili tanıma kararının gerçekleşmemesinin nedenini "hukuki ve teknik sorunlar" var olduğunu vurgulamıştır (Chadler,2000: 156).

AT, Makedonya'yı, Yunanistan'ın AT içindeki yoğun muhalefeti yüzünden tanıma gerçekleşmemiştir. Uluslararası toplumda mevcut olumsuz tutuma rağmen, Makedonya 17 Ocak 1992 tarihinde Bulgaristan Cumhuriyeti tarafından tanınmıştır (Bağcı,1994: 93). Makedonya'nın söz konusu isim altında tanınmasında şiddetle karşı çıkan Yunanistan'ın propagandası sonucu BM Güvenlik Konseyi, 17 Aralık 1993 tarihinde "Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya" adı ile ve bayraksız olarak tanıdığını beyan eden 817 sayılı kararı kabul etmiştir.

BM Güvenlik Konseyi'nden sonra, ABD'de Makedonya'yı resmen tanımış, ancak iki devlet arasında Tam diplomatik ilişkinin kurulabilmesi için, Yunanistan ile sorunların çözüme kavuşturulması şartını getirmiştir. Avrupa Birliği ise 29 Aralık 1995 tarihinde ve "Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya (FYRM-Former Yugoslav Republic of Macedonia)"adı ile tanımıştır.

2.2. Bosna-Hersek Savaşı:

Bosna-Hersek' de 1990'da yapılan seçimlerde her etnik grup kendi sayıları ile orantılı milletvekili çıkartmış ve böylece üç taraflı etki ve karar mekanizması işlemeye başlamıştır. 1991 de yapılan barış konferansında Yugoslavya'nın durumu ve bölünmesi ele alınmıştır. AB ülkeleri, tanınmak için başvuran yeni ülkeleri tanıma kararını almıştır. Bosna-Hersek'in AB'ye tanınmak için başvurusundan sonra durumu Ocak 1992 yılında AB içerisinde Yugoslavya'nın durumunu görüşmek amacıyla kurulmuş olan Hakemlik Komisyonunca incelenerek bir referandumun yapılmasını önermiş, söz konusu referandumda Boşnaklarla Hırvatlar birlikte hareket ederek bağımsızlık için oy vermişlerdir.

Sırlar, Boşnakların kendi tarihi sınırları içerisinde kalmalarını kabul etmişler ve buna karşılık Sırp çoğunluğunun yaşadığı bölgelerde özel idarelerin kurulması talebinde bulunmuşlardır (Gompert,1996: 258). 7 Nisan 1992 de AB üye ülkeleri ve ABD, Bosna-Hersek'i tanımıştır. Bu aşamada Sırbistan tanımaya karşı çıkarak, Sarayevu'yu ele geçirmek ve Bosna'daki Sırp bölgelerini kendi sınırları içinde dahil etmek için saldırıya geçmiştir. Sırlar Federal Ordu Birliklerini kullanarak savaşı başattılar. Sırlar, batıda Bihaç, doğuda Srebrenitsa, Goradze, Tuzla; Hırvatlar ise Mostar vadisinde saldırılarını sürdürmüşlerdir.

Bu savaş sonucunda yaklaşık 300.000 Boşnak öldüğü, 3 milyon insanın da göç etmek zorunda kalmıştır. Savaş süresince BM, AGİT ve AB bu savaşı durdurmak ve bu krizi çözüme kavuşturmak için ciddi ve etkili girişimlerde bulunmamışlardır. Bütün bu gelişmeler Balkanlar'daki bazı ülkelerin kendi çıkarları doğrultusunda taraf tutmaları ve yeni oluşan Slav cumhuriyetlerine sahip

çıkmaları krizi çıkmaza sürüklemiştir. 1995 yılında yapılan Dayton barış antlaşmasıyla savaş sona ermiştir. Fakat bu anlaşma tarafların beklentilerine cevap verecek nitelikte değildir. Özellikle Boşnaklar bu anlaşmayı zorla kabul ettirilmiş kapitülasyonlar olarak algılamaktadır (İzetbegoviç,2003: 80).

3.Yugoslavya'daki Gelişmeler Karşısında Uluslararası Toplum

İki Almanya'nın birleşmesi ile soğuk savaş döneminin resmen sona ermesi, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Körfez Savaşı gibi olağanüstü gelişmeler, söz konusu kamuoyunun meşguliyet odağı olmuş ve uluslararası toplumun ilgisini Balkanlardan uzak tutmuştur. Uluslararası toplumun, Yugoslavya'daki olayların patlak vermesi ile beraber duruma, müdahale etmemesinin, gelişmeleri hızla bir iç savaş eşiğine getirmiş olmasının yanı sıra; büyük devletlerin Federasyonda çıkan iç savaşla birlikte gelen çözülme karşısında müdahale girişimleri de, olayların şiddetle tırmanması itibariyle, başarıdan uzak kalmıştır. BM, Yugoslavya'daki gelişmeleri bir oldu bitti şeklinde kabul ederek uluslar arası barış koruma yönündeki misyonunu gerçekleştirememiştir (İzetbegoviç,2003: 127). Yugoslavya krizi patlak verdiği sırada, içinde buldukları bölgede yeni bir istikrarsızlık unsurunun ortaya çıkacağı endişesi ile uluslararası sınırların korunması yönünde hareket eden Batılı devletler, Yugoslavya'nın bir bütün olarak varlığını sürdürmesi gereği üzerinde mutabık kalmışlardır (Dağaşan,1999: 56).

Bunun sonucu olarak, Yugoslavya federasyonu içinde Bosna-Hersek ve Makedonya'nın savunduğu, gevşek bir konfederasyonu öngören yeni yapılanma önerilerine Batılı devletlerden herhangi bir destek gelmemiştir. AT içinde tüm üyelerin, Yugoslavya krizi ortaya çıktığı güden itibaren belirledikleri ortak politikanın, federasyonun bütünlüğünün korunması yönünde olmasına rağmen, 1Temmuz 1991'den itibaren, Almanya, Yugoslavya'nın parçalanması halinde federasyonu oluşturan uluslara self-determinasyon ilkesinin uygulanması gerektiği yönündeki tutumunu açığa çıkararak 23 Aralık 1991'de Slovenya Hırvatistan'ın bağımsızlıklarını tanıdı (Bağcı,1994: 91).

15 Ocak 1991 de ise AT bu iki ülkeyi resmen tanıdığını açıklayarak Yugoslavya'nın dağılma sürecini tasdiklamıştır. Fakat Bosna-Hersek karşısında aynı tutum sergilenmediği için çatışmalar savaşa dönüşmüş ve barış için gereken girişimlerde bulunmamışlardır. Söz konusu ülkeye batılı ülkelerin tutumunu şöyle özetlenebilir: BM yaşanan savaşta insan haklarının, etnik, dini ve azınlık haklarının açıkça ihlal edildiğini kabul etmekle birlikte, yaşanan bu faciayı önlemek için askeri bir müdahalede bulunmayarak geniş bir soykırıma halkın katledilmesine göz yummuş, diğer yandan Romanya ve Macaristan, Sırbistan'a konulan ambargonun delinmesinde etkili olmuşlardır (Pauline Neville,1996: 74). ABD ise Bosna-Hersek olaylarında ilk anda müdahale etmeyi tercih etmemiş çünkü Rusya'nın ve Avrupa ülkelerinin böyle bir girişimi tepkiyle karşılayacağı, dünya düzenin eskiye nazaran daha kozmopolit olduğu için olaya temkinli yaklaşmıştır.

Diğer yandan Rusya ise Ortodoks yanlısı oluğu için Sırbistan'a ambargo esnasında yardım yapmıştır. Fakat BDT çatısı altında liderlik yapan Rusya, uluslararası alanda beklenen üstünlüğü sağlayamamakla birlikte, bu krizde çözüm konusunda yeterince etkili olduğunu söylemek oldukça güçtür. İngiltere Sırpların oluşturdukları fiili saldırıyı kabul etmekle birlikte Boşnaklara karşı uygulanan silah ambargosunun kaldırılmasına karşı çıkarak üstü kapalı bir şekilde din faktörünün ne denli etkili olduğunu vurgulamış ve Avrupa'nın göbeğinde bir İslam devletinin kurulmasından yana olmadıklarını, askeri bir yetkilinin 2 Mayıs 1993 tarihinde kendi kabinesindeki bakanlarından Douglas Hurd'a gönderdiği mektupla özetlemiştir(Gow,1993: 114

BÖLÜM 2. MAKEDONYA’NIN İÇ POLİTİKA SORUNLARI

2.1. Makedonya’nın Sosyal Yapısı

Makedonyanın iç sorunlarının kavranabilmesi, sosyal yapısının ortaya konulmasıyla yakından alakalıdır. Gerek çok etnili bir yapının varlığı, gerekse etnik grupların talepleri ve yaşanan krizler iç sorunların temel nedeni olduğu söylenebilir. Makedonya Cumhuriyeti diğer balkan ülkeleri olduğu gibi linguistik ve dinsel bakımdan dünyanın en karmaşık bölgelerinin başında gelmektedir. Etnik farklılar bir milletin ülke geneli dikkate alındığında çoğunluğu oluşturmuş olsa da bölgesel olarak azınlık pozisyonuna düştüğü görülmektedir. Aşağıdaki haritada görüldüğü gibi demografinin bu denli politize olduğu bir yerde Makedonlar ülke genelinde çoğunluğu oluşturmakta fakat batı Makedonya’da azınlık konumuna düşmektedirler.

Kaynak: www.axisglobe.com/artide.asp?artide=733

Bu yüzden ülkede siyasal sistemin bu etnik dağılıma göre yapılması azınlıklar tarafından tepki ile karşılanmaktadır(Kut,1996: 33). Birçok anlaşmazlığı bu çerçevede bakmış olursak azınlıkların nüfus sayımı veya parlamento seçimleri esnasında yapılan itirazların ne denli haklı olduklarını görülebilir. Azınlıklar arasında en uysal millet Türklerdir, Türkler hem sayılarının az oluşu hem de dağınık olarak yaşamaları siyasi anlamda etkili olamamaktadırlar. Makedonya'da parlamento seçimlerinin nisbi temsil modeliyle yapılması Makedonlar dışındaki milletlere dezavantajlı bir durum oluşturduğu aşikârdır. Söz konusu model altı farklı seçim bölgesinden oluşmakta ve her seçim bölgesi 20 milletvekili çıkarmaktadır. Özellikle batı Makedonya'da nüfusun yoğun olması 15 000 kişiden bir milletvekili çıkarken doğu Makedonya'da ise 3.000 kişiden bir milletvekili çıkmaktadır. Söz konusu seçim bölgeleri aşağıdaki gibidir:

- 1) Gostivar-Kalkandelen-Debre
- 2) Manastır-Resne-Ohri
- 3) Ustrumca-Prilep
- 4) İştıp-Berovo-Delçevo
- 5) Üsküp belediyelerinden: Merkez-Karpoş-Ekşisu-Gorçe Petrov-Saray-Studeničan bir bölge
- 6) Çayır-Gazibaba-Kumanova

Makedonyanın bir geçiş süreci yaşadığı söylenebilir. Genellikle Geçiş dönemleri sıkıntılarla doludur. Ülkede politik anlamda ve ekonomik anlamda bir çok sorun söz konusudur ve bu arada demokratikleşme süreci de devam etmektedir. Sosyal yapıdaki dinamikler ve geçiş döneminin tesiriyle başlıca politik sorunların Arnavutların talepleriyle Türklerin demokratik süreç içerisinde daha aktif rol oynamak istemelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

2.2. İç Politika Sorunları

Makedonya'nın bağımsızlığından itibaren yeni anayasa ve ulus devlet olma yolunda yaptığı girişimler iç sorunların ortaya çıkmasında etkili olmuştur. İç

sorunları: siyasal, ekonomik ve kültürel açıdan tasnif edilmesi mümkündür. Ülkede yaşayan birçok azınlık söz konusu haklardan mahrum kaldıklarını idda ederek, yeni oluşturulmaya çalışılan siyasi sisteme karşı tepkilerini gösterme eğiliminde bulunmuşlardır. Gerek Arnavutlar, gerekse diğer azınlıklar birçok konuda haksızlığa uğradıklarını idda ederek, yeni kurulan Makedonya Cumhuriyetini 11 yıla aşkın bir süre sancılı bir dönem yaşanmasına neden olmuştur.

2.3.Bağımsızlık Sonrası Makedonya Arnavutlarının Siyasal Mücadelesi

Tito'nun ölümünden sonra 1981 yılında başlayan Kosova'daki bağımsızlık mitingleri ve bu bölgede artan Arnavut milliyetçiliği balkanlarda meydana gelecek yeni krizlerin habercisiydi. Makedonya'da ise durum Kosova'da olduğu gibi Arnavutların aleyhine olmuştur. Önce "bağımsızlık referandumu'yla" Kosova'daki soydaşlarından kopma korkusuyla karşı karşıya kalan Makedonyalı Arnavutlar referandumu protesto etmişler, ardından da 1991 de kabul edilen yeni Makedonya anayasasına tepkilerini göstermişler. Yeni anayasaya tepkinin gösterilmesi idealist bir yaklaşımdır. Çünkü 1974 anayasasına göre Makedonlarla birlikte Arnavut ve Türklerin, Makedonya federe Cumhuriyetinin "üç kurucu millet" statüsünü tanımaktaydı(Yasamee,1997: 41).

Fakat 1991 yeni anayasayla birlikte Arnavut ve Türkler bu statüden mahrum kalmışlardır. Makedonya Cumhuriyetinin kurucu unsuru sadece "Makedon" milleti ile sınırlanmıştır.

Ülke nüfusunun %40 oluşturan milletler (özellikle Arnavut ve Türkler) yeni anayasayla birlikte "azınlık" durumuna itilmişler.

Eski anayasal statülerini kaybedip azınlık durumuna düşen Arnavutlar kullana geldikleri ana dilde eğitim, ulusal simgelerin kullanılması, idari yönetimdeki yerleri ve/veya görevleri ve kamu sektöründeki nüfus oranına göre istihdam haklarını kaybettiler.

Bu gelişmelerden sonar bazı Arnavut elitler Makedonya siyasal sistemi içerisinde haklarını aramaya çalışırken, bazı gruplar özerklik taleplerinde bulunmaktan kaçınmamışlardır. 11 Aralık 1992’de Arnavutlar arasında gizli yapılan bir referandumda Arnavut nüfusun yoğun olarak yaşadığı ülkenin batısında “İlirida” adında bir özerk bölge oluşturulması onaylanmıştır. Arnavut çoğunluğunun olumlu oy kullandığı referandum Makedon yetkililer tarafından yasadışı ilan edilmiştir ve sonuç olarak böyle bir bölgenin kurulmasına izin verilmemiştir.

2.3.1. Makedonya da Siyasi Mücadele

SSCB’nin dağılması, soğuk savaş döneminin sona ermesi, iki kutupluluk kavramının ortadan kalkması gibi birbiriyle sıkı bağlantı içinde olan gelişmeler uluslararası alanda süregelen konseptlerde geniş kapsamlı bir değişikliğe yol açmıştır. Söz konusu gelişmeler uluslararası ilişkilere yeni bir boyut getirmiştir. Devletlerin tehdit algılamalarını ve güvenlik boyutlarını yeniden değerlendirme ihtiyacını ortaya çıkartmıştır. İki kutuplu sistemin yıkılışı veya soğuk savaşın bitiminden sonra dünyanın farklı coğrafyalarında bağımsızlık hareketleri başlamıştır. ABD’nin körfez çıkartması Kafkasya’da Çeçenistan sorunu, Bosna-Hersek’teki savaş ve benzer birçok çatışma ve/veya savaş olduğu bu dönemde özellikle Makedonya gibi küçük bir ülkede yaşanan etnik anlaşmazlıklar, uluslararası alanda ilgi uyandırmamıştır.

Makedonya hükümeti ise, ulus devlet yapısından taviz vermeyeceğini ve azınlıkların 1991 anayasasının 7. ve 48.maddeleri azınlık hakları konusunda uluslararası standartları karşıladığını ve uluslararası metinler dahi, örneğin Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, azınlık dilleri konusuna geniş yer ayırtmadığını savunarak, azınlıklara haklarını mevcut anayasada aramaları konusunda görüş belirterek, azınlıklara karşı farklı stratejiler uygulamaya başlamıştır.

Özellikle 1992 yılından itibaren Makedon polisinin azınlıklara uyguladığı baskı ve tahrik olaylarında gözle görülür bir şekilde artış olmuştur. Arnavutlara uygulanan bu baskı beraberinde ilk katliamları da getirmiştir (Maleska,1997: 9).

1993 yılında Makedon yetkilileri bazı Arnavutların yeraltı örgütü kurarak, Arnavutluktan silah kaçırmaya çalıştıkları şeklinde bir plan ortaya çıkardıklarını öne sürmüş ve aralarında savunma bakan yardımcısı, Demokratik Refah Partisinin (PPD-Partia Per Prosperitet Demokratik) eski genel sekreterinin de olduğu yedi Arnavut tutuklanarak hapse atılmıştır.

Aynı yıl başkent Üsküp bitpazarı civarında öldürülen üç Arnavut, ülkede yaşayan Arnavut ve Müslümanların tepkisini çekmiştir. Bu olay aynı zamanda Makedonya'daki Arnavut milliyetçiliğinin fitillenmesine ve bundan sonraki dönemde örgütlenip, birlik ve beraberlik içinde hareket etmelerine ve haklarını daha yüksek sesle dile getirmelerine vesile olmuştur.

Makedonların, Arnavutlara karşı ayırım yapmaları eski Yugoslavya'nın çöküşü ile başlamıştır. Makedonya'daki Arnavutlar azınlık olarak görüldükleri için düzenli olarak devlet yönetiminden sistematik bir şekilde uzaklaştırılmaya başlanmıştır. Gerçekte, etnik Arnavutların devlet kurumlarında göreve gelememeleri farklı nedenlerden dolayı engellenmiştir. İstihdam kaynağı devlet olduğu için bu durum Arnavutların işsiz kalmasına neden olmuştur. Ülkedeki işsizlik oranı %30 seviyesindeyken Arnavutlar arasında işsizlik %70'lerin üzerinde bir seir izlemiştir. Ana istihdam kaynağı devlet olduğu için sonuç etkileyici olmuştur.

2000 yılı Makedonya Devlet İstatistik verilerine göre: ülkede istihdam edilen toplam iş gücü %85 Makedon, %9,5 oranında Arnavutlardan oluşmaktadır. Oysa ülkedeki Arnavut işgücü toplamı %22 seviyesindedir. Polis ve silahlı kuvvetler personeli %94 Makedon iken, bu görevlerde çalışan Arnavut ancak %3 düzeyindedir. Sağlık ve adalet gibi kamusal kuruluşlarda istihdam oranı benzer bir etnik dağılım göstermektedir. Arnavutların ekonomisi, daha çok tek kişilik/self-employed/işletme ve ticarethanelerden meydana gelmektedir.

Bu yüzden işsiz kalan birçok Arnavut çalışmak üzere yurtdışına, özellikle Almanya, İsviçre, İtalya gibi ülkeleri seçmişlerdir. Böylece ülkeye döviz akışı

başlanmıştır. Birçok Arnavut, sağlanan bu döviz akışıyla özel işletmeler kurmuşlardır. Bu süreç 2001 krizinde (çatışma döneminde) Arnavutların lehine olumlu sonuçlar verdiği görülmektedir. Çünkü UÇK (Uştriya Çilimtare Komtare-Halk Kurtuluş Ordusu) krizdeki finansmanını yurt dışından çalışan Arnavut ve ülkedeki büyük Arnavut işletmeleri karşılamıştır.

2.3.2. 1994 Nüfus Sayımı

Makedonya azınlıklar konusunda oldukça hassas ve esnek politikalar uyguladığını azletse de 1953–1994 nüfus sayımını incelemiş olursak baskıların ne denli etkili olduğunu görmek mümkündür. Bu denli çok etnik grupların nüfus yapılarının tespiti, geçmişten günümüze kadar intikal eden bir sorun olma özelliğini devam ettirmektedir. Birçok nedenden dolayı azınlıklara baskı uygulanması sonucunda Makedonya’da Makedon’lar dışındaki milletler sistematik olarak göçe zorlanmışlardır.

Özellikle 1957–1963 yılları arasında kitlesel bir şekilde Türk nüfusu Makedonya sınırlarından göç ettiğini, yapılan nüfus sayımından görülmektedir. Makedonya’dan göç edenlerin ülkenin demografik yapısını her ne kadar değiştirmiş olsa da, Arnavut milletinin giderek artan nüfusu ülke yetkililerini endişelendirmektedir (Aziri,2004: 226).

Nüfus sayımının kimler tarafından yapıldığı ya da bu rakamların kimler tarafından verildiğine bakılarak, sayılarda ciddi oranda değişiklikler olduğu hemen fark edilmektedir. Arnavutlar her nüfus sayımında olduğu gibi 1994 yılında da yapılan nüfus sayımına tepki göstermişlerdir. Söz konusu nüfus sayımı Arnavut milletinin beklentilerinin çok altında gelmesi, sayımın şaibeli olduğunu, bunu da Arnavut nüfusu ile ilgili belirtilen rakamların gerçeği yansıtmadığını vurgulamışlardır. Söz konusu sayıma göre Makedonya’da Arnavutlar azınlık olmalarının yanında devlet kuruluşlarında mevcut orandan fazla yer alamayacakları da vurgulanmıştır. Birçok Arnavut ailesi yurt dışında çalışmasına rağmen ülkede Arnavut işsizlerin sayısı gün geçtikçe artması, ekonomik dar boğazda bulunan Makedonya

Cumhuriyeti'nin ülkenin batısındaki fabrikaları çalıştırmaması veya söz konusu fabrikalar doğu Makedonya'da açılması ülkedeki Arnavutların gün geçtikçe ekonomik kaygılarda bulunmasına neden olan diğer bir gelişmedir. Makedonya'da yapılan nüfus sayımıyla ilgili rakamlar aşağıdaki (Tablo 1) tabloda verilmiştir.

TABLO 1. 1953–1994 yılları arası Makedonya'nın Nüfus Sayım Sonuçları:

Milliyet	1953	%	1961	%	1971	%	1981	%	1991	%	1994	%
Makedon	860699	68.5	1000854	71	1142375	69	1279323	67.0	1328187	65.3	128830	66.5
Arnavut	162524	12.4	183108	13.0	279871	17.0	377208	19.8	441987	21.7	442914	22.9
Türk	203938	15.6	131431	9.6	108552	6.6	86591	4.5	77080	3.8	78019	4.0
Rom	20462	1.6	20606	1.5	24505	1.5	43125	2.3	52103	2.6	43732	2.3
Ulah	8668	0.6	8046	0.6	7190	0.6	6384	0.3	7764	0.4	8467	0.4
Sırp	35112	2.7	42728	3	46465	2.8	44468	2.3	42277	2.1	39260	2.0
Müslüman	1591	0.1	3002	0.2	1248	0.1	39513	2.1	31356	1.5	15315	0.8
Bulgar	920	0.1	3087	0.2	3334	0.2	1980	0.1	1370	0.0	1547	0.1
Yunan	848	0.1	836	0.1	536	0.0	707	0.1	474	0.0	349	0.0
Mısırlı	---	--	---	--	---	--	---	--	3307	0.2	3169	0.2
Boşnak	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	7244	0.4
Yugoslav	---	--	1260	0.1	3652	0.2	14225	0.7	15703	0.8	594	0.0
Diğerleri	9752	0.8	10995	0.7	29580	1.7	15612	0.8	31838	1.6	8703	0.4
Toplam	1304514	100	1304514	100	1647308	100	1909308	100	2033964	100	1936877	100

Kaynak: Svetlana Antonoska v.b: Makedonya Cumhuriyetindeki Belediyelerin etnik dağılımı 31.03.1991 yılı (Üsküp: Devlet İstatistik Kurumu,1991);Makedonya'nın yıllık sayımı,1993 (Üsküp: Devlet İstatistik Kurumu,1994); 94 sayımı mevcut durum ve gelecekle ilgili referanslar İbrahim Latifiç v.b

Nitekim Arnavutların ne kadar olduğu konusunda araştırma yapan pek çok uzman bu topluluğun Makedonya nüfusunun 3/1civarında olduğunu ortaya koyuyor. Bu da yaklaşık 700.000 kişilik bir nüfus eder. Ayrıca Makedonların yıllarca nüfus artış hızı geriye sayarken, Arnavut nüfusunun çok yüksek bir oranda artmakta olduğu gözlenmektedir.

Makedon yetkililer Arnavutların, tamamı iki milyon olan Makedonya nüfusunun %22,9 olduğunu açıklaması, tepkiyle karşılanmıştır. Çünkü Arnavutlar bu rakamın %40'ın üzerinde olduğunu ileri sürüyorlar. Bu Arnavut tezlerine göre: Makedonya'daki Türkler, Romlar, Sırp ve diğer azınlıklar da dikkate alınacak olursa, bu ülkede Makedon olmayanlar Makedonlardan daha fazla bir yekün oluşturmaktadır (Aziri,2004: 230).

2.3.3. Tetova Olaylar (1994)

1991 yeni anayasayla Arnavutlar birçok alanda mahrum kaldıkları gibi eğitim ve öğrenim görmeleri gerektiğini, Makedon'ca eğitimin kendilerini dezavantajlı bir konuma ittiğini savunmaktadırlar. Makedonya'daki anayasal düzen azınlıklara ana dillerinde: ilk, orta ve lise düzeyinde eğitime müsaade etmektedir. Ancak üniversitede bu haklardan mahrum kalmaktadırlar. Yüksek tahsil Makedon'ca olmasına rağmen birçok zorluk çıkartarak eğitimlerine izin ve fırsat verilmemeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, devletin biri Üsküp diğeri Manastır'da iki üniversitesine Müslüman kökenlilere karşı çeşitli gerekçeler ileri sürülerek eğitimlerini sürdürmelerine imkân tanınmamıştır (Fraenkel,1993: 73).

Bu ve buna benzer uygulamalardan dolayı Arnavutlar yüksek tahsil görebilmek için 1994 yılında Kalkandelen'de (Tetovo) Tetova Üniversitesi (UT-Univerziteti Tetovis) adıyla bir özel üniversite açmışlardır. Makedon yönetimi ana dilde eğitim verecek üniversite açma girişimini ayrılıkçı bir eylem olarak değerlendirip, Kalkandelen şehrine bölükler halinde asker ve polis yığmıştır. Silahlı güçlerin sivil halka saldırması nedeniyle birkaç sivil hayatını kaybetmiş, onlarca kişi de yaralanmıştır.

Makedon güçleri bu olayı şiddet kullanarak bastırdıktan sonra bu üniversiteyi tanımadıklarını, diplomaların geçersiz olduğunu ve buradan mezun olacak öğrencilerin kamu görevlerinde yer alamayacaklarını bildirmişlerdir. Ardından üniversite rektörü durumundaki Fadil Süleymani ağır hapis cezasına çarptırılmıştır. Nitekim BM insan hakları komisyonu özel raportörü Elizabeta Ren,

Makedonya'daki azınlıkların esas sorununun öğrenim olduğunu vurgulamıştır (Fraenkel,1993: 97).

Ancak üniversiteyi kuranlar hükümetin olumsuz tavrına rağmen faaliyetlerini sürdürdüler. Bugün söz konusu üniversitede yaklaşık 20.000 öğrenci yüksek tahsil görmektedir. Üniveriste olaylarından sonra Arnavutluk hükümeti Makedonya'ya bir nota vererek Makedonyadaki Arnavutlar için kaygılanmalarının görevi olduğunu vurgulamışlardır.

Bütün bu olaylardan sonra yine Arnavutların can kaybının olması Arnavut siyasi önderlerini harekete geçirmiştir. Bu gelişmeler sonrasında Arnavut siyasiler gerek ülke çapında gerekse de Kosova, Arnavutluk ve yurt dışındaki diğer Arnavutlarla görüşerek, sorunun çözülmesi için förmüller aramaya başladılar. Fakat 1997 de Berişa hükümetinin düşmesi ve sosyalist parti lideri Fatos Nano'nun iktidara gelmesi, Kosova'nın Sırbistanla savaşa başlaması ve Fatos Nano'nun UÇK (Kosova Kurtuluş Ordusu)'yı terorist olarak tanımlaması Kosovalı Arnavutlarda hayal kırıklığı yaratmıştır. Bu da Makedonya'daki Arnavut'ların Arnavutluk tarafından sahipsiz bırakıldığı olarak algılanmıştır.

Makedonya'da özellikle 1994' ten itibaren Arnavutlar gerek Arnavutluktan bekledikleri desteği bulamamaları, gerekse de Makedon hükümetiyle yaşadıkları sıkıntıları minimize edip, etnik haklarını kazanabilmeleri için siyasi arenada daha etkin bir şekilde katılmaya başladılar. Makedonya'daki Arnavut siyasetine başlıca iki etnik parti egemen olmaya başlamıştır. Biri Haliti'nin ılımlı PDP'si, diğeri de PDP'den ayrılan bir grup tarafından kurulan, Caferi'nin 'Arnavutlar için Demokratik Refah Partisidir (PDPA).

Bunların dışında, Caferi'nin partisi PDP-A ile birleşene kadar oldukça sivri muhalefeti ile dikkatleri çeken, Halimi'nin Halkın Demokrasi Partisi (NDP) yer almıştır. PDP, Tsirvenkovski'nin Makedonya için Sosyal Demokratik İttifakının (SDSM) başı çektiği koalisyon hükümetinde 5 bakanlığa sahip olmayı başarmıştır.

PDP'nin eski koalisyon ortağı olan NDP, Temmuz 1997'de PDP-A'ya katılmıştır ve bu yeni parti Arnavutların Demokratik Refah Partisi (DPA) adını almıştır. Ancak bu yeni parti adı Kiril alfabesi ile yazılmadığından Makedon idaresi tarafından tanınmamıştır.

PDP ve DPA Anayasasının değiştirilmesi, etnik Arnavutlara Makedon çoğunluk ile eşit hakların verilmesi, Arnavut dilinin ve alfabesinin resmi işlemlerde kullanımına izin verilmesi, Arnavutça'nın liselerde eğitim dili olması, etnik Arnavutların poliste, yargıda, orduda ve diğer sivil hizmetlerde eşit olarak temsil edilmesi ve Arnavutların yoğun olarak yaşadığı yerlerdeki yerel yönetimlere daha geniş yetkiler verilmesi gibi konularda hemfikir oldukları söylenebilir(Aziri,2004: 231).

Ancak, partiler arasındaki fark amaçlardan ziyade araçlardadır. "Haliti akılcı ve pragmatik bir lider olarak sivrilirken, Caferi sadece yerel nüfustan değil, bir çok aydın ve Kosovalı Arnavutlardan da destek almayı amaçlamıştır."

Bununla birlikte iki lider de tabandan gelen ve kendilerini daha cesur davranmaya zorlayan baskılarla karşı karşıya kalmışlardır. PDP, partinin eski başkanı Halili'nin yönetimdeyken Makedonya Cumhuriyeti Anayasası'nın oylandığı referandumda lehte oy kullanmamıştır. Bu da bu partiyi kapatmaya çalışanların elindeki aleyhte kozlardan birisidir. Ancak, öte yandan parti liderliği Makedonya yönetimini tahrik edici bir söylem kullanmamaya da dikkat etmiştir.

Örneğin, Parti Sekreteri Emimi bir konuşmasında, "Arnavutlar, Makedonya'yı kendi ülkeleri olarak görmekte ve Anayasada haklı ve doğal hakları olan kendi devletlerinin eşit kurucu statüsünü elde etmek istemekte ve bu uğurda anayasal sınırlar içinde kalmak şartıyla mücadelelerini sürdürmek" istediklerini beyan etmiştir.

Parti zaman zaman etnik çatışmalardan uzak durduğunu, sadece Arnavutların değil fakat tüm Makedonların da temsilcisi olduğunu iddia etse de, birçok Makedon bu partiyi etnik Arnavut partisi olarak görmemiştir. Bunların bir anlamda haksız olmadıkları, Parti meclisinin 1992 Ağustos toplantısında, Makedoncanın ve Türkçenin protesto edilmesi ile ortaya çıkmıştır(Fraenkel,1993: 99).

Şahin siyasetçi Halili kendisine yönelen bazı eleştirileri cevaplarırken, partisinin Makedonya'nın ve Yugoslavya'nın toprak bütünlüğüne ve sınırların dokunulmazlığına saygılı olduğunu ve federal düzenlemelere uyacaklarını açıklamıştır.

Ancak, Halili bir Yunan televizyonuna verdiği bir mülakatta, "uluslararası toplumun Makedonya'daki Arnavutların durumunu anlamasının zamanının geldiğini, etnik Arnavutların siyah Afrikalılar gibi sürekli katledildiğini ve kötü muamele gördüklerini söylemiştir".

Parti zaman zaman daha da hasname bir tutum içine girmekten de çekinmemiştir. Örneğin, Halili 1992'de, Arnavutluk Meclisine yazdığı bir mektupta Makedonya Kosova'yı bağımsız bir cumhuriyet olarak tanımadıkça bu devletin tanınmamasını istemiştir. Buna ek olarak Halili, AGİT'in (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) 1993 yılındaki Prag'daki bir konferansına Makedonya'nın AGİT üyeliğine karşı oy kullanmış olan Arnavutluk delegelerinin davetlisi olarak katılmıştır. Haliti'nin, eski parti liderliğinin yarattığı bu olumsuz imajı silebilmesi oldukça zor olduğu iddia edilmektedir.

Diğer Arnavut partisi olan, Halimi liderliğindeki NDP, neredeyse yalnızca Arnavutları ilgilendiren siyasî meselelerle ve Arnavutların kurucu ulus olarak talepleriyle ilgilenmiştir. Parti, Yunanistan Başbakanı Mitsotakis'e yolladığı bir mektupta, Atina'nın Makedonya'yı tanımamasını isteyecek derecede tutumunu sertleştirebilmiştir.

Makedon kamuoyuna göre bu parti, Arnavutların statüsü ile ilgili tüm meselelerde çok daha radikal olmuştur. Parti parlamentoda PDP-NDP koalisyonunun içinde bir milletvekiline sahip olmuştur. Ayrıca, yine PDP ile koalisyon çerçevesinde Üsküp, Kumanovo, Tetovo, Gostivar, Debre, Kırçova ve Struga gibi kentlerde şehir meclislerinde önemli miktarda temsilcisi bulundurmıştır.

NDP Arnavutlarla ilgili meseleleri ilk önce su yüzüne çıkaran, öncü parti rolünü üstlenmiştir ve bunu yaparken kışkırtıcı bir retorik kullanmaktan da çekinmemiştir. Örneğin, Makedonya'daki koşulları Kosova'dakilere ve Anayasa

Komisyonunu Kosova'daki Sırp memorandumunu yaratan Bilimler Akademisine benzetmiş, bu anayasanın Makedonya'nın sonunu hazırlayacağını iddia etmiştir.

'Siyasî Bildiri' adını verdikleri programlarında NDP'liler kendilerini Arnavutları Makedonya'nın kurucu ulusu yapmaya adayacaklarını belirtmişlerdir. Bildiriye göre, bu başarılmazsa bütün Arnavutlar, Balkanlarda tek bir Arnavut devletine katılacaklarını vurgulamışlardır. Bu ifadelerin hepsi Makedonya anayasasının 20. Maddesine aykırıdır, ancak anayasa bu bildiriden sonra hazırlandığı için anayasa mahkemesi NDP'yi kapatmamış, sadece parti programını değiştirmesini hükme bağlamıştır.

Parti, Makedon devletine karşı oldukça olumsuz bir tutum sergilemiş, Makedonya'nın tanınmaması ve AGİT'e üye olmaması için elinden geleni yapmış, Arnavutluk vetosuna destek verdiği iddia edilmektedir.

1994'ün ortalarında, Halimi Makedonya'da federal devletin desteklenmesi ve Arnavut bölgesi olan Batı Makedonya'ya (İllirida) siyasal özerklik verilmesini talep eden bir memorandumu Makedon hükûmetine iletilmiş bilinmektedir.

1998 seçimleri öncesindeki kabinede Arnavut milletvekilleri yer almışlardır. Bununla birlikte, pek çok Arnavut kabinedeki bu Arnavut siyasetçileri güçsüz, bazen de Tsirvenkovski liderliğinde yeni kurulan hükûmete girebilmek için Arnavut davasına ihanet eden işbirlikçiler olarak görmüşlerdir. Tsirvenkovski yeni kabinesini 1996 Şubat sonunda, Başkan Gligorov'un itirazlarına rağmen Liberal Parti'nin milletvekillerini kabineden çıkartarak kurmuştur. Bu esnada SDSM, PDP'ye de yeni bakanlıklar önermiş, bunu kabûl eden ve koalisyonu destekleyen PDP'de ise hemen bir parti içi çatışma başladığını söylemek mümkündür.

Parti liderliği neden siyasal diyaloga ve dengeye yöneldiğini, bunu Arnavut davasına ihanet olarak görenlere açıklamakta oldukça zorlanmıştır. Bununla birlikte, Arnavut milletvekillerinin kabineye girdikten sonra daha olgun ve anlayışlı bir tutum takındıkları gözlenmiştir. Hatta siyasal olarak duygusallıktan uzak ve akılcı açıklamalar, parti liderlerini ulusal hareketin başı olarak görmeye alışmış pek çok partiliyi ve Arnavutu oldukça şaşırtmıştır.

Arnavutların başındaki diğer bir sorun Makedon idaresinin merkeziyetçi bir idare kurma planlarıdır. Bu yöndeki projeler bir Arnavut partisi de kabinede olduğundan Arnavutların kendi aralarında anlaşmazlığa düşmesine neden olmuştur. Bu tür eğilimlerin Arnavutların yoğun olarak yaşadığı şehirlerde güçlerini zayıflatacağı olasıdır. Hatta, Arnavutlar başından beri, Makedonların yaşadığı seçim bölgeleriyle Arnavutların yoğun olarak yaşadıkları seçim bölgeleri arasında geniş nüfus farklılıkları olduğunu ve bunun 'bir kişiye bir oy' prensibinin ihlali olduğunu savunmuşlardır.

Aslında hükümet 1996 Eylülünde yerel seçimler arifesinde seçim bölgelerini düzenlemeye giriştiğinde PDP'ye danışmıştığı bilinmektedir. Bununla birlikte, hükümetin Arnavutların yoğun olarak yaşadığı bazı büyük belediyeleri daha küçük parçalara bölmeyi amaçlayan tasarısına Arnavut partiler sert bir biçimde karşı çıkmışlardır. Bu tasarı özellikle Tetovo gibi Arnavutların çoğunlukta yaşadığı belediyeleri beş parçaya bölmektedir ve dolayısıyla Arnavutların belediye meclislerindeki güçlerini törpülemeyi amaçlamıştır.

Bunun üzerine, Arnavut partileri 17 Eylül'de yapılacak yerel seçimleri, seçim kanunlarının iktidardaki SDSM'nin kazanmasını sağlayacak biçimde tasarlandığı gerekçesiyle boykot etmeyi planlamışlar, ancak daha sonra bu karardan vazgeçmişlerdir.

Arnavutlar ayrıca, seçimlerde bazı Arnavut kökenlilerin Vatandaşlık Kanununun bazı haksız uygulamaları nedeniyle seçim sandıklarına kaydedilmediklerini de belirtmişlerdir. 1992 Vatandaşlık Kanununun 26. Maddesine göre, daha evvel Yugoslavya sınırlarında yaşayıp da Makedonya vatandaşlığına geçmek isteyenlerin bir yıl içersinde başvuruda bulunmaları gerekmiştir.

Bununla birlikte, bu kimselerin Makedon vatandaşı olabilmeleri için, 1992 yılına kadar olan süre içinde Makedonya'da 15 yıl boyunca ikamet etmiş olmaları şartı aranmıştır. Bu da ülkeye sonradan gelen bazı etnik Arnavutları seçmen kategorisi dışında bırakmıştır. Bu şartlara uymayanlar için normal vatandaşlık işlemleri yürütölmektedir ki, söz konusu işlemler sırasında ödenmesi gereken harçlar Arnavutların Makedon vatandaşı olmalarının önündeki en büyük engelleri teşkil

etmektedir. Doğaldır ki, Makedon hükûmeti bu konuyu ağırdan almayı kendi çıkarına uygun bulmuştur. Ayrıca, Arnavutlar İçişleri Bakanlığını vatandaşlığa başvurularında Arnavutlara karşı ayrımcılık yapmakla suçlamışlardır. Temmuz 1995'de Makedonya'da yaklaşık 143.000 kişinin resmi vatandaşlık olmadan yaşadığı bildirilmiştir.

2.3.4. 9 Temmuz Gostivar Olayları

Koalisyon ortağı PDP'yi arada bırakan bir diğer gerginlik Temmuz 1997'de çoğunluğunu Arnavutların oluşturduğu Gostivar'da yaşanan bayrak krizidir. Şehir meclisinin önünde ve içinde bulunan Türk ve Arnavut bayrakları polis tarafından indirilmiş, bu esnada çıkan çatışmada; Arnavut kaynaklarına göre üç sivil Arnavut ölmüş, 250'den fazla Türklerin de aralarında bulunduğu azınlık mensupları yaralanmıştır. Olaylardan önce Mayıs 1997'de Anayasa Mahkemesi Türk ve Arnavut bayraklarının kullanımının Makedon anayasasına aykırı olduğunu karara bağlamış, Gostivar Belediyesini bayrakları indirmeye çağırmış ve aksi halde bu hareketin Makedonya devletinin egemenliğine bir saldırı teşkil edeceğini bildirmiştir.

Bölgede gerginliğin artması üzerine Makedonya Parlamentosu acilen bayrakların kullanımını düzenleyen bir kanun çıkartmıştır. Bu kanuna göre Türk ve Arnavut bayrakları sadece resmi bayramlarda ve Makedon bayrağının yanında olmak kaydıyla asılabilecektir. DPA bunu onaylamamış, PDP ise kanunu adil bulmuştur.

Öte yandan asıl problemin kimin tarafından indirildiği belirsiz olan bayrak değil, fakat Makedon idaresi ve Arnavut azınlık arasında gittikçe artan nefret ve gerginlik olduğunu söylemek mümkündür. Olaylar sırasında Makedon polisi, muhtemelen Makedonlar tarafından bayraklarının indirilmesini protesto eden Türk ve Arnavut azınlık mensuplarına karşı aşırı şiddet kullanmıştır ve olaylar pek çok insan hakları ihlaline meydan vermiştir.

Hükümetin bu konudaki kararlılığını göstermeyi amaçladığı bir plan çerçevesinde, Doğu Makedonya'dan getirilen polis kuvvetleri olaylar sırasında Türk ve Arnavut azınlığa karşı özellikle sert davranmıştır.

Bayrak krizi, yeni seçilen Gostivar Belediye Başkanı Osmanî'nin meclisin önüne Arnavut bayrağı astırmasıyla başlamıştır. DPA'ya göre Arnavut bayrağı, Arnavutluktan bile eskidir ve asılmasının anlamı mutlaka bir devlet kurmak faaliyeti ile ilgili değildir. PDP'de bu tavrı desteklemiştir. Bununla birlikte takip eden olaylar iki koalisyon ortağı olan PDP ve SDSM'yi ayrılığın eşine getirmiştir.

PDP Başkanlığı Tetovo ve Gostivar'daki olaylar üzerine bir toplantı düzenlemiş ve Makedon basının ifadesine göre, İçişleri Bakanı Chokrevski'nin derhal istifa etmesi şartıyla koalisyonda kalma kararı almıştır. Bunun üzerine Başbakan Tsirvenkovski, PDP Başkanı Haliti ve beş bakanı ile bir toplantı düzenlemiştir.

DPA ve altı milletvekili de bu tavrı desteklemiş ve İçişleri Bakanı'nın Anayasada yer alan temel insan haklarını ihlal etmekle suçlamışlardır. DPA'nın yedi vekili de parlamentodaki görevlerinden ayrılarak Osmanî'yi desteklediklerini göstermişlerdir. Dokuz Belediye Başkanı ve 70 şehir meclisi üyesi de aynı amaçla istifa etmişlerdir. 1998 başlarında DPA, PDP'nin saklı desteği ile bir imza kampanyası düzenlemiş ve 150.000 imzalı dilekçede tutuklanan Arnavut mahkûmların hemen salıverilmesi talep edilmiştir.

İronik bir biçimde, Makedonya'da Mart 1997'de, insan hakları ihlallerini gözlemlemekle görevli bir 'kamu denetçisi' kurumu oluşturulmuştur. Ancak bu kurum olayların önlenmesi ve olaylardan sonra suçluların cezalandırılmasında herhangi bir olumlu rol oynamamış ve bugüne kadar bir gölge müessese olarak kalmayı sürdürmüştür. Makedonya ayrıca etnik azınlıkların haklarını gözeten Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi, Avrupa İşkencenin ve Gayri-İnsani ve Alçaltıcı Muamelenin Önlenmesi Sözleşmesi ve bu sözleşmenin 1 ve 2 No.lu Protokolleri gibi uluslararası dokümanlara da imzasını atmıştır.

Ancak, Gostivar ve Tetovo'daki olaylar, anlaşmalara imza atmanın ve gerekli kanuni değişiklikleri yapmanın yeterli olmadığını, asıl olanın ise tüm kurumlarıyla işleyen bir hukuk devleti kurmak olduğunu göstermiştir.

17 Aralık 1998'de Avrupa Parlamentosu da mahkûmların salıverilmesi çağrısında bulunmuştur. Kasım 1998 de ise Makedon Anayasa Mahkemesi Arnavut ve Türk bayraklarının asılması ile ilgili kanunun Makedonya Cumhuriyeti'nin imzaladığı

Avrupa Çerçeve Sözleşmesine aykırı olduğunu hükme bağlamıştır. Mahkeme ayrıca, anayasanın bayrakların ulusal kimliğin simgesi olarak kullanılmasını doğru bulmadığını da açıklamıştır.

Bu karar üzerine yasama cephesinde kadar herhangi bir değişiklik olmamıştır. SDSM ve PDP mahkemeyi eleştirmişlerdir. Çünkü açık bir hükmün olmayışı durumu daha çetrefilli bir hale getirebilecektir. Öte yandan, DPA kararın ileride bu hakkın elde edilmesi ile sonuçlanacak girişimlere açık kapı bırakan muğlâk bir ifadeyi içermesinden oldukça hoşnut olmuştur.

Sonunda 29 Aralık 1998'de Makedonya Parlamentosu Tetovo ve Gostivar'da tutuklanan Arnavut liderlerinin salıverilmesine dair bir af kanunu çıkartmıştır. Öte yandan, bu af kanunu siyasal suçluların yanında diğer adi suçlulara da af sağlamıştır. Söz konusu af genel bir af durumuna dönüşmesinden dolayı büyük bir eleştiri almıştır. Bu yeni düzenlemeyi adil bulmayan Başkan Gligorov, kanunu bir süre onaylamamakta direnmiştir. Bununla birlikte, Şubat 1999'da başkan af kanununu imzalamış, Tetovo ve Gostivar belediye başkanları Alaaddin Demiri ve Rofi Osmani'nin de içinde yer aldığı 900 siyasal tutuklu serbest bırakılmıştır.

PDP ve ortağı SDSM arasındaki siyasî tartışmalara karşın, etnik Arnavutlar milliyetçi VMRO-DPMNE ortaklığının 1996 Eylülündeki yerel seçimlerde oyunu arttırdığını görmüşlerdir ve koalisyonun gelecek seçimler sonunda ayakta kalabilmesinin aralarındaki uzlaşmaya bağlı olduğunu takdir etmişlerdir. VMRO Makedon nüfusun yoğun olarak yaşadığı şehir merkezlerinde çok başarılı olmuştur.

Daha radikal DPA da oyunu arttırmayı bu seçimlerde başarmıştır. Diğer yandan, PDP'ye göre bu koalisyon Arnavutlara kamu hizmetleri gibi konularda bazı avantajlar da sağlamıştır. Bu yüzden PDP yerel seçimler öncesi çok sert söylemler kullanmaktan kaçınmıştır. PDP-A ise daha kararlı ve keskin görünmüştür.

Bu nedenle yerel seçimlerdeki başarısı Arnavut kesimin gittikçe artan hoşnutsuzluğuna işaret sayılmalıdır. NDP ile birleşmesinden sonra kurulan DPA uzun süre legal sayılmamış ve bu yüzden bu partinin vekilleri zorunlu olarak mecliste bağımsız sandalyelerinde oturmuşlardır.

Hatta Üsküp Temyiz Mahkemesi, Anayasa Mahkemesinin aksi yönde kararına rağmen DPA'nın Makedon Anayasasını ihlal eden bir parti olduğuna karar vermiştir. 1998'deki seçimlerine gelindiğinde DPA, seçime katılma ve katılmama yanlıları arasında ikiye bölünmüştür. Bununla birlikte, iktidardaki PDP ve DPA arasında seçimlere ortaklaşa girmek için de bazı görüşmeler yapılmıştır.

Ancak bundan bir sonuç alınamamıştır. Seçim öncesinde SDSM'nin de Arnavutlar konusunda gittikçe sert bir tavır takınması, milliyetçi VMRO'nun yerel seçimlerde gösterdiği performans göz önüne alındığında pek de şaşırtıcı olmamıştır. Diğer yandan, seçimler öncesi hesaplar aslında VMRO seçimleri kazansa dahi, Arnavut partilerden birini kurulacağı hemen hemen kesin olan koalisyon hükûmetine katmak mecburiyetinde kalacağına dair olmuştur.

16 Ekim ve 1 Kasım'da yapılan seçimler iki milliyetçi partiyi aynı çatı altında birleştirmiştir. Makedon halkı Makedon Sosyal Demokratik Birliği'ne muhalefet yetkisini verirken, başını VMRO-DPMNE ve tecrübeli bir politikacı olan Tupurkovski'nin Demokratik Alternatif'inin başı çektiği merkez sağın seçim ittifakı Değişim için Koalisyon Grubu'nu iktidara getirmiştir.

SDSM, iktidarı esnasında etnik çatışmaların önlenmesine birinci sırada önem vermişken, milliyetçi çizgideki partilere verilen desteğin artması SDSM'nin adı geçen politikalarının Makedon kamuoyunda ne kadar desteklendiğine verilen bir yanıt olmuştur. SDSM genel seçimlerde sadece 29 sandalye alarak çok zayıf bir performans göstermiş, rakibi VMRO-DPMNE 59, DPA 11 ve PDA 14 sandalye almıştır. Muhalefetteki Liberal Demokratik Parti 4 milletvekilliği kazanırken Makedon tarihinde ilk kez Roma meclise bir vekil göndermişlerdir (Fraenkel,1998: 40).

Makedon siyasî platformundaki bu yeni durum, yeni soruların gündeme gelmesine neden olmuştur. Çünkü Parlamentodaki dağılıma göre VMRO'nun en azından ya SDSM veya PDP ile koalisyon yapması ya da tam tersi çizgide olan, daha radikal DPA ile ortaklık kurması gerekmiştir. Aslında VMRO'nun yükselişi 1996'dan beri bölgeyle ilgilenen pek çok uzman tarafından dikkatle izlenmiş, Makedon kamuoyundaki VMRO seçeneğine olan açık siyasal eğilim ise bu uzmanları

Makedonya'nın Kosova'dakine benzer bir etnik çatışmaya doğru sürüklenebileceği olasılığı hakkında ciddi bir endişeye sevk etmiştir.

Makedonya, Yugoslavya üzerindeki ambargonun zayıf ekonomisi üzerindeki yıkıcı etkisi ve Yunanistan'ın her türlü dış yardım konusundaki engellemeleri düşünüldüğünde oldukça şanssız ve umutsuz bir ülke imajı çizmiştir. Burada çıkabilecek bir savaşın Türkiye'yi ve Yunanistan'ı da içine çekebileceğine dair felaket senaryoları gündemden düşmediğinden, Batının gözleri sürekli bu küçük devlet üzerinde olmuş ve iktidardaki ılımlı SDSM'nin başını çektiği koalisyonun iktidarda kalması uğruna 'ufak tefek' insan hakları ihlalleri görmezden gelinmiştir. 1998 seçimlerinin ertesinde hükümet kurma çalışmaları yapılırken Batı ılımlı SDSM'nin koalisyona ortak olmasını şiddetle arzu etmiştir çünkü birçok batılı uzman tarafından VMRO ve DPA milliyetçi ve aşırı partiler olarak değerlendirilmişlerdir.

Bununla birlikte, hayrete şayan olarak, seçim kampanyası boyunca ne VMRO ne DPA ve ne de PDP kışkırtıcı bir retorik izlememiştir. VMRO, SDSM iktidarı sırasında çok kötü yönetilen ekonomiye vurgu yaparken, DPA da Kosova'daki gibi ayrı bir Arnavut devleti kurma ideallerinden vazgeçmiş görünmüş, daha çok 'uzlaşma demokrasisinin sağlanması, haksız yargılamanın son bulması ve Tetovo ve Gostivar Belediye Başkanlarının serbest bırakılması, Makedonya'da gerçek anlamda demokratik bir federal devlet kurulması' gibi hususlara değinmiştir. İronik bir biçimde, her iki milliyetçi parti de seçim süresince birbirlerine ciddi anlamda saldırmamışlardır. Üstelik VMRO Lideri Georgievski, Demokratik Alternatif Lideri Tupurkovski ile birlikte üniversitelerde Arnavut dilinde eğitimin başlanması ve iki belediye başkanının serbest bırakılması konusunda uzlaşmaya vardıklarını söylemiştir. Olumlu gelişmeler seçim sonuçları açıklandıktan sonra da devam etmiştir. Değişim Koalisyonu, etnik Arnavutlarla koalisyon görüşmelerine girebileceklerini bildirmiştir. Bu noktada VMRO'nun SDSM'nin eski ortağı olan PDP yerine, Caferi liderliğindeki DPA'ya yanaşabileceği artık konuşulur bir ihtimal olmuştur. VMRO bu beklentileri boşa çıkarmamıştır. VMRO lideri Georgievski, yeni hükümetin DPA ile yakınlaşmasının nedenini 'Makedonya'nın Balkan standartlarını terk etmekte, bölgede ve ötesinde istikrar yaratıcı bir rol

üstlenmekte, böylece uluslararası topluluğun endişelerini gidermekte ve de en önemlisi, iç istikrar ve güvenliği sağlamakta kararlı olduğunu herkese göstermek' olarak açıklamıştır(Fraenkel,1998: 27).

Yeni kabine 27 Kasım 1998 tarihinde açıklanmış ve Parlamentoda 30 Kasımda onaylanmıştır. Yeni hükûmette VMRO 14, DA 8 ve DPA'da 5 bakanlığa sahip olmuştur. Yeni ortaklar, parlamentodan güvenoyu alabilmek için PDP'nin desteğine ihtiyaç duymuşlardır.

Uzun pazarlıklar sonucunda PDP'nin de desteği ile güvenoyu alınmıştır. Diğer yandan, Caferi yeni kabineye girmeyip dışarıda kalmayı tercih etmiştir. Ancak bu hareketi yeni hükûmetin ömrünün ne kadar olabileceği konusunda bir tartışmayı da başlatmıştır. Georgievski özellikle azınlık politikalarında kendisine sorun yaratabilecek bazı isimleri kabineden dışlamıştır. Ancak, diğer yanda Caferi'nin ne yapacağı belirsizliğini korumuştur. Yine de Caferi'nin radikal söylemine rağmen nerede susup nerede konuşacağını iyi bilmesine güvenildiği görünmektedir.

İki partinin de etnik sorunları bir koalisyon sağlamaşana değin dondurma eğiliminde buldukları görülmektedir. Nitekim parlamentodaki ilk konuşmasında Başbakan, Arnavut ve Makedonlar arasında süren meselelere değinmemiştir. Diğer yandan açıkça Caferi de, yukarıda da değinildiği gibi, kendisini Haliti'nin düştüğü çıkmazın içinde bulmuştur ve bu yüzden biraz daha pragmatik davranmış ve kabineye girmeme kararı almıştır(Babuna,2000: 13).

Böylece, Arnavut davasına ihanet olarak yorumlanabilecek kararlardan sorumlu tutulma tehlikesinden kendini kurtarmış, hem de bakanlarını dışarıdan da yönetebilme şansını elde etmiştir. Bu nazik dengenin Kosova'daki olaylarla sarsıldığı söylemek mümkündür. Kimse, Makedon Arnavutlarının da Kosova'daki soydaşları gibi daha geniş yetkilerle donatılmış bir özerklik ve hatta bağımsızlık istemeyeceğini garanti edememektedir. Makedonların da bu talepleri kabul etmeyecekleri ise çok açıktır. Bu durum, VMRO ve taraftarlarının "bu Arnavutlarla bir şey yapılamaz" şeklinde düşünmelerine, Arnavutların da davaları için belki yeni ve farklı siyasî taktikler izlemelerine neden olduğu bilinmektedir. Bu aşamada görünen en önemli rol Georgievski'yi bir Arnavut partisini koalisyon

almaya ikna etmiş olan, koalisyonun liberal ve ılımlı ortağı Tupurkovski'ye biçilmiştir.

Bununla birlikte Georgievski ve Tupurkovski'nin arası 1999 sonunda yapılan başkanlık seçimleri nedeniyle açılmıştır. Batının önem verdiği konulardan biri ılımlı Gligorov'un yerine seçilecek olan başkanın ülkedeki etnik dengeleri gözetecek biri olmasıydı.

Aslında Makedon anayasasına göre sistem tamamen parlamenterdir ve devlet başkanının yetkileri oldukça semboliktir. Bu yüzden yeni başkanın Makedon iç politikasında Fransız cumhurbaşkanı kadar büyük bir rol oynaması beklenmemektedir. Yine de, Batı Başkan Gligorov'un Makedonya'daki etnik gerginliğin bir çatışmaya dönüşmesinin engellenmesindeki rolünü takdir etmiştir. Bu yüzden Makedonya'da Gligorov'un temkinli siyasetini sürdüreceği ve hatta demokratik açılımlarda öncülük edecek bir ismin gelmesini şiddetle arzu etmiştir.

Makedonya'da başkanlık seçiminin birinci turu Ekim 1999'da yapılmıştır. Demokratik Alternatif Partisinin adayı ve aynı zamanda başkanı ılımlı lider Tupurkovski üçüncü sırada yer almıştır ve asıl mücadelenin VMRO adayı Boris Trajkovski ve SDSM adayı Tito Petkovski arasında gerçekleşeceği belli olmuştur.

Trajkovski kampanyası sırasında Arnavutlara geniş etnik haklar tanınacağı konusunda propaganda yaparken Petkovski Makedonya'nın toprak bütünlüğünü öne çıkarmıştır. İlk tur seçimlerde Petkovski oyların %33'ünü elde etmiş ve %21 oy alan Trajkovski'nin hayli önünde yarışını tamamlamıştır. Adaylardan hiç birinin salt çoğunluğu sağlayamaması üzerine Kasım 1999'da yapılan ikinci tur seçimlerde, Trajkovski %53 oyla Petkovski'yi geride bırakmıştır. Bununla birlikte muhalefet seçimlere hile karıştırıldığı iddiasını gündeme getirmiştir. Aslında muhalefetin tepkisi VMRO ve DPA'nın seçimlerden sonra ülkeyi bir Arnavut-Makedon Federasyonu haline getirmeyi amaçlayan gizli bir anlaşma yapmış oldukları söylentilerinden kaynaklanmıştır (Pettifer,2001: 137).

Trajkovski'nin Arnavutların desteği ile şaibeli zaferi bunun ispatı olarak görülmüştür. Özellikle Arnavutların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde Trajkovski lehine mükerrer oy kullanıldığı iddia edilmiştir. İddialar koalisyonun büyük ortağı

VMRO ile DA arasındaki ilişkileri gerginleştirmiştir. Koalisyon hükûmetinin DA'lı Adalet Bakanı Vlado Kambovski 221 seçim sandığında hile yapıldığını ve seçimlerinin yenilenmesi gerektiğini söylediğinde Başbakan Georgievski kendisinden istifasını istemiştir. Bununla birlikte, 5 Aralıkta 230 sandıkta düzenlenen seçimler sonunda Trajkovski Petkovski'yi az bir farkla da olsa yine de geride bırakmayı başarmıştır. Bu seçimlerde de Arnavutların hile yaptığı öne sürülmüştür. Georgievski kriz üzerine kabinede bir takım değişiklikler yapmış ve dışarıdaki Liberal Demokratik Partiyi koalisyona katılmaya ikna ederek DA'nın yerini önemsiz kılmıştır (Lung,2000: 173).

DA ise cumhurbaşkanlığı seçimleri konusundaki uzlaşmaz tutumunun kendisine fazla bir şey getirmeyeceğini görmüştür. Görünen o ki, Arnavutlar konusunda kapsamlı demokratik reformlar yapılmasını savunan Trajkovski'nin cumhurbaşkanlığı makamına gelmesinde Arnavutların azami desteğinin önemi büyüktür.

Pek çok Arnavuta göre Makedonya devleti ile aralarındaki en önemli mesele Arnavutça eğitim ve konuşma hakkıdır, çünkü bu hak Arnavut kültürünü korumak ve devam ettirmek için hayati önem taşımaktadır. 1983'de Tetovo'daki öğretmenler resmi işlerde Makedoncanın kullanılması kanununu ihlâl ettikleri gerekçesiyle Makedonya komünist Liginden ihraç edilmişlerdir.

1985'de lise eğitim dili ile ilgili çıkartılan bir kanunla, sınıfta Arnavutça eğitim yapabilmek için derslere en az 30 öğrencinin devam etmesi ve yeterli sayıda Arnavutça bilen öğretmenin olması şartı getirilmiştir. Bu kanun oldukça sert uygulanmıştır ve birçok sınıf az öğrenci olduğu gerekçesi ile kapatılarak, Arnavut öğrenciler Makedonca eğitim yapan karışık sınıflara verilmişlerdir. Okula giden öğrenci sayısı bu kanundan sonra 1981'de 8.200'den 1989'da 4.221'e düşmüştür.

Bu durum ise pek çok Arnavut tarafından cahil bir Arnavut gençliğinin hedeflendiği şeklinde anlaşılmış, bu uygulamayı protesto eden boykotlar ve gösteriler düzenlenmiştir. Karışık sınıflardaki Arnavut öğrenciler Makedonca bilmedikleri halde buralara zorla getirilmiş olduklarından yapılan dersleri anlamamışlardır. 1988'de mesele oldukça büyümüş, Arnavut öğrenciler Ağustos

ayında Kumanovo ve Kasımda Gostivar'da sokak gösterileri düzenlemişlerdir. Polis göstericilere çok sert yanıt vermiş ve bir çok öğrenci lideri tutuklanmış ve hapsedilmiştir.

Arnavut çocuklar Arnavut dilinde 8 yıl ilkokul eğitimi alabilmektedir. Nüfusun %40'dan azı liseye devam etmektedir. Bu durum kısmen yeterli okul ve sınıf olmayışından, kısmen de Arnavutların çocuklarının -özellikle kızların- eğitimi konusuna fazla önem vermeyişinden kaynaklanmaktadığı söylenebilir. Arnavut politikasının genellikle dini değil, milliyetçi temalarla yüklü olduğunu belirtmekte fayda vardır. Bununla birlikte 1988'de meydana gelen olaylar dinin Balkanlarda ne derece önemli rol oynadığını göstermiştir.

2.4.Kosova Krizi ve Makedonya'daki Etkileri

Sırp güçlerinin Şubat 1998 yılında Arnavutlara yönelik şiddet olaylarına başlamalarıyla birlikte Kosovada çatışmaların fitili ateşlenmiştir. Çatışmalar esnasında evsiz ve göç etmek zorunda kalan binlerce Kosovalı Arnavut Kosovayı terketmiştir. Bunların yaklaşık 350.000'i Makedonyayı tercih etmişlerdir. Bu sayının Makedonya cumhuriyeti için kısa bir süre olsa bile tedirginlik yaratmıştır. Çünkü göçmen Arnavutlarla Makedonya Arnavutları birlikte stratejik bir girişime başlamaları hazırlıksız olan Makedon yetkililerini düşündürmekteydi. Makedon yetkililer özellikle bu dönemde daha esnek davranmaları ve iç gerginlik (çatışma) çıkmaması için bazı tavizler vermek mecburiyetinde kalmıştır.

Buna paralel olarak 1994 yılından devam eden Tetova üniversitesi gerilimi, Arben Caferi'nin liderliğindeki DPA'nın de katılımıyla 1998 yılında kurulan koalisyon hükümetinde "özel statülü eğitim kuruluşu" adı altında uzlaşmaya varılması geçici bir süre için mevcut gerginliğin yatıştırıldığı gözlenmektedir. Arnavut uzmanlar bu konuyu olayların dondurulması ve Makedon yetkililerinin asıl çözümden kaçtıklarını belirterek tepkilerini dile getirmişlerdir. Kosovada artan şiddet olaylarına seyirci kalmamayacağını belirten dönemin ABD başkanı NATO Barış gücünün Kosovaya müdahale etmesi ve müdahale sonucunda Sırp güçlerinin

Kosovadan çekilmesiyle birlikte savaş sona ermiştir. Fakat Kosova savaşının sona ermesiyle birlikte Makedonya için yeni anlaşmazlıklar dönemi başlamıştır.

2.5. 2001 Krizinin Patlak Vermesi

Kosovada NATO müdahalesinin ardından Makedonya ile Sırbistan (eski Yugoslavya) arasında sınır görüşmeleri yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde Kosova Makedonya sınırında kapsıyordu. Taraflar arasında yapılan görüşmelerde büyük ölçüde anlaşmaya varılmıştır. Bu anlaşmaya göre Sırbistan yönetimi Kosovanın sınırdaki bazı köylerini Makedonyaya peşkeş çekmiştir. Makedonya silahlı güçleri bu peşkeşe dayanarak söz konusu köyleri Makedonya hâkimiyetine geçirmek için müdahalede bulunmuştur. Ancak Kosova halkı ve genel olarak Makedonyalı Arnavutlar bu anlaşmaya karşıydı ve Makedon askerlerinin söz konusu köyleri ilhak etme teşebbüsüne karşı çıktılar. Bu yüzden çatışmalar Makedonya sınırları içinde başlamış oldu. Fakat çatışmalarda Makedon silahlı güçlerine karşı koyanlar Makedonya UÇK'sı olarak bilinen Makedonyadaki Arnavutların "Halk Kurtuluş Ordusu"ydü. UÇK içlerinden çoğu Kosovadaki UÇK'kamplarında ve bu guruplar tarafından Kosovadaki çatışma esnasında "güvenli bölge ve ana üs" olarak kullanılmıştır. Makedonya yönetimi bu olayların bir dıştan müdahale olduğunu belirtmiştir (Bellamy:2002: 17).

Ancak koalisyondaki Arnavut Demokratik Partisinin genel başkanı Arben Caferi meselenin yıllardan beridir devam eden, klasik parlamenter sistemin sınırlarını zaman zaman aşan etnik sorunların kontrolden çıktığını veya sorunların farklı bir metodla dile getirildiğini ifade ederek meseleyi farklı bir perspektiften incelenme gerekliliğini vurgulamıştır. Bu olayın bir iç meselenin yansıması olduğunu ve içeride çözülmesi gerektiğini, çözülebilmesi için de masaya oturulması, barış yoluyla bir neticeye varılması gerektiğini belirtmiştir.

Ancak siyasal erki elinde bulunduran bu uyarıları dikkate almayarak, biraz da arkalarında duran Sırbistan ve Rusya gibi ülkelerin destek vaadlerine güvenen Makedon yetkililer meseleyi güç kullanarak realist bir yaklaşımı giriştikleri

söylenbilir. Bunun üzerine çatışmaların ülkenin ikinci büyük şehri olan Kalkandelen bölgesinde de yayılmaya başlamıştır. Makedon yönetimi sevk ettiği silahlı güçlerini UÇK'nın bulunduğu yerlere değilde şehrin içinde çeşitli mevzilere yerleştirmiştir. Bunun yanı sıra çatışma bölgesinde ve bu bölgeye yakın yerlerde (Gostivar, Mavrova, Debre, Kırçova) hatta Makedonların Arnavutlarla yaşadığı hemen hemen her yerinde sivil Makedon halkı silahlanmıştır. Böylece bölgedeki nüfusun önemli bir kesimini oluşturan Müslümanların tümünü hem asker (özel polis timleri)hemde sivil silahlıların tehditleriyle karşı karşıya kalmışlardır. Bu yüzden UÇK Arnavutların tek sığınacak sığınağı haline geldiği söylemek mümkündür (İseini,2001: 45).

Makedonyada devlet güçlerine karşı savaşan silahlı gerillalar Halk Kurtuluş Ordusu çatısı altında toplanmış durumda bulunan Makedon Arnavutları oldukları söylenbilir. Bu örgütün siyasi liderliğini Ali Ahmeti yapmaktadır. Örgüt aynen Kosova UÇK'sı gibi kozmopolit bir yapıya sahiptir. Ülkedeki Müslüman halkın tamamına yakın bir çoğunluğu Makedonya yönetiminin zulmünden pay aldığından dolayı Makedonya UÇK'sının hak arayış mücadelesine büyük destek vermiştir (Carpenter,2001: 15).

Makedonya'da yaşanan gelişmelerle birlikte en sık gündeme getirilen konu adeta bir tabu haline getirilen Makedonyanın toprak bütünlüğü konusudur. Oysa olayların özünde duran konu Makedonyanın toprak bütünlüğü konusu olmadığını savunulabilir. Asıl konu (Müslümanların)Arnavutların hak arayışıdır. Arnavutlar, Makedonlara verilen hakların aynısının kendilerine de verilmesini talep etmektedirler. Makedonyanın toprak bütünlüğünü tehdit eden bir durumun söz konusu olmadığını ve çatışmalarında Makedonyanın sınırları zorlayan zulmünün sebep olması, üstelik fitili yakan Makedonya silahlı güçleri olmasına rağmen "toprak bütünlüğü" konusunu sık-sık gündeme getirilmesi hedef saptırmadan başka bir şey olmadığı yorumlarına neden olmuştur.

2.5.1. Makedonya Krizinin Öyküsü

29.04.2001 - Üsküp - Makedonya-Kosova sınırı yakınında etnik Arnavut militanların ayaklanmasının bastırılmasından bir ay sonra, 29 Nisan tarihinde çıkan çatışmada 8 Makedon asker öldürülmüştür. Makedon yetkilileri, askerlerin, kuzeydeki Kosova sınırı yakınında devriye gezerken pusuya düşürüldüğünü, çıkan çatışmada Şubat ayından bu yana en büyük can kaybının meydana geldiğini bildirmişlerdir. Aynı gün içerisinde NATO saldırıyı nefretle kınadığını duyuran bir bildiri yayınlar. NATO Genel Sekreteri George Robertson, "Aşırı uçtakilerin korkakça eylemini" kınadığını belirtmiştir. AB tarafından yapılan açıklamada da Makedon askerlerine Kosova sınırı yakınında düzenlenen pusunun "kötü maksatlı" bir saldırı ve aşırı uçtakilerin, Makedon halkının demokratik yollarla seçilmiş temsilcileriyle AB arasındaki diyalogu engelleme girişimi olduğu bildirmişlerdir. Makedonya, Kosova sınırını kapatırken, yasadışı sızmaları önlemek için sınırda güvenlik önlemlerini artırma girişiminde bulunmuştur. Öte yandan, Makedonya'daki Arnavut gerillaların komutanlarından Sokoli, istekleri reddedilirse Üsküp yönetimine karşı faaliyetlerine yeniden başlamak üzere toplam 18 bin militandan oluşan 3 müfrezeyi harekete geçirecekleri tehditinde bulunmuştur. 30 Nisan tarihi Makedon hükümeti tarafından Ulusal Yas Günü ilan edilip, hükümet KFOR'dan tedbirleri arttırmasını talebinde bulunmuştur (Daftary,2001: 291).

01.05.2001 - Makedon-Kosova sınırında hafta sonu çıkan çatışmada 8 makedon askerinin öldürülmesine öfkelenen Makedonlar, ülkenin üçüncü büyük kenti Bitola'da, Arnavutlara ait dükkânlara saldırılarda bulunmuşlardır. Makedon basınının Savunma Bakanı'nın yakınlarının bakanlığa ait 11 milyon Alman Markı kendi şirketlerinde kullandıklarını ortaya çıkarmasından sonra Paunovski, "siyasi ve ahlaki sorumluluğundan" dolayı görevinde istifa edeceğini açıklayan bakan, başbakan Lubço Georgievski'ye istifasını sunar, istifa kabul edilir.

02.05.2001 - Makedonya'nın ikinci büyük kenti Manastır'da dün gece Arnavut kökenlilere karşı girişilen saldırılardan sonra durumun gerginleşmesi üzerine yerel saatle 23.00 ve 05.00 saatleri arasında sokağa çıkma yasağı konulur. Belediye yönetimi de, halka çağrıda bulunarak "her tür şiddetten uzak durulmasını" talep

eder. Aynı gün Amerikan Başkanı Bush, Makedonya Devlet Başkanı Boris Traykovski ile bir araya gelerek, ülkesinin Makedonya'yı ayrılıkçı Arnavut hareketiyle mücadelesinde desteklediğini kaydeder. Bu sırada Beyaz Saray tarafından, "Bush, Traykovski'ye, ABD'nin Makedon güvenlik güçleriyle bilgi alışverişinde bulunacağını ve Kalkandelen'de çok lisanlı bir üniversitenin kurulmasına yardım etmek amacıyla dört yılda 10 milyon dolar vermeye hazır olduklarını belirtir. Aynı gece Makedonya'nın kuzeyindeki Kumanova yakınlarında bir köyde Arnavut militanlar tarafından 2 Makedon askeri öldürülür, biri de kaçarılır.

03.05.2001 - Makedonya yetkilileri, gerillalar tarafından bir gece önce iki askerin öldürüldüğü Vaksince kasabasının "ivedilikle" boşaltılmasını isterler. İçişleri Bakanlığın Sözcüsü, ahalinin en yakın yerleşim birimleri olan Kumanova ve Lipkova'ya gitmelerini isterken, bu iki kentte Vaksincelilerin barınma ve gıda ihtiyaçlarının karşılanacağı özel merkezler oluşturulduğunu belirtir. Gece Makedon ordusu boşaltılmasını istediği Vaksince kasabasına roketatarlar ve helikopterler ile saldırır. Kasaba üzerinde uçan helikopterler evlerle yakındaki ormanlık alana roket atarlar. Bu operasyon Makedon Savunma Bakanlığı tarafından da doğrulanır.

04.05.2001 - Makedon güvenlik birimleri Vaksince'deki Arnavut militanların hedeflerine yönelik bombardımanına yeniden başlar, hedeflere havan topu saldırısı düzenlenir. Öğle saatlerinde başlayan operasyonlar şiddetlenerek devam eder, Kumanova ile Üsküp arasındaki köylerde Arnavut militanlarına karşı yapılan operasyonlara piyade birlikleri ve helikopterlerin katılır. Makedonya'daki Arnavutların kurduğu UÇK'nın siyasi kanat lideri Ali Ahmeti'nin Makedonya Cumhurbaşkanı Boris Traykovski'yi barış müzakereleri başlatmaya çağırmasına karşın, operasyonların şiddetinin azalmadığı kaydedilir. Operasyonlar sırasında 6 sivil hayatını kaybettiği açıklanmasına rağmen, görgü tanıkları ölü sayısının daha fazla olduğunu belirtirler. Balkanlar'da barış operasyonları düzenlemek için 1998'de kurulan Güneydoğu Avrupa Ülkeleri Çokuluslu Barışgücü'nün (SEEBRIG) görev almaya hazır olduğu bildirir. Karargâhı Bulgaristan'ın Filibe

kentinde bulunan organizasyon Makedonya'nın başkenti Üsküp'te 1998'de Türkiye, Bulgaristan, İtalya, Romanya, Yunanistan, Makedonya ve Arnavutluk'un katılımıyla kurulmuştu.

05.05.2001- Makedon hükümet birlikleri, Perşembe gününden bu yana ana hedefi olan Vakcince köyünü ağır topçu ateşine tutar. Bu sırada Bulgaristan Dışişleri Bakanlığı, çok ciddi nedenler dışında Bulgar vatandaşlarına Makedonya seyahatlerini ertelemeleri uyarısında bulunmaktadır. Dışişleri Bakanlığı açıklamasında, Makedonya'daki gerginliğin gittikçe tırmandığını ve bu ülkeye yapılan yolculukların riskli olabileceğini belirterek "Vatandaşların mecbur kalmadıkça bu ülkeye seyahat etmemeleri kendi menfaatlerinedir" şeklinde bir uyarı yapar. Makedonya yetkilileri, operasyon bölgesindeki köy halkından, yeniden bölgeyi terketmelerini ister, ancak Hükümet Sözcüsü Antonio Milososki, yalnızca Supçanse'de 150 kadın ve çocuğun, gerillalara para ve mücevher vererek köylerinden ayrılabildiklerini söyler. Makedon güçleri Asilerin 3.500 kadar kişiyi insan kalkanı olarak kullandıkları belirtilirken, Ulusal Kurtuluş Ordusu komutanlarından Sokoli, köylülerin kalkan olarak kullanıldıkları suçlamasını reddeder. Makedonya'nın kuzeyinde Arnavut militanlara karşı operasyon sürerken, Cumhurbaşkanı Boris Traykovski, Arnavutlar'ınkiler de dahil büyük partilerin liderlerini toplar, krize çözüm bulmak için alınacak tedbirlerin tartışıldığını ve 5 maddelik önlemler üzerinde anlaşmaya varılır. Cumhurbaşkanı Traykovski, bu önlemlerin, merkezi olmayan hükümete etnik azınlıkların daha çok temsilcisinin alınması, hukuk devletinin güçlendirilmesi, organize suçlarla mücadele, bazı azınlık dillerinin resmi alanda kullanımı olduğunu söyler ve son önlemin ise "etnik grupların çıkarlarının dengesinin temsilindense, bir ulus olarak Makedonya sivil kavramının geliştirilmesi" olduğu sözlerine ekler.

06.05.2001 - Makedonya Başbakanı Lupço Georgievski, basına yaptığı açıklamada, parlamentoya ülkede savaş durumu ilan edilmesi çağrısında bulunacağını belirtir. Resmi açıklama üzerine AB Dönem Başkanı İsveç, Makedonya'da savaş durumu ilan edilmesi ihtimalinin, AB'nin şu an istemediği bir önlem olduğunu açıklar. Makedonya Dışişleri Bakanı Sırcan Kerim İsveç'in

Dışışleri Bakanı Anna Lindh'e bir mektup göndererek ülkesinde "birçok köyün sakinlerini rehin tutan" militanların faaliyetleri nedeniyle, uluslararası topluluğun Makedonya'ya sorunu çözmede yardımcı olması gerektiğini ve Arnavut militanların şiddetini sona erdirmek için uluslararası topluluğun Makedonya'ya yardımcı olmasının "önemli" olduğunu belirtir.

07.05.2001 - Kısa bir ziyaret için Makedonya'nın başkenti Üsküp'e gelen NATO Genel Sekreteri George Robertson, Cumhurbaşkanı Boris Traykovski, Başbakan Lubço Georgevski ve ülkedeki Makedon ve Arnavut siyasi partilerin temsilcileriyle görüşür. Düzenlediği basın toplantısında "Makedonya'nın bir uçurumun eşiğinde" olduğunu ifade eden Roberson, Arnavut gerillaları "Balkanlar'da yeni bir katliam çıkarmak, Makedonya'yı mahvetmek isteyen ve sivilleri insan kalkını olarak kullanan bir grup katil eşkıya" olarak değerlendirir. Bu sırada bir açıklama yapan Bulgaristan Başbakanı İvan Kostov, Makedonya'daki son gelişmelerin son derece endişe verici olduğunu belirterek, "Üsküp, iç savaşın eşiğinde, bu büyük bir göç dalgasını doğurabilir" şeklinde konuşur. Kosova'ya kaçan Arnavutlar, Makedon saldırılarında çok sayıda kişinin öldüğünü ve yaralandığını, söylerler. UNHCR'nin rakamlarına göre, Makedonya'da şiddetin yeniden başlamasından bu yana 3 bin kişi çatışma bölgelerinden kaçtığı tahmin ediliyor. Kosova'daki Arnavut mültecilerin sayısı 12 bine ulaşır.

08.05.2001 - Makedonya'da, tüm siyasi tarafların katılacağı, bir ulusal birlik hükümeti kurulması konusunda önemli ölçüde anlaşma sağlandığı bildirilir. Makedon Hükümet Sözcüsü Antonio Miloşoski, iktidardaki koalisyon hükümetine İmer İmeri liderliğindeki Arnavutların Demokratik Refah Partisi ile Branko Crvenkovski liderliğindeki Makedonların Sosyal Demokrat Partisi'nin katılacağını ve erken genel seçimlerin en geç 2002 Ocak ayı sonuna kadar yapılacağını bildirir.

11.05.2001 – Türkiye Dışışleri Bakanı İsmail Cem temaslarda bulunmak üzere Makedonya'nın başkenti Üsküp'e gider. Makedonya'daki temasları çerçevesinde Makedonya Dışışleri Bakanı Sırcan Kerim ile biraraya gelen Cem, Makedonya'nın

Türkiye için çok önemli olduğunu belirterek, Makedonya'nın bazı ciddi sorunlarla karşılaştığı bugünlerde Türkiye'nin yapabileceği bir katkının, her durum ve saatte tartışılmasının çok doğal olduğunu, bölge sınırlarının güvence altına alınması konusunda görüşünün sorulması üzerine, uluslararası sınırların değişmezliğinin Türk dış politikasının temel ilkelerinden biri olduğunu söyler. Makedonya Cumhurbaşkanı Boris Traykovski ve Başbakan Lubço Georgievski tarafından da ayrı ayrı kabul edilen Cem'in gezisi, bu temaslardan sonra yurda döner.

12.05.2001 - Makedonya ordusu, iki gün aradan sonra yeniden Arnavut militanları bombardıman etmeye başlar, ordu sözcüsü Blagoja Markovski, düzenlediği basın toplantısında, ülkenin kuzeydoğusunda Arnavut militanların elindeki Supçanse ve Vaksinçe köyleri yakınındaki hedeflere yapılan operasyon sonucu, yaklaşık 30 Arnavut militanın öldürüldüğünü söyler.

13.05.2001 - Makedonya'da ulusal birlik hükümetini kurma çalışmaları devam ederken, önceki gün hükümette yer alayacağını açıklayan muhalefet partisi Arnavut Demokratik Refah Partisi'nin genel sekreteri Muhammed Halili, UÇK ile müzakere yapılmadan ülkedeki krizin aşılamayacağını söyler. Makedonya Parlamentosu üyeleri, yapılan oylamada yeni ulusal birlik hükümetine 1'e karşı 102 oyla onay verir, buna göre Ulusal birlik hükümeti, 14 bakan ve 4 başbakan yardımcısından oluşuyor.

14.05.2001 - Makedonya Parlamentosu Makedon ve Arnavut partilerden oluşan ulusal birlik hükümetini onaylar. Ulusal birlik hükümetinde, Başbakan Lupço Georgievski liderliğindeki Makedonların çoğunlukta olduğu VMRO-DPMNE ile DPA ve PPD'nin yanı sıra muhalefetteki Makedon partisi Makedonya Sosyal Demokratik İttifakı ile 2 küçük Makedon partisi görev alır.

17.05.2001 - Resmi bir ziyaret için Arnavutluk'a gelen NATO Genel Sekreteri George Robertson, Arnavutluk Başbakanı İtir Meta ile yaptığı ortak açıklamada Makedonya'da silahlı eylemlerini sürdüren Arnavut militanlara, "eylemlerine son

verme ve sivilleri çatışmalar dışında bırakmaya" çağırır. Makedonya'daki Arnavut "aşırılar" Yugoslavya'nın eski devlet başkanı Slobodan Miloşeviç ve Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin ile kıyaslayan George Robertson, "Aşırılık yanlıları, silah ve üniformalarını bırakıp, siyasi sürece katılmalılar" şeklinde konuşur.

21.05.2001 - Makedonya'da güvenlik güçleri Arnavut militanların elindeki Vaksince, Supçanse ve yaklaşık 3 haftadır Arnavut militanların denetiminde olan çevredeki diğer köylerde bulunan hedeflere yönelik tank ve helikopterler desteğinde topçu ve roket saldırısı düzenler.

23.05.2001 - Makedonya'da koalisyon ortağı olan Arnavut partilerin liderleriyle, Ulusal Kurtuluş Ordusu (UÇK) lideri arasında Priştine'de gizli bir toplantı yapılır. Toplantıda, bir işbirliği ve ortak eylem belgesi imzalanır, bu olaydan Makedonya Devlet Başkanı Boris Traykovski ile Başbakan Ljubco Georgievski'nin haberi olmadığı bildirilir.

24.05.2001 - AGİT özel temsilcisi Robert Frowick'in, Makedonya'da Arnavut militanlarla anlaşma sağlanması yolunda hazırladığı plan yeni bir kriz yaratır. Bunun üzerine Frowick ülkeyi terkeder. AB ise, sert bir açıklamayla, Arnavut liderleri, militanlarla yapıldığı bildirilen anlaşmayı açık ifadelerle tanımamaya çağırır.

25.05.2001 - Ordu sözcüsü Albay Blagoja Markovski, UÇK'nın elindeki Vaksince köyüne düzenlenen operasyonların devam ettiğini ve "bölgeyi temizlemeyi sürdüren Makedon güçlerinin direnişle karşılaştığını savunur.

26.05.2001 - Arnavut militanların "kalesi" olarak gösterilen Slupcane köyü ve civarı, Makedon tankları tarafından ateş altına alınır. Sivillerin, bombardıman yüzünden Slupcane'yi terkederek batıdaki Lipkova'ya sığınır. Aynı gün Sırbistan'ın güneyinde 5 kilometre genişliğindeki tampon bölgeye yakın alanlarda faaliyet gösteren Arnavut militanların komutanı Şevket Musliu ve bazı silah

arkadaşları, Kosova Barış Gücü karargâhına gelerek teslim olur. Arnavut gerillalar, savaşı bırakacaklarına söz verdiklerinden, kısa gözaltından sonra Musliu ile birlikte serbest bırakılırlar.

27.05.2001 - Makedonya'nın kuzeyinde Makedon Ordusu ile Arnavut gerillalarının çatışma alanında bulunan siviller köylerini boşaltıp, göçe devam ederler. Savunma Bakanı Vlado Buçkovski, bölgedeki sivillerin tahliyesi için uygun koşulları hazırlamaya çalıştıklarını belirtir

01.06.2001 - Makedonya'da anayasada Arnavutlar'ın lehinde değişiklikler yapılacağına açıklanmasına rağmen, Makedon ordusunun Arnavut militanlara yönelik operasyonlarının devam eder, çatışmaların ülkenin ikinci büyük kenti Kalkandelen (Tetovo) etrafındaki dağlık bölgelere sıçrar.

03.06.2001 - Arnavutlarla savaşan Makedon ordusunun helikopterleri isyancıların mevzilerini bombalarken, karada da çatışmalar tüm hızıyla devam eder. İçişleri Bakanı Lyube Boşkovski de durumun çok güç olduğunu duyurur. Devlet Başkanı Boris Traykovski, koalisyon hükümetindeki liderleri görüşmeye çağırır.

04.06.2001 - Makedonya Başbakanı Lubço Georgievski, ülkedeki siyasi tıkanıklığı ve etnik Arnavutların sürdürdüğü ayaklanmayı sona erdirmek için erken seçim önerisinde bulunur. Georgievski, yeni kurulan ve içinde etnik Arnavut ve Makedon çoğunluğu temsil eden partilerin de bulunduğu geniş tabanlı koalisyon hükümetinin zar zor işlediğini belirterek, "kısır tartışmaların hakim olduğu şu anki siyasi çıkmazın aşılması için en erken Eylül ayında erken seçime gidilmesinin en iyisi olacağı" görüşünü dile getirir. Makedonya'da, yardım görevlilerinin savaşın ortasında mahsur kalan sivillere ulaşması için ordu ve militanlar çatışmalara kısa bir süre ara verir. Uluslararası Kızılhaç Komitesi ordu ve militanların kendisine tanıdığı 4 saatlik süreyi kullanmak üzere bölgeye girer. Makedonya İçişleri Bakanlığı ve Lipkovo Belediye Başkanı bölgede 13 ila 15 bin kişinin sıkışmış bulunduğunu açıklar. Öte yandan, Yugoslavya Savunma Bakanı Slobodan Krapoviç, Makedonya Savunma Bakanı Vlado Buckovski ile başkent

Üsküp'te askeri işbirliği anlaşması imzalar. Krapoviç, Makedon ordusuna istihbaratın yanı sıra silah vermeye hazır olduklarını söyler.

05.06.2001 - Makedonya, ABD ve müttefiklerinden, Batı'daki Arnavut göçmenlerin isyancılara para ve silah göndermelerini durdurmada yardım ister. NATO barış gücünden 400 askerin, uluslararası toplumun Arnavut gerillaları desteklemediğini göstermek için, isyancıların malzeme yollarını izlemek amacıyla Arnavutluk ve Makedonya sınırındaki güneybatı Kosova'ya gönderir.

06.06.2001 - Makedonya Başbakanı Lupço Georgievski, 5 askerin öldürülmesinin ardından savaş hali ilan edilmesi çağrısında bulunur. Georgievski'nin sözcüsü Antonio Miloşovski, "barışı elde etmek için güçlü bir askeri yanıtın tek yol olduğunu" ve savaş hali ilan edilmesinin, ordunun tüm erkekleri seferber etmesini sağlayacağını belirtir. AB Ortak Savunma ve Dış Politika Yüksek Temsilcisi Javier Solana, Makedonya'da yeniden tırmanan ve 5 kişinin ölümüyle sonuçlanan şiddet eylemini kınarken, hükümete, "savaş hali ilan etmemesi" çağrısında bulunur.

08.06.2001 - Georgievski, ülkedeki siyasi partilerin çoğunun savaş hali ilan edilmesini istemediğini ve bu konuda ısrarcı olmayacağını söyler. Georgievski, buna rağmen Arnavut teröristlere karşı etkili bir şekilde mücadele edilmesi fikrinden vazgeçmediğini belirtir.

10.06.2001 - Makedonya'da güvenlik güçlerinin Arnavut militanlara yönelik operasyonları sürerken, başkent Üsküp yakınlarındaki Aracinovo kasabasını ele geçiren militanlar, kendilerine karşı direnişi kırdıklarını ve uluslararası havaalanı ve petrol rafinerisi gibi önemli yerleri kontrol altına aldıklarını açıklar. Makedonya'da 4 aydır süren çatışmalar ilk defa Üsküp'e bu kadar yakınlaşır. ABD Dışişleri Bakanlığı, Makedon ordusu ile Arnavut militanlar arasında çatışmaların yoğunlaşması üzerine, Makedonya'ya gidecek vatandaşlarından, gerekmediği sürece bu ülkeye seyahat etmemelerini isteyen bir duyuru yayınlar.

11.06.2001 - Üsküp'e sadece 10 kilometre uzaklıktaki küçük bir kasabayı da ele geçiren militanların komutanlarından biri, hükümete ultiatom olarak adlandırdığı tehdidinde, ordunun bu sabaha kadar köylere yönelik bombardımanı durdurulması halinde ellerindeki havan toplarıyla başkentteki havaalanı ve bakanlıklar gibi stratejik hedefleri ateşe vereceklerini söyler. Başkent Üsküp'e çok yaklaşan Arnavut militanların, ellerindeki köylere yönelik bombardımanın durulması halinde başkente saldırabilecekleri tehdidinde bulunmasının ardından ordu, sabah yerel saatle 06.15'de Supçanse ve Mateyce köyllerine bombardıman düzenler. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nden yapılan açıklamada, hafta sonunda 12 bin 700,son gelişmeler itibariyle de 4 bin 200 kişinin sınırı geçtiği belirtilir.

12.06.2001 - Yunanistan Dışışleri Bakanı Yorgo Papandreu, Makedonya'daki krizin çözülememesi halinde "uluslararası toplumun askeri müdahalede bulunmak zorunda kalabileceğini" açıklar.

13.06.2001 - Dışışleri Bakanı İsmail Cem, bölgedeki Makedonya'daki gelişmelere değinerek, bu kriz sadece aşırı uçtaki Arnavutlardan kaynaklanmadığına, "iki yönlü" olduğuna, Arnavut, Türk ve genelde Müslümanlara yönelik saldırılar da görüldüğüne dikkat çeker. Türkiye öncülüğünde oluşturulmuş Güneydoğu Avrupa Barış Gücü'nün, bölgede bir işlevi olması olasılığı üzerinde de çalışıldığını belirten Cem, Makedonya'da durumun çok vahim olduğunu söyler. Arben Caferi'nin lideri olduğu Demokratik Arnavut Partisi üyesi Nasır Hami, Arnavutların çoğunlukta olduğu Struga kentinde iki kişinin silahlı saldırısına uğrar, saldırganlar otomatik silahlar ile Hami'yi öldürdükten sonra kaçarlar.

14.06.2001 - Arnavutlar Kalkandelen'de bir askeri kışlayı hedef alarak saldırırlar, Makedon askerleri bunun üzerine saldırıya havan topu ile karşılık verir. Makedonya'daki Arnavutlar, 4 aydır süren şiddeti sona erdirmek amacıyla barış planı sunarlar. UÇK siyasi temsilcisi Ali Ahmeti tarafından imzalanan planda, UÇK taleplerini ilk kez ayrıntılarıyla belirtir. Sürekli barış için NATO güçlerinin müdahalesini isteyen UÇK talepleri arasında, derhal ateşkes ilan edilmesi,

Makedonya nüfusunun yüzde 30'unu oluşturan Arnavutların haklarının iyileştirilmesi için anayasal reforma gidilmesi, genel af ve silahsızlanma konusunda anlaşma yapılması bulunmaktadır. Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nin yapılacağı İsveç'in Göteborg kentinde, Arnavutlar, NATO'dan, Makedonya'ya barış gücü göndermesini isterler. Bulgaristan Başbakanı İvan Kostov, Makedonya'daki gelişmelerin gerçekten endişe verici boyutta olduğunu belirterek, "Hiçbir risk olmadığını söylemek isterdim, ancak bu yalan olur. En azından mülteci akını riski giderek artıyor" diye uyarıda bulunur. Bulgaristan Savunma Bakanlığı mülteci akını ve Arnavut militanların Bulgaristan'a sızmaları riski üzerine Makedonya sınırındaki güvenliklik tedbirlerini artırır. Savunma Bakanı Boyko Noev, asker ve polislerden oluşan "Anti-Terör Timleri"nin Makedonya sınırına yakın bir bölgede tatbikata başladığını açıklar. NATO Genel Sekreteri George Robertson başkent Üsküp'te siyasi parti liderleriyle görüşmeler yapar. Bu görüşmelerin sonunda Makedonya hükümetinin, halen devam eden siyasi diyalog süresince, askeri operasyonları durdurma kararını uzatmayı kabul ettiğini açıklar.

15.06.2001 - BM Mülteciler Yüksek Komiserliği sözcüsü Kris Janowski Makedonya'da bir haftada 28 binden fazla kişi ülkeden ayrıldığını, mültecilerden 25 bininin BM yönetimindeki Kosova'daki bölgelere, 3 bin 500'ünün de Sırbistan'ın güneyine yerleştiğini belirtir.

18.06.2001 - ABD Başkanı George Bush, ABD yönetiminin Makedonya'daki etnik çatışmayı önlemek için Rusya ile birlikte çalışabileceğini ve Washington ve Moskova yönetiminin işbirliğinin Makedonya'ya yardımcı olacağından emin olduğunu söyler.

2.5.2. Kriz Döneminde Meydana Gelen Siyasi Gelişmeler

Çatışma esnasında birçok batılı gözlemci Makedon ekstremistlerinin ortaya çıkmasından kuşkulandıklarını belirtmişlerdir. Nitekim böyle bir illegal örgütün ortaya çıkışı ülkeyi bir iç savaşa çekme potansiyeline sahip olduğunu belirtmekte fayda var. Bu örgütün ilk hedefi Makedonya'daki Arnavut iş adamlarını ortadan

kaldırmaktı. Mayıs ayında birkaç Arnavut iş adamının öldürülmesini üstlenen “Makedon Halk Cephesi” ve “Halk Cephesi” (Makedonya içişleri tarafından organize edilip) ortaya çıkmıştır. Bunun yanında terörist Arnavutlarla savaşıcak güçte oldukları açıklamasını yapan “Makedon Aslanları”(Ordanoski,2002: 48) adı altında bir gurubu ortaya çıkması gerilimi turmandırmıştır. Makedon illegal gurupların üç kategoride ortaya çıktıkları tespit edilmiştir:

- Arnavutların azınlık olarak yaşadığı bölgelerde baskın yaparak kültürel, dini yapıları ve işyerlerini harap etmek,
- Organize bir şekilde batı Makedonya’daki işadamlarını rehin almak ve öldürmek,
- Arnavutluk’taki Makedonları (yaklaşık 4500) çatışma alanına çekerek krize yeni bir boyur kazandırmak.

Nitekim çatışma esnasında toplam 57 dini eser tahrip edildiği kaydedilmiştir. Bunlar arasında tarihi eser olarak bilinen Pirlepe Çarşı Camii (1457) ve Köprülü’deki Fazıl Ahmed Paşa Camii (XVIII. yüzyıl) Makedon paramiliter güçler tarafından tamamen yakılmıştır. Savaş esnasında Manastır’daki İshakiye Camii (1506), Hasan Baba Camii(1629), Hamza Bey Camii(XVIII, yüzyıl),Kalkandelen’deki Paşa Camii (1495) ve Harabati Baba Tekkesi (XVIII, yüzyıl) kısmen tahrip edilmiştir (Shehapi,2002: 26). Bu örgütlerin arkasında dönemim iç işleri bakanı Lyube Boşkovski olduğu kısa bir süre sonra ortaya çıkmıştır(Ordanoski,2002: 35). Bu örgütlerin yurt dışından (Bulgaristan, Romanya, Sırbistan, Ukrayna ve Yunanistan) yaklaşık 3500 kişilik bir gurubun dahil edileceği beklentisi çatışmanın yurt dışına taşabileceği riskini ortaya çıkarmıştır. Birçok siyasi, Lyube Boşkovski tarafından organize edilen bu yeraltı örgütlerin ülkeyi bir iç savaşa götüreceğnin endişesi ile eleştirilmiştir. Fakat bu gurupların sivil halka ve dini eserlere yaptıkları saldırıları Arnavut halkında nefret uyandırmıştır. Kiro Gligorov bu gelişmeler karşısında hükümeti eleştirerek şu ifadeleri kullanmıştır: “Gördüğüm kadarıyla siz iç savaş açmayı düşünüyorsunuz, bu her iki taraf için bir kayıptır. Arnavut tarafı kaybedebilir fakat Makedon halkı yok olacktır.”

Görülğü gibi eğer yurt dışından beklenen 3500 kişilik bir gurubun çatışmaya dahil olsaydı Üçüncü Balkan savaşının çıkma riski olacaktı, olası Üçüncü Balkan savaşında ise Makedonya Cumhuriyeti tarihe karışması olasılığı yüksektir.

2.5.3. Makedon Elitinin Tutumu:

Bir kısım Makedon kesimindeki entellektüeller, krizin aşılması için diplomasiye daha fazla öncelik verilerek anayasada bazı değişiklikler yapılmasını savunurken, bazı guruplar buna karşı çıkmıştı. Georgi Efremov'un başkanlık yaptığı MANU (Makedonska Akademija Nauka i Umetnosti-Makedonya ilim kültür akademisyenleri) tarafından ilginç bir tez ortaya atılmıştır. Efremov krizin çözümü için Arnavutluk ile Makedonya Cumhuriyetleri arasında bir bölge değişimini önermiştir. Söz konusu öneriye göre özellikle batı Makedonyadaki Arnavutların yoğun olarak yaşadığı yerleri Arnavutluğa vererek karşılığında Arnavutlukta Makedonların yaşadığı bölgeleri talep emiştirler (İseini,2002: 65). Fakat bu tez hem Arnavut liderleri hem de uluslararası toplum tarafından kabul edilmemiş ve bu tür değişimlerin ne denli riskli olduğunu vurgulayarak tepkilerini göstermişlerdir. Fakat diğer bir kesim entelektüeller ise askeri ve siyasi bütün gücü “kullanarak Arnavutlara ağır bir yenilgi yaşattıktan sonra masaya oturmak Makedon çıkarları için daha uygun olacağını savunmuşlardır.

2.5.4. Prizren Deklarasyonu

Makedonya'da koalisyon ortağı olan Arnavut parti liderleri İmer İmeri, Arben Caferi ve UÇK lideri Ali Ahmeti arasında Priştine'de gizli bir toplantı yapılır. Bu toplantıda bir deklarasyon yayımlanarak Makedonya'daki çatışmaların son bulması için ön koşulların yerine getirilmesi talebinde bulunulur. Söz konusu deklarasyonda, UÇK, af yasası, Arnavutların haklarının verilmesi, anadilde eğitim, kamu alanlarında Arnavut milletinin daha fazla istihdam edilmesi gibi konularda düzeltmelerin yapılması talebinde uzlaşan üç lider 3 Mayıs 2001 yılında bu deklarasyon konusunda uzlaşarak yeni ve beklenmeyen bir kriz oluşturmuştur. Üsküp hükümeti artık mevcut hükümetle bir uzlaşmaya varılmasının zorluğundan bahsederek erken seçim teklifinde bulunur. Bu olayla ilgili Makedonya Devlet

Başkanı Boris Traykovski ile Başbakan Ljubco Georgievski'nin haberi olmadığını bildirerek tepkilerini göstermişlerdir (İseini,2002: 49).

2.6. Uzlaşma Süreci ve NATO Yardımı

11 Haziran 2001'de Makedonya Devlet Başkanı Boris Trajkovski aşırı uçların silahsızlandırılmaları için NATO'dan yardım talebinde bulunmuştur. Buna paralel olarak Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri ülkedeki politik partiler arasındaki diyalogu kolaylaştırmaları için özel elçiler (sırasıyla François Léotard ve James Pardew) yollamıştır. Bu arada mekik diplomasisi sayesinde asilerle iletişim yolu açan NATO'nun pragmatik ve esnek diplomatlarından Pieter Feith'e bölgenin kriz yönetimi vermiştir.

Bütün olumsuzluklara rağmen ateşkes sağlanmış ve kurallara uymayan gruplar başlatılan politik sürece katılmıştır. Aslında bu büyük bir başarı olarak sayılabilir fakat her iki taraftaki medya kuruluşları görüşmelerin yararı konusunda şüpheli ve uluslararası müdahale konusunda da düşmanca bir tavır takınmıştır (Zaman,2001: 4). Ayrıca birçok Makedonyalıdaki NATO imajının son derece olumsuz olmasından dolayı NATO çok hırpalanmıştır. Bu nedenle NATO Genel Sekreteri Georg Robertson, Devlet Başkanı Trajkovski'nin ricası üzerine Özel Danışmanı Mark Laity'yi Trajkovski kabinesi ile birlikte çalışarak etkili bir kamu bilgilendirme kampanyası geliştirmekle görevlendirdi.

Makedonyalı askeri uzmanlar NATO'nun Makedonya'daki misyonunun çapı, hedefi ve süresi açısından sınırlı olması gerektiğini belirtmiştir. Politik düzeyde, NATO'nun aşırı Arnavutları ateşkese uymaya ve silahlarını teslim etmeye ikna etmesi gerekti. Bu arada muhafazakâr ve ılımlı kesimlerden oluşan Makedonya koalisyon hükümeti, devlet güçleri tarafından ağır silahlar kullanılmasını önlemeyi ve bunu kontrol etmeyi taahhüt etmiştir. Bu çabalara paralel olarak, ülkenin parlamenter politik partileri dört önlemi yerine getirmeyi taahhüt ettiler: genel politik anlaşmayı onaylamak; barışı tesis sürecine liderlik eden NATO güçlerinin ülkedeki varlığı için gereken yasal çerçeveyi hazırlamak; silahların teslimi için

Makedonya hükümeti ve NATO tarafından onaylanacak planın şartlarını ve ayrıntılarını hazırlamak ve ateşkesin sürekliliğini garanti etmek (Birlik, 2001: 6).

Haftalarca süren yoğun görüşmelerden ve gerekli şartlar sağlandıktan sonra 13 Temmuz 2001'de Ohri'de barış anlaşması için bir çerçeve imzalandı. Bu da teslim edilen silahların toplanması ve imha edilmesi için düzenlenen *Essential Harvest* (zorunlu hasat) (Birlik,2001: 13) operasyonunda görev alacak NATO birliklerinin konuşlandırılması için yolunu açtı. 13 ülkeden 4,800 askerin katıldığı bu çokuluslu tugaya kendisi de 1,700 den fazla asker veren Birleşik Krallık komuta ediyordu. Silahların teslimi için verilen 30 günlük sürenin sonunda (26 Eylül 2001) 3,875 kadar silah toplandı. Aynı yıl, Ekim ayında, asilerin ordusu dağıtıldı; kısa süre sonra Makedonya anayasası ile ilgili değişiklikler onaylandı ve Ohri Anlaşması'nın uygulanabilmesi için Arnavut asilere af çıkarıldı.

Essential Harvest operasyonu tamamlanmak üzere iken Devlet Başkanı Trajkovski kazanılan başarıların garantiye alınması için ülkesindeki uluslararası varlığın süresinin uzatılmasını istemiştir(Birlik,2001: 12). Bunun üzerine 15 Aralık 2001'e kadar bölgedeki 280 AB ve AGİT sivil gözlemcinin güvenliğini sağlamak üzere Almanya başkanlığında yeni bir NATO misyonu (*Amber Fox* Operasyonu) görevi devir aldı. Bu misyonu Nisan 2003'te sona eren *Allied Harmony* Operasyonu takip etmiştir.

Bu tarihte NATO, operasyonun sorumluluğunu Avrupa Birliği'ne devrederek AB'nin ilk misyonunu (*Concordia* Operasyonu) başlatmasını sağladı. Makedonya'daki komutanın devir teslimi ve ilk AB misyonunun başlatılması için Üsküp dışında düzenlenen tören sadece Avrupa güvenliğinde yeni bir dönemin başlangıcını değil, aynı zamanda Transatlantik bağın kalıcı olduğunu kutlayan bir törendi. Gerçekten de bu başarı kısmen Makedonya'nın 2001 krizinden beri geçirdiği olumlu evrimin ve çeşitli engellere rağmen NATO ve Avrupa Birliği'nin birlikte çalışabilmeleri sonucunda elde edildiği savunulmaktadır.

2.6.1. Barış Anlaşmasının İmzalanması ve İçeriği

Arnavut ve Makedon taraflar arasındaki barış anlaşması 13 ağustos'ta (2001) imzalandı. Arnavutlara yeni haklar veren anlaşma, Batı'yı memnun etti.

Makedonya'da 6 aydır devam eden çatışmaları sona erdirmeyi amaçlayan barış anlaşması, başkent Üsküp'te imzalandı. Arnavut ve Makedon taraflar arasında imzalanan anlaşmanın imza töreni Devlet Başkanı Boris Traykovski'nin konutunda yapılmıştır.

İmza törenine, Makedon ve Arnavut tarafların yanı sıra, NATO Genel Sekreteri George Robertson, AB Ortak Savunma ve Dış Politika Yüksek Temsilcisi Javier Solana, Fransız arabulucu François Leotard, ABD Temsilcisi James Pardew da katılmıştır. Devlet Başkanı Traykovski, imza töreninden sonra yaptığı açıklamada, adil bir anlaşma yaptıklarını, anlaşmanın yalnızca siyasi bir anlaşma değil, aynı zamanda barış anlaşması olduğunu belirten Traykovski, ileriye doğru önemli bir adım attıklarını, ancak daha yapacak çok iş olduğunu kaydetmiştir. Anlaşma, Arnavut UÇK tarafından da kabul edilmiştir. UÇK Sözcüsü Yüzbaşı Şpati, UÇK'nın feshedilmesi konusundaki kararlarını 15 gün içinde vereceklerini belirterek, "Anlaşma, uluslararası topluluğun baskısı sonucu, Makedon güçlerine karşı bir zaferi simgeliyor" ifadesini kullanmıştır.

Anlaşmadan büyük memnuniyet duyduğunu açıklayan ABD Başkanı George Bush, anlaşmanın iyi bir işaret olduğunu, şimdi silahların teslim edilmesi gerektiğini, böylece anlaşmayı yürürlüğe koyabileceklerini belirtmiştir. AB Dönem Başkanlığı da, barış anlaşmasına ve uygulanmasına tarafların saygı göstermesi çağrısında bulunurken, NATO Genel Sekreteri George Robertson, "Bugün normal hayata dönüş için önemli bir gün. Tünelin ucunda ışık görüyorum" şeklinde açıklama yaparak krizin bittiğini vurgulamıştır.

Almanya Başbakanı Gerhard Schröder de, çözüm için önemli bir adım olarak nitelendirdiği anlaşmayla ilgili olarak "Önemli olan bu kritik dönemde ateşkese uyulması"nı savunmuştur. Anlaşmanın ardından istikrar konusunda ilk işaretlerle

birlikte Makedonya'ya uluslararası yardımların da en kısa sürede başlayacağı belirtmiştir.

Makedonya'da varılan barış anlaşması, Arnavut militanları silahsızlandırırken, bu ülkede yaşayan özellikle Arnavut azınlığın eğitim, dil, iş ve diğer alanlardaki haklarını genişletiyor ve eski Yugoslavya'daki savaş suçları için kurulan uluslararası mahkemenin kapsamına girecek suçları işlememiş ve isteyerek silah bırakan Arnavut militanların affedilmesini de öngörüyor.

Üsküp'te imzalanan anlaşmanın kilit unsurları şu hususları içeriyor;

- Arnavutça'ya 'sınırlı' ikinci resmi dil statüsü verilecek. İsteyenlere, çift dilde (Arnavutça ve Makedonca) kimlik belgesi verilebilecek.
- Polis teşkilatında 2004'e kadar yüzde 25 oranında Arnavut görevlendirilecek.
- Etnik dillerde yapılan eğitime daha fazla fon ayrılacak.
- Ülkedeki başlıca dinler, (Hıristiyanlık ve Müslümanlık) bundan böyle anayasada eşit muamele görecek.
- Bütün etnik gruplar da, anayasada 'eşit' olarak muamele görecek.
- Anlaşma maddelerinin tamamının bütün etnik gruplarca onayı şarttır.

2.7. Batı'nın Makedon –Arnavut Çatışması ve Anlaşma Sonrası Stratejisi

Makedonya'daki son krizin başat aktörü UÇK'nın meseleyi uluslararası platforma taşıyarak Makedonya'daki iç siyasetin sözü edilen gidişatını derin bir biçimde etkilemeyi başarmıştır. UÇK'nın ilginç bir biçimde, Makedon iç siyasetinin dinamiklerinden doğduğu, fakat tamamıyla ondan bağımsız olduğunu söylemek çok yanlış değildir. Bununla birlikte, UÇK sadece Makedonya'nın siyasal elitinin değil, Batının Makedonya'ya karşı izlemiş olduğu siyasetin (Elridge,2002: 3) başarısızlıklarından da beslenmiştir. Tabi ki UÇK'nın kurulmasında Kosova ve Preşova vadisinde yaşanan çatışmaların önemli etkilerini unutmamak gerekir.

Kaynağı ne olursa olsun, UÇK Makedonya'daki Arnavut elitin hayalini bile göremeyeceği bir biçimde Arnavut meselesini uluslararası arenaya taşımayı başarmıştır. UÇK ayrıca Makedonya'da Batıların arabulucuları ile etkin bir biçimde dahil oldukları bir Arnavut-Makedon müzakere sürecinin başlamasını sağlamıştır. Bu bağlamda 'Ohri Süreci' diye adlandırılan bu müzakereler dönemi, 13 Ağustos 2001'de Ohri kentinde Makedonya anayasasında Arnavutların etnik talepleri doğrultusunda değişikliklere dair hükümler içeren bir 'Çerçeve Anlaşması' yapılmasıyla sonuçlanmıştır.

Ohri süreci ayrıca, devlet başkanının etnik çatışmanın sona erdirilmesi açısından oynamış olduğu siyasal rolün, pazarlıklar sırasında yaşanan diyalogsuzluk sorununun çözümlenmesi açısından arzettiği önemi de gözler önüne sermiştir. Çerçeve Anlaşmasının olağanüstü koşullar altında ve zorla kendilerine imzalatılmış olduğunu düşünen Makedonların bu sürecin sürüncemede kalmasına çalıştıkları gözlemlenmiştir. Makedonya'da hayatın normale dönmesi açısından hayati önem arzeden af yasası, Arnavutların uzun yıllardır talep ettiği siyasal, kültürel haklarını ilgilendiren yasal düzenlemelerin içine sıkıştırıldığı Yerel Yönetimler yasası ve ilgili diğer yasaların parlamentoda onaylanması sırasındaki çetin pazarlıklarla karakterize edilebilecek bu dönemin, Ohri sonrası dönemde karşılaşılabilecek sorunların içeriği hakkında pek çok ipucu içerdiği gözlemlenmektedir.

Makedonya'da yeni ve tartışmalı bir anayasal düzen hüküm sürmeye başlamıştır. Parlamentodaki büyük koalisyon çözülmüş, UÇK liderleri affedilmiş ve siyasal arenada yasal faaliyette bulunmalarının önü açılmıştır.

Batının Makedonya'ya yönelik siyaseti iki ardıl dönem açısından incelenmiştir. Birinci dönem, Makedonya'da UÇK krizinin önceleyen ve genel olarak muhtemel bir çatışmanın Makedonya'nın ve dolayısıyla tüm bölgenin istikrarını bozacak gelişmelere set çekmeyi amaçladığı çatışma önleyici diplomasinin (preventive diplomacy) icra edildiği zaman dilimine işaret etmektedir. Bu dönem itibarıyla, Batının UNPREDEP'ten Royamount Sürecine ya da Balkan İstikrar Paktına

uzanan bir eksen üzerinde oynamış olduğu istikrar kazandırıcı rolü geniş bir biçimde ele alınmaktadır.

İkinci dönem ise, Makedonya'da UÇK krizini izleyen ve ateşkes sağlanması, çatışan tarafların pasifize edilmesi ve en sonunda da taraflar arasında güven artırıcı önlemlerin alındığı çatışma yönetimi sürecini (crisis management process) içine almaktadır. Bu dönemde, Batı arabulucuğunun siyasal, askeri ve bilhassa ekonomik boyutları etkili olmuştur. Batı arabulucuğunun kriz yönetimi stratejisi Ohri sonrası siyasal düzenin bekası açısından hayati bir önem taşımaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi, Makedonlar Çerçeve Anlaşması ile getirilen değişiklikleri kendilerine zor kullanımıyla kabul ettirilmiş kapitülasyonlar olarak görmektedirler. Öte yandan, özellikle AB'nin Makedonya'daki bunalımı Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasını test etmek açısından iyi bir fırsat olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Bu durum ise, Makedonya'daki siyasal düzen ve AB'nin güvenlik alanında ortak politikalar üretebilme karar ve becerisi arasında organik bir bağlantı kurmuştur. Bu bakımdan, Makedonya sadece güneydoğu Avrupa'nın istikrarını değil, AB'nin geleceğini de derinden etkileyebilecek gelişmelerin yaşanabileceği bir mekân olarak fiziksel küçüklüğü ile orantısız bir önem kazanmıştır. Ohri ya da Çerçeve Anlaşması Makedonya'daki anayasal düzen üzerinde Arnavutların bekledikleri kadar olmasa da önemli değişiklikler yapmıştır. Yeni anayasal kurumlarla kendini ifade eden bu yeni düzen bir 'yetki paylaşımı' modelini (consociationalism) andırmaktadır.

Daha da önemlisi, Makedon hukukçular bunun gerçekten de bir yetki paylaşımı modeli olduğunu savunmaktadırlar. Bununla birlikte, Makedonya'daki bazı sosyal, ekonomik ve sosyo-psikolojik faktörler bu tür bir modelin gelecekte işletilebilirliği hakkındaki karamsarlığı arttırmaktadır. Diğer yandan, belirtildiği gibi Makedonya'daki çoğunluk Makedonların Ohri sonrası anayasal düzene ciddi itirazları bulunmaktadır. Bu durumda, söz konusu anayasal düzenin sürdürülmesi açısından Arnavut siyasal elite önemli bir rol düşmektedir. Ohri sonrasına bakıldığında mevcut siyasal statükonun korunmasını savunan tarafların değiştiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu dönemde elde edilen kazanımları koruma

endişesine düşen taraf bu sefer Arnavutlardır. Bu bakımdan, yeni düzenin Arnavut cephesindeki siyasal değişmelere daha duyarlı olduğu söylenebilir.

Ali Ahmeti'nin yasal arenada siyasete soyunmasıyla Arnavut siyasal dengelerinin sarsıldığı bu dönemin Ohri sonrası düzenin devamı açısından ne gibi dinamikler yaratmış olduğu önemli bir gelişmedir. Makedonya'da yeni siyasal düzenin başat kurumları hakkındaki tartışmalar ve bu düzenin sürdürülmesine ciddi bir engel teşkil eden topluluklararası güven yokluğu endişe vericidir. Makedonya'daki yeni anayasal düzen pek çok yönden, özellikle Arnavutlara pek çok konuda tanınan etnik veto hakkı dikkate alındığında, Arendt Ljiphart'ın yetki paylaşımı modelini andırmaktadır. Bununla birlikte, bu benzerlik kurumsal boyutla sınırlı kalmaktadır.

Bu türden bir yetki paylaşımını işletmeyi engelleyecek toplumsal ve psikolojik etmenler ise yeni düzenin geleceğini gölgelemektedir. Bu bağlamda, öncelikle kabul edilmesi gereken şey, Makedon tarafının ilk fırsatta yeni anayasal düzeni değiştirmek istediğine dair açık sinyaller verdiğiidir. Bu durumda, Arnavutlar yeni statükonun korunması için mücadele vermek zorunda kalacak gibidirler. Bu yeni durum, Arnavutların parçalanmış siyasal elitinin yeni düzenin korunması doğrultusunda güçlerini birleştirmesini gerektirmektedir ki, Arnavut siyasal cephesindeki gelişmeler hiç de bu yönde değildir.

Özellikle UÇK lideri Ali Ahmeti'nin Arnavut siyasal cephesinde yaratmış olduğu depremin (Rusi,2002: 34) sonuçları tartışılmazdır. Ahmeti'nin temiz siyaset çağrısı ve Makedonya'da Makedon şövenizmini tekrar yükselten Kosova Parlamentosu deklarasyonu ve isim krizi karşısındaki itidalli tutumu yeni anayasal düzenin sürdürülmesi açısından büyük bir şanstır. Diğer yandan, Ahmeti'nin tartışılmaz siyasal liderliği, başta DPA'daki en önemli isimlerden Arben Caferi ve Haşim Taçi olmak üzere, deneyimli Arnavut siyasal elit ile arasında bir güç mücadelesini tetiklemiştir.

Bu durum ise, oy uğruna etnik yaraların kaşınması alışkanlığının tekrar canlanmasına neden olmuştur. Ahmeti eski siyasal elitin siyaset alışkanlıklarına karşı çıkmış olsa da, UÇK gibi örgütlerin derinleştirmeye devam ettiği etnik

nefretin bundan yararlanmayı iyi bilen Makedon ve Arnavut siyasi liderler tarafından kullanılmayacağı garanti edilemez. SDSM-BDI ortaklığı 1998'deki VMRO-DPA ortaklığını çok andırmaktadır. Koalisyon ortakları bir 'Eylem Planı' ile Ohri Çerçeve Anlaşmasının öngördüğü siyasi düzeni tüm kurumlarıyla hayata geçirmek üzerinde uzlaşmış gibi görünmekle birlikte, olayların gidişatının ne yönde olacağını kestirmek oldukça güçtür. Yapılan ampirik çalışmalar iki etnik topluluğun yeni düzene aynı derece destek vermeyeceğini açıkça göstermişlerdir. Kosova meselesi ise Makedonya'nın geleceğini hala ipoteği altında tutmaktadır. Bu durumda, Ahmeti'nin sağduyulu bir siyaset izlemeye devam edip edemeyeceği hala önemli bir soru işareti olarak durmaktadır.

Ahmeti'nin BDI koalisyon ortağı olarak gerçekten sağduyulu bir siyaset izlemiş olsa da, Arnavut hoşnutsuzluğunun sürdüğünü gösteren olaylar yeni dönemde bazı zorluklarla karşılaşılabileceğinin işaretlerini vermiştir. Çünkü geçmişte demokrasinin işletilmesi konusunda da çeşitli oyunlara başvuruluyordu. Örneğin Müslümanların çoğunlukta olduğu bölgelerde 15 bin kişi bir milletvekili seçerken, Makedonların çoğunlukta olduğu bölgelerde 3 bin kişi bir milletvekili seçebilmekteydi. Bu yüzden 120 sandalyeli parlamentoya Müslümanları temsilen en fazla 25–30 kişi girebilmektedir. Makedonya hükümeti bu konudaki oyununu gizlemek için de Müslümanların sayısını olduğundan çok daha az göstermeye çalışıyor. Makedonya'daki Müslümanlar İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinde belirlenen insan haklarının çoğundan yoksundurlar. Bütün bu oyunları göz önüne alarak Ahmeti'nin gelecek dönemde zafer kazanırsa nasıl bir siyaset izleyeceği önceden kestirmek epeyce zor olacaktır.

2.7.1. Kriz Döneminde Diğer Ülkelerin Tutumu

Kriz ile birlikte Slav-Ortodoks ittifakı yeniden kendini göstermeye başlamıştır. Başını Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan'ın çektiği, Fransa'nın diplomatik ve siyasi desteğinin perde gerisinde işlediği ve Rusya'nın da içinde bulunduğu yeni bir anti-Arnavut cephenin ayak sesleri duyulmuştur. Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan Makedonya'ya askeri teçhizat desteği sağlarken, Bulgaristan ve Sırbistan'dan Makedon ordusuna gönüllü askerlerin katıldığı iddiaları ortaya atmıştır. Makedonya'da büyük ekonomik yatırımları bulunan Yunanistan krizin

aşılmasında diplomatik öncülük rolüne soyunmuştur. Hükümet sözcüsü Dmitris Reppas, Makedonya'nın kendilerinden askeri yardım talebinde bulunduğunu ve askeri yardım yaptıklarını, bundan sonrada benzer yardımları yapmaya devam edeceklerini açıklamıştır. Fransa, CL 289 tipi pilotsuz gözlem uçağı filosu yerleştirerek, ABD'yi istihbarat ve gözlem faaliyetinde yalnız bırakmayacağını göstermiştir. Her ne kadar geleneksel Slav-Ortodoks ittifakının baş aktörü olsa da Rusya'nın krize nispeten temkinli yaklaştığı gözlenmiştir. Rus Dışişleri Bakanı İvanov, Arnavutluk Dışişleri Bakanı Paskal Milo ile görüşmesinde Arnavutluk yetkilileri, siyasi müzakerelere geçilmesi için yardımcı olmaya çağırıldığı bilinmektedir.

Buna karşın Anglo-Sakson inisiyatifin Kosova UÇK'sı ve bunun yanal grupları üzerinden silahlı eylem ile diplomasinin sentezinde, orta vadede, Balkanlardaki siyasi dengeyi yeniden düzenleyeceğinin işaretleri alınmaktadır. Bununla birlikte ABD'de yönetim ile istihbarat ve güvenlik aygıtları arasında dış politikaya ilişkin görüş farklarının bölgedeki Anglo-Sakson pozisyonunda yapacağı etki soru işareti olmayı sürdürmektedir. Sözcü Boucher, NATO'nun olaylara müdahale etmeyeceğini ve Makedonya'nın toprak bütünlüğünü desteklediklerini belirten bir açıklamada bulunmuştur. Başkan Bush, Virginia Langley'de (UÇK üzerindeki etkisi nedeniyle olsa gerek) CIA karargâhına ziyaretinde Makedonya sınırlarının korunmasına yardımcı olma sözünü vermekle yetinmiştir. ABD'nin Makedonya'ya 2001 yılı mali yardım miktarı olan 46. 5 milyon dolarının 13. 5 milyon doları askeri teknik destek, geriye kalan büyük miktarı ise demokrasinin geliştirilmesi ve ekonomik iyileştirmeye ayırmıştır. İngiltere Dış işleri Bakanı Cook, Makedonlardan askeri operasyon yerine, meşru Arnavut taleplerini karşılamalarını istedi. İngiltere daha önce Tetovo Üniversitesi'ne 500. 000 pound mali yardımda bulunmuştu.

Uluslararası toplum Makedonya'nın toprak bütünlüğünün korunması ve Arnavutların ve diğer toplulukların hukuksal/ekonomik/eğitim/sağlık koşullarının düzeltilmesinde fikir birliği içinde görünmektedir. Avrupa Birliği liderleri İsveç toplantısından Makedonya'nın desteklenmesini ve Arnavut taleplerinin karşılanmasını isteyen bir karar çıkarmıştır.

2.7.2. Kriz Dönemi ve Sonrası Makedonya-Uluslararası Toplum İşbirliği:

Geçtiğimiz iki yılda (1999–2001) uluslararası toplum (NATO, AGİT ve AB) ve Makedonya çeşitli deneyimler kazandılar.

Her ne kadar uluslararası örgütler, özellikle NATO, bu krizin çözümlenmesinde büyük rol oynamışsa da, asıl övgüyü Makedonya, Makedonya halkı ve liderleri hak edmektedirler. Hükümet, uluslararası topluma karşı düşmanca davranan muhafazakârları bastırılmış, uzlaşmayı reddetmiş ve krize askeri çözüm aramıştır. Ayrıca, her ne kadar iki tarafında verdiği kayıplar fazla olmamışsa da, gerek Makedonlar gerek Arnavutlar da yeni bir ilişki başlatabilmek için eski önyargılarının üstesinden gelmek zorunda kalmışlardır. Makedonyanın 1995'ten beri NATO ortağı olması, uzun süredir İttifak üyesi olmayı istemesi ve bu nedenle 1999'dan beri Üyelik Eylem Planına (ÜEP) katılmış olması Üsküp ve çeşitli uluslararası aktörler arasındaki ilişkileri kolaylaştırmış ve krize süratle çözüm bulunabilmesine yardımcı olmuştur (Jeny,2002: 15).

Üsküp'teki KFOR lojistik üssü dahil, NATO kuvvetlerinin bölgedeki varlığının ve NATO'nun daha önce eski Yugoslavya'nın başka yerlerinde kazandığı kriz yönetimi deneyiminin NATO operasyonlarının başarısında büyük katkısı olmuştur. İttifak misyonları son derece başarılı olmuş ve toplanan silah sayısı beklenenin çok üstüne çıkmıştır. NATO, sınırlı bir görev yönergesi içinde çalışmış, zaman zaman politik baskı, zaman zaman kuvvet uygulamış ve stratejisini uyumlu kılabilmek için Üsküpteki Makedonya hükümeti ve asilerle devamlı temas halinde kalmıştır.

Uluslararası toplum zamanında harekete geçmiş ve Makedonya makamları ile yakın işbirliği içinde çalışmıştır. Makedonya hükümeti ülkede büyük çaplı bir savaşın patlak vermesine, büyük can ve mal kaybı riskine, suç oranının ve mülteci sayısının artmasına ve bütün bölgenin istikrarının bozulmasına izin verilmeyeceğinin bilincine sahipti.. Bu nedenle bazı konulardaki tedirginliklerine rağmen, uluslararası toplum ile yakın işbirliği içinde çalışmaya karar verdiler. Bu

karar sonucunda Üsküp yönetimi halkın eğilimlerine ters düşen ve pek beğenilmeyen bir dizi önlemler başlatmıştır.

İttifak, ilk başlarda, yerel medyanın düşmanca tutumunu pek önemsememiştir. Ancak, halkın gözündeki imajını düzeltmek ve giderek kabul gören komplo teorilerini çürütmek amacıyla yerel makamlarla birlikte çalışacak ve görevinin hedeflerini halka anlatacak medya timini Makedonya'ya göndermiştir.

Makedonya'da kriz yönetimi konusunda yürütülen uluslararası çalışmalar ve işbirliği örnek teşkil edecek nitelikte olmuştur. Her bir uluslararası örgüt barışa destek operasyonuna kendi çalışma esasları çerçevesinde yardımcı olmuştur. Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri görüşmelerin yapılmasını kolaylaştırdı, 19 ayda 19 yerde yapmış olan NATO genel sekreteri Georg Robertson, AB Yüksek Temsilcisi Javier Solana ve AGİT Dönem Başkanı Mircea Geogana Makedonyayı sık sık ziyaret ederek krizin çözülmesinde siyasi ağırlıklarını koymuştur.

Çatışma sonrasında durumun sürekli olarak kontrol edilmesi ülkede istikrarın sağlanmasında etkili bir yol oldu (Rusi,2002: 19). Ohri Anlaşması'nın imzalanması aslında barış sürecinde atılmış adımlardan sadece biriydi. Bu sürecin diğer aşamalarında güvenlik güçleri kriz alanlarına geri dönmüş, af yasası düzgün bir şekilde uygulanmaya başlanmış, Eylül 2002'de parlamento seçimleri özgür ve yasal bir ortamda yapılmıştır. Söz konusu seçimde partilerin aldıkları oy oranları şöyledir:

- Makedonya İçin El Ele (Beraber) adlı ittifak başta SDSM ve Türk partisinin de dahil olduğu toplam 12 etnik parti ittifaka girererek, son seçimlerde oyların %40,46 sını alarak 60 milletvekili,
- VMRO-DPMNE ve LP, oyların %24.41 oy alarak 33 milletvekili,
- BDİ oyların %11.85 oy alarak 16 milletvekili,
- DPA oyların %8,7 oy alarak 7 milletvekili,
- PDP oyların %2.32 oy alarak 2 milletvekili,

- NDP oyların %2.14 oy alarak 1 milletvekili,
- SPM oyların %2.12 oy alarak 1 milletvekili çıkartabilmiştir.

Ardından 2002 yılının sonbaharında nüfus sayımı yapıldı. Yapılan nüfus sayımı sonuçları aşağıdaki tabloda (Tablo 2) verilmiştir.

Tablo.2 2002 Nüfus sayımı sonuçları

Milliyet	2002	%
Makedon	1.297.971	64.18
Arnavut	509.083	25.17
Türk	77.599	3.85
Rom (Çingene)	53.879	2.66
Sırp	35.939	1.78
Boşnak	17.084	0.84
Ulah	9695	0.48
Diğerleri	20.993	1.04

Kaynak: www.cia.gov/world fact book/Macedonia (2002)

Seçim sonrası Arnavutlar resmi rakamların tahrifat edildiğini idda etmişler. Buna örnek olarak, 2002 yılının sonbaharında yapılan son nüfus sayımı sonuçlarının 01 Aralık 2003 tarihinde ilan edilmemesini göstermişler.

Bu sayım sonuçları; AB, NATO, ABD'den gelen temsilciler tarafından adil, doğru ve güvenilir olarak nitelenmesine rağmen, sonuçlara aralarında Türklerin de bulunduğu tüm enik guruplar itiraz etmiştir. Bu son sayım sonuçları için VMRO-DPMNE partisinin de çekincelerini ifade etmiştir. Ayrıca, Makedonya Devlet Sayım Komisyonu Başkanı Zoran Krstevskinin "Devlet İstatistik Dairesinin veri işlemesi aşamasında, veri işlem metodolojisine ters düşecek ihmallerde

bulduğunu” söyledikten sonra, Aralık ayının başında açıklanan sonuçların güvenilirliğinden de şüphe duyduğunu belirterek 22 Aralık 2003 tarihinde görevinden istifa etmesi şüpheleri daha da artırmıştır.

Her ne kadar irili ufaklı anlaşmazlıklar olsa da krizden sonra tarafların tutumunda görülür bir şekilde değişme olmuştur. Krizden iki yıl sonra ve parlamento seçimlerini takiben eski düşmanlar artık Üsküp Hükümeti ve ülkeyi yöneten koalisyon içinde yan yana oturarak birlikte çalışıyor olması buna örnek teşkil etmektedir. Ülkede barışın korunması ve istikrarın sağlanmasını garanti edecek en iyi yol budur. Gerçekten de Makedonya artık bölgenin istikrarını bozan bir unsur olmaktan çıkmış fakat bazı gelişmelerin yaşanması ülkenin ne kadar hassas dengeler üzere kurulmuş olduğunu açıkça ortaya koymuştur. 2004 yılında Kondova krizinde tarafların sabırlı ve anlayış içindeki tutumu yeni bir krize fırsat vermemiştir. Soz konusu kriz Makedonya'nın başkenti Üsküp'ün yakınlarında bulunan Kondovo köyünde bir grup silahlı Arnavutun kontrolü ele geçirmiş olması, silahlı şahısların bir kısmının, Arnavutluk ve Kosova'dan gelen kanun kaçakları olduğu Makedonya hükümeti duruma nasıl müdahale edilmesi gerektiği konusunda bölünmüştür. Makedon partileri köye müdahale edilmesi gerektiğini savunurken, iktidar ortağı Arnavut BDİ mensupları, diyaloga devam edilmesi gerektiği üzerinde ısrar etmiştir. Krize diyalog yoluyla çözüm bulmak amacıyla, BDİ lideri Ali Ahmeti ve Arnavut muhalefet partisi “Arnavut Demokratik Partisi” Başkan Yardımcısı Menduh Taçi, Kondovo'daki silahlı şahıslarla 7 Aralık 2004 tarihinde bir araya gelmiştir. Bu görüşmede silahlı grup, Makedonya'da 2001 yılında yaşanan iç çatışmalar ile ilgili çıkarılan genel affın, kendilerini de kapsamasını talep etmiştir.

Hatırlatmak gerekirse, 2001'deki çatışmalara son veren “Ohri Barış Anlaşması” gereğince, savaş suçu işlememiş olan eski Arnavut UÇK mensuplarına karşı bir genel af çıkarılmıştır. Kondovo'yu silahlılarıyla kontrol etmekte olan şahıslar, söz konusu aftan yararlanamamıştır.

Makedonya Cumhurbaşkanı Branko Tsrvenkovski, Kondovo'daki şahıslarla diyalog girişiminin işe yaramadığını belirterek, ülke istikrarının korunması

maksadıyla bir an önce silahlı eyleme geçilmesi gerektiği uyarısında bulunmuştur. Kondovo köyünden başkent Üsküp'e yönelik değişik saldırıların düzenlenebileceğinden endişelenildiği söylenebilir. 13 Aralık 2004'te, Karadağ kökenli Karadan Havaya Füzelinin (SAM) kaçakçılığını yapan bir Arnavut grubun Arnavutluk'ta yakalanmış olması, söz konusu endişelere yeni bir boyut kazandırmıştır.

Arnavutluk'ta yayınlanan Korieri gazetesine göre, bu füzelerin varacağı nihai nokta Kondovo'ydu. Kosova'nın yüksek tirajlı gazetelerinden biri de, SAM kaçakçılığını yapan Arnavutların, Makedonya'daki Arnavut çevrelerle bağlantılı olduğuna dikkat çekmiştir.

Bazı Makedon politikacı ve aydınlar, Kondovo köyünün "ikinci Tanuşevtsi'ye" dönüşebileceği uyarısında bulunmuştur. Makedon ana muhalefet partisi VMRO-DPNME bu yöndeki endişesini birkaç sefer dile getirmiştir. Bilindiği gibi, Makedonya'da 2001'de yaşanan çatışmalar, Kondovo'ya benzer şekilde ele geçirilen Tanuşevtsi köyünde başlamış, oradan da ülkenin değişik yerlerine sıçramıştır. Kondovo olayı, Makedonya'da önemli miktarda kaçak silahın mevcut olduğunu göstermektedir. Aslında bu tespit sadece Makedonya için değil, bütün Balkan ülkeleri için geçerlidir. Bu silahların kaçakçılığını ve diğer organize suçları gerçekleştirmekte olan mafya ise, Balkanlar'da istikrarsızlığın yaşanmasından yararlanır. Bölge istikrarsız olduğu sürece, kaçakçılık faaliyetleri daha rahat gerçekleşebilecektir. Fakat kriz BDİ ve diğer Arnavut partilerinin kararlı tutumu ile çözülmüştür.

2.8. Yeni Yerel Yönetim Yasası

Parlamento'daki yoğun muhalefet baskılarına rağmen illere daha fazla yetki veren (özellikle kültür, bütçe, v.b. konularda) yasanın yanında 30'dan fazla yerel yasa tasarısı yasalaştırılmıştır. Ayrıca, illerdeki toplam nüfusunun % 20'sini aşan etnik gruplara ait diller resmi dil niteliğini taşımaktadır. Bunun yanı sıra, geçen yılın Aralık ayında çift dilli (Makedonca ve Arnavutça) pasaportların verilmesine

başlanılması önem arz eden diğer bir gelişmedir. İllerdeki trafik ve diğer işaretleri de o ildeki nüfus yapısına bağlı olarak, birkaç dilde yazılmasına karar verilmiştir.

Tüm bu uygulamaların sonucu olarak yalnız dört yıl önce iç savaşın eşiğinden dönen Makedonya, istenilen bazı reformları kısa bir sürede gerçekleştirmiş ve AB perspektifi çerçevesinde siyaset belirlemeye başlamıştır.

2005 yılında önemli bir gelişme ise Yerel Yönetim Yasasının onaylanıp hayata geçirilmesiydi. Bu yasa Makedonya'nın iktidar koalisyonu ortakları SDSM LDP BDİ arasında Uluslararası topluluğun da baskılarıyla 14 Temmuz 2004 'te varılan anlaşma ve 11 Ağustos 2004'te parlamentoda kabul edilmiştir.

2.8.1. 2005 Yerel Seçimleri

Makedonya'da Mart ve Nisan 2005'te yapılan yerel seçimler, geniş bir kesim tarafından AB üyelik yolunda ilerlemeye hazırlanan ülkenin siyasi istikrarı için bir sınav olarak görülmüştür. Seçimler sorunsuz gerçekleşmiş ve ülkenin başbakanı Vlado Buckovski sürece gelecek için bir "model" olarak gördüğünü belirterek AB sürecini ne denli önemli olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Uluslararası gözlemciler de seçimlerin barış içinde geçmesine övgüde bulunmakla birlikte, yapılan üç turda da usulsüzlüklerin görüldüğünü belirtmişlerdir.

AGİT gözlemcilerine göre bunlar arasında grup oyu kullanımı, sandık hileleri, çalıntı oy pusulaları, sindirme ve seçmen mahremiyetine tecavüz yer almasıdır. Yetkilileri sorunların üzerine yeteri kadar eğilmemekle eleştiren örgüt, benzer hilelerin çoğunlukla aynı yerlerde üç turda da gözlemlendiğine dikkat çekmiştir.

İlk tur oylamada on sekiz belediye başkanı seçilirken, 47 başkan da 27 Mart'ta yapılan ikinci turda mücadele etmiştir. Buna ek olarak, 10 Nisan'da Üsküp'ün de aralarında yer aldığı 19 belediyede tekrar seçimleri ve ertelenmiş seçimler yapılmıştır.

Toplamda, belediye başkanlığı yarışlarının 36'sını iktidardaki Makedonya İçin Birlikte Koalisyonu kazanırken, iktidar koalisyonu ortaklarından etnik Arnavut Demokratik Bütünleşme Birliği 15 belediyede zafer kazanmıştır. Muhalefetteki VMRO-DPMNE ise 21 koltuk elde etmiştir. VMRO-Halk Partisi 3 belediye başkanlığı, Arnavut Demokrat Partisi/Demokratik Refah Partisi 2, Makedon Roman İttifakı ise 1 koltuk elde etmiştir. Yedi beldede zafer, seçmen bloğunun desteklediği belediye başkanlarının olmuştur.

Üsküp belediye başkanlığında zafer, 26 bin 52 oy toplayan SDSM liderliğindeki koalisyonun adayı Risto Penov'u 96 bin 207 oyla mağlup eden Trifun Kostovski'nin olmuştur.

3.Demokratikleşme Sürecinde Makedonya Türkleri

Makedonya'nın Bağımsızlığı ile birlikte kabul edilen yeni anayasa ile diğer azınlıklar olduğu gibi Makedonya'daki Türk milleti de birçok kültürel ve sosyal haklardan mahrum kalmıştır. 1974 anayasasına göre Makedon milletinin yanında Arnavut ve Türk milletlerine de kurucu statüsü verilmişti fakat 1991 anayasayı ile bu statüden mahrum kalan milletler Makedon ulus devletinin birer azınlık gurubu teşkil edecek konuma geldiler. Makedonya Türkleri sistematik bir şekilde yozlaşma politikaları ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Türklerin izole edilmeleri ve marjinalleşmeleri eğiliminde sürekli mevcudiyetini koruyan bir politika izlenmiştir. Ülkedeki gelişmeler ve devletin Türklere olan tutumu bu yönde büyük değişmelerin yapılacağı konusunda ümit verici bir gelişme değildir. Nitekim 1991 nüfus sayımı rakamlarına göre Makedonya'daki Türklerin başta 97.427 açıklanmasına rağmen ardından bu rakamın 77.080 olduğunu belirtmişlerdir. 1991 yılından itibaren Makedonya Türkleri mevcut anayasa çerçevesinde siyasal ve sosyal haklarını aramaya başlamıştır. Bu doğrultuda tek partili sistemden çok partili sisteme geçiş dönemi içerisinde olan Makedonya, anayasa değişikliği ile birçok parti kurulmuştur. Türkler siyasi haklarını daha etkin bir biçimde aramak için bir örgütlenmenin gereksinimini duyarak 1 Temmuz 1990 TDB (Türk Demokratik Birliği) adı altında bir birlik kurmuş oldular. Birliğin esas kuruluş amacını gösteren program içeriği şu şekilde özetlenebilir:

- İlkokullarda tüm öğrencilerin anadilde eğitim görebilmeleri için gereken koşulların sağlanması;
- Türkçe ortaokullarının sınıf sayıları artırılması;
- Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsünün etkin bir şekilde çalışabilmesi için gereken koşulların sağlanması;
- Kültürel hakların verilmesi ve bu yönde uygulamalarda görünen sıkıntı ve eksikliklerin giderilmesi;
- Türk dili ve alfabesinin Türklerin yaşadığı yerlerde kullanılması;
- Kurucu Millet statüsünün yeniden kazanılması için mücadele etmek.

11 Kasım 1990’ yılında yapılan milletvekilleri seçimlerinde Makedonya Türkleri seçime katılıp Makedonya’ daki demokratik sürece katkıda bulunmuştur. Fakat nisbi temsil yönteminin uygulanması yapılan bu ilk demokratik ve çok partili seçimlerde Türk milleti milletvekili çıkaramamasının üzüntüsünü yaşamıştır. Yeni seçim yasası çoğunluk ve orantılı seçim sisteminin kombinasyonu Türk milletinin milletvekili çıkarma şansını da engelleyen faktör sayılmaktadır.

Nüfus sayımında ise diğer milletlerin aksine, Makedonya Türkleri hem nüfus sayımında hem de bağımsızlık referandumunda (Milan, 1991: 34) etkin bir şekilde Makedonya siyasi hayatında bu ülkenin ayrılmaz bir parçası olduğunu kanıtlamıştır. Yapılan nüfus sayımı sonucunda Türklerin sayısı 97.414’ olarak açıklanmıştır. Bu sayı belediyelere göre aşağıdaki (Tablo 3) tabloda verilmiştir.

Tablo 3. 1991 nüfus sayımına göre Türklerin belediyelere göre dağılımı:

Üsküp	22.978	Kruşova	1.615
Gostivar	12.484	Valandova	1.611
Ustrumca	7.076	Struga	1.038
Debre	6.775	Gevgeli	794
Kalkandelen	5.076	Negotin	792
Pirlepe	4.932	Berova	547
Radoviş	4.855	Koçana	511
Tito Köprülüsü	4.325	Kavadar	465
Kırçova	4.241	Viniça	385
Resne	3.218	Demir Hisar	233
Manastır	3.158	Sveti Nikole	232
İştıp	2.909	Delçova	221
Ohri	2.785	Kıratova	23
M.Brod	2.497	Probiştıp	19
Kumanova	2.314	Eğri Palanka	10

Kaynak:www.cia.gov/world fact book/Macedonia/1992

Ardından TDB, Makedonya'nın farklı şehirlerinde şubeler açarak bir birliğin partiye çevrilmesi için çalışmalar yapılmıştır.27–28 Haziran 1992'de ikinci Olağanüstü Kurultayında birliğin partiye dönüşmesi kararlaştırılarak başkanlığa Erdoğan Saraç getirilmiştir. Ardından 4 Kasım 1992 yılında Aziz şen başkanlığında ikinci Türk partisi olan “Güven Türk Partisi” kurulmuş fakat bu parti halk tarafından benimsemediği için ve programının Makedonya Türkleri için cazip olmadığından kısa bir süre sonra siyasi hayatına son vermiştir.

Türkler 16 Ekim 1994'te yapılan Cumhurbaşkanı ve Parlamento seçimlerine etkin bir şekilde katılıp, TDP Cumhurbaşkanı adayı Dr.Halit Şaban olmuştur. TDP cumhurbaşkanı adayını tamamen prestij amaçlı çıkardığını belirtmekte fayda var. Nitekim Makedonya Devlet Seçim Komisyonu, TDP adayının adaylığını yeterli sayıda imza sunmadığını savunarak kabul etmemiştir.

Diğer yandan Makedon siyasilerinden ön plana çıkan iki aday Gligorov ve Georgievski olmuştur. Türklerin de desteklediği Kiro Gligorov Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

TDP ile Demokratik Eylem Partisi İslam yolu ittifakı bir milletvekili çıkarmıştır. TDP adayı Dr. Kenan Hasip Makedonya'da Türkleri temsil eden ilk milletvekili olmuştur. 21.06 ve 5.07.1994 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre Makedonya'daki Türklerin sayısı 78.019 olarak açıklanması başta TDP olmak üzere bütün Makedonya Türkleri bu sonuçlara karşı tepkilerini göstermişlerdir. Çünkü 1991 yılının ilk verilerine göre Türklerin sayısı 97.517 iken bu seçimlerde Türklerin 81.019 olarak açıklanması tepkilerin meşruiyeti artmıştır.

TDP yetkililerine göre “göç” ün yok denecek kadar az olmasının bunun da bu denli nüfusa etkili olmadığını belirterek Türklerin sistematik ve Devlet İstatistik Kurumunu kullanarak sayılarını daha az gösterildiğini belirtmişlerdir (Poulton,1990: 94). TDP başkanı Saraç, bazı belediyelerde Türklerin sayısının olduğundan çok daha az gösterildiğini vurgulayarak resmi rakamları demokrasinin ne denli adil ve düzgün işlediğinin bir göstergesi olduğunu belirtmiştir.

Rakamların bu denli düşük gösterilmesi istihdam edilecek Türk halkının hakları da açıkça gasp edildiği söylemek mümkündür. Nüfusa göre istihdam gerçekleştiği için azınlıklara karşı bu yöntem etkin bir şekilde kullanıldığı bilinmektedir. Makedonya'da dördüncü azınlık olarak kabul edilen Sırp azınlığının devlet kademelerinde Türklerden fazla ve etkin bir şekilde yer almaları ileride oldukça vahim sonuçlar doğurabilecek niteliktedir.

1996 yılında açıklanan nüfus sayımına göre 1994 yılında Makedonya'daki Türklerin Belediyelere göre dağılımı aşağıdaki tabloda (Tablo.4) verilmiştir.

Tablo.4 1994 nüfus sayımına göre Makedonya'daki Türklerin Belediyelere göre Dağılımı

Belediye	Sayı	Oran
Üsküp	12.978	% 15
Gostivar	12.486	% 14.6
Ustrumca	7076	% 8.1
Debre	6775	% 7.8
Kalkandelen	5076	% 5.6
Pirlepe	4932	% 5.5
Radoviş	4855	% 5.4
Köprülü	4325	% 5.0
Kırçova	4241	% 4.5
Manastır	3258	% 3.8
Resne	3218	% 3.8
İştıp	2909	% 3.5
Ohri	2885	% 3.5
Mak. Brod	2497	% 2.8
Kumanova	2314	% 2.6
Valandova	1719	% 1.8
Kruşova	1611	% 1.6
Struga	1068	% 1.6

Kaynak: Zaman Gazetesi,(1996) Makedonya'daki Türklerin Belediyelere Göre Dağılımı, Üsküp,7 Kasım, s.4

3.1. Makedonya'daki Türklerin Eğitim-Öğretim Sorunları

Makedonya'nın bağımsızlığından sonra Türklerin karşılaştıkları sorunlardan biri de anadilde eğitimidir. Batı Makedonya'daki Jupa bölgesinde ana dilde eğitimin yapılmaması başta TDP ve Debre halkı olmak üzere Bütün Makedonya Türkleri tepkilerini göstermişlerdir. Bu bağlamda TDP devlet yetkilileriyle görüşerek Jupa, Ohri, Radoviş, Ustrumca, Valandova, Kanatlar ve Budaklar'da mevcut eğitim sorunlarının halledilmesini, Üsküp Pedagoji Akademisinde yeni bölümlerin açılması ve yüksek öğretimde Türklere % 5'lik kontenjanın tanınmasını talebinde bulunarak çözüm arayışlarına giriştikleri görülmektedir. Yapılan girişimler olumlu

sonuç vererek Doğu Makedonya, Üsküp, Kalkandelen’de Türkçe sınıflar açılması karara bağlanmıştır. Jupa’da ise 1999’da olaylı bir şekilde anayasa mahkemesi, eğitim bakanlığının onayladığı Jupa’da Türkçe eğitim yapılması kararını anayasaya aykırı olduğunu belirterek derslerin Türkçe yapılmasına son vermiştir. Ancak yapılan itirazlar sonucunda 2000–2001 yılında hükümetin ve milli eğitim bakanlığının uzlaşması ve onayı ile Jupa’daki 5.ten 8.’inci sınıfa kadar Merkez Jupa Türk öğrencilerinin Kocacık “Necati Zekeriya” ilkokunda,1’den 4’üncü Moşa Piyade ilkokulunda öğrenimlerini sürdürmeleri karara bağlanmasıyla bu eğitim sorununa geçici bir çözüm bulunmuştur. Makedonya’da ilk okulçağında okuyan yaklaşık 12 bin Türk çocuğu bulunduğu bilinmektedir. Bunlardan Anayasanın garanti ettiği ilkokul hakkını yalnız 5–6 bin çocuk kullanmaktadır. Yaklaşık 5–6 bin Türk çocuğu başka dillerde eğitim görmek mecburiyetinde bırakıldığı görülmektedir. Bu veriler Makedonya’daki Türkler’in nasıl bir asimilasyon programına tabi tutulduğunun açıkça bir göstergesidir (Poulton,1993: 92). Yüksek eğitimini yurt dışında, özellikle Türkiye’de devam eden Makedonya Türklerinin, büyük bir çoğunluğu ülkeye geri dönüş yapmayarak Türkiye’de kalmayı tercihinde bulunmaları, Makedonya Türkleri’nin geleceği açısından kuşku ve endişe verici bir gelişme olduğu vurgulanmaktadır.

3.2. 1996 Yerel Seçimleri

1996 yılında yapılan yerel seçimler sonucunda Makedonya’da bazı belediyelerde Türk milleti üstünlük sağlayarak, Merkez Jupa ve Aşağı Banisa belediyesi, Bağımsız Makedonya yönetimindeki ilk Türk belediyeleri ünvanını taşımasına vesile olmuştur.

Buna paralel olarak artan Arnavut milliyetçiliği etkisini Türkler açısından olumsuz göstermeye başladığı gözlenmektedir. 27 Ocak 1997 de Gostivar Belediyesinin kararı ile Gostivar beldiye mühürlerinde Türk dili ve alfabesini kaldırılması karara bağlanmıştır. Türk dilinin; Gostivar, Debre, Plasnitsa ve Kalkandelende resmi dil olarak kullanımdan kalkması Türklerde şok etkisi yaratmıştır. TDP yetkilileri bu olayı kınayarak üzüntülerini ve memnuniyetsizliklerini dile getirip, insan haklarının

ihlali söz konusu olduğunu savunmuştur. Bu olay Makedonya’da iç içe yaşayan ve bu tarihe kadar din unsurunun ön plana çıkması nedeniye (Robert,1996: 62) Arnavutlarla Türkler arasında bir anlaşmazlık olmadığı söylenebilir. Fakat aşırı milliyetçi Arnavut siyasilerin yönetime gelir gelmez belediyelerde Türk dilinin kaldırılması sonucu bu iki etnik gurup arasında hoşnutsuzluk oluşmaya başladığı söylenebilir.

3.3. Yeni Türk Partilerinin Kurulması

Makedonya Türklerinin sorunlarına kalıcı çözümler üretmek için hemfikir olan bazı aydınlar siyasi arenada daha etkin rol almaları gereksimini duymuşlardır. Yeni parti kurma girişiminde bulunan bir gurup aydın 18 Mayıs 1995’te TDP’nin Erdoğan Saraç’a hizmet eden bir parti haline dönüştüğünü ve bu yüzden Makedonya’daki Türklerin sıkıntılarına çözüm üretmekten çok, şahsi menfaatler doğrultusunda hareket eden parti görünümü verdiğini gerekçe göstererek yeni parti kurma kararı almışlardır. Kurulan parti kısa zamanda birçok kişi, TDP’nin yetersizliğini onaylarcasına yeni partiyi desteklemiş ve Makedonya siyaset arenasına üçüncü Türk partisi kurulmasına katkıda bulunulmuştur. Partinin ismi Türk Hareket Partisi (THP) olması, amacının: siyasi ve toplumsal hayatta Türklerin en yakından ilgilendiren eğitim, özelleştirme süreci, Türkiye ile ilişkileri en üst seviyeye çıkartarak Makedonya’daki Türk varlığını ve kültürünü devam ettirebilmesi gayesini taşıyan görünüm sergilemiştir (Zeyniloviç, 2005: 138).

2001 Krizi ile birlikte Makedonya siyasetinde dengler yeniden oluşmaya başlanmıştır. Çatımanın patlak vermesinin ardından TDP yönetimi olaylarla ilgili bildirisinde, olayları kışkırtan terör eylemlerini sert bir dille kınadığını ve silahlı gurupların rant kazanmak amacıyla çatışmayı başlattıklarını, THP ise ülkenin toprak bütünlüğüne ve egemenliğine saygıda duyulması gerektiğini belirten açıklamaların yapılması üzerine yeni bir partini daha kurulmasına neden olmuştur. Neticesinde Makedonya Türklerinin Kalkınma Partisi (MTKP) kurulmuştur. Bu parti kurucularına göre: Arnavutlar’la Türkler’in, Makedon’lar tarafından haksızlığa uğradıklarını ve aynı kaderi paylaştıkları için Arnavutlarla aynı

platformda yer almaları gerektiğini savunmuşlardır. Türk partilerinin Arnavutlar aleyhine yapılan açıklamaların sonucunda Arnavutlar'da Türklere karşı uyanan nefretin giderilmesi için işbirliğinin şart olduğunu ve mevcut Türk parti programlarının buna müsait olmadığı belirterek yeni parti kurma gereksinimi duyulduğunu ifade ederek çalışmalarını bu yönde yoğunlaştıklarını savunmuştur.

Konuyla ilgili olarak Türkiye Cumhuriyeti Üsküp büyükelçiliğinin bu ülkedeki soydaşların kritik dönemde hiçbir ideolojik farkı olmayan Türk Partilerinin (TDP-THP)tek çatı altında birleşmelerini Türk milletinin lehine bir sonuç vereceğini belirtmiştir (Zeyniloviç,2005: 131).

TDP, ülkedeki siyasi gelişmelerin ve Ohri Çerçeve Anlaşmasının getirdikleri göz önüne alarak, partide yeniden yapılanma ihtiyacının duyulması üzerine 4 Kasım 2001 tarihinde Yönetim Kurulu oturumunda Erdoğan Saraç'ın istifasının gündeme gelmesiyle beraber, Türklerin ortak bi çatı altında birleşmesinin ihtimalleri de değerlendirilmiştir. Nitekim 15.02.2002 yılında Erdoğan Saraç'ın görevinden ayrılmasına ilişkin nihai kararı açıklamasının akabinde parti astbaşkanı Kadir Salih ve Yönetim Kurulu üyeleri de istifalarını sunmuşlardır. Eski milletvekili Dr.Kenan Hasip ise geçici başkan olarak seçilmiştir.

TDP deki yeni yönetim THP ile birleşme konusunda uzlaşmaya varamamıştır. Yapılan bütün girişimlere rağmen Makedonya Türkleri tek çatı altında siyasi mücadelesini sürdürmekten mahrum kaldıkları görülmektedir. THP'ye göre birleşmemenin asıl nedeni sunulan platformda da belirtildiği gibi birleşme ve bütünleşme ancak eşit şartlar altında gerçekleşebilirdi. Fakat TDP ise olası birleşme sonucunda kurulacak yeni parti organlarındaki üyelerin %80-%20 TDP'nin lehine yapılmasını talep etmekte, gerekçe olarak bu partinin daha büyük ve daha önce kurulmuş olmasıdır(Mirjana, Emilija, Nataşa:1993: 96). Diğer bir konu ise olası birleşmede partinin hangi ismi kullanacağıdır. Bu konuda her iki taraf uzun müzakereler sonucu olası birleşmede yeni partinin adı Türk Demokratik Halk partisi olması noktasında uzlaşma sağlanmıştır. Fakat delege konusunda anlaşmazlık olduğu için Makedonya Türkleri tek çatı altında birleşmesi sağlanamamıştır. Bu olay her başarısız yönetim sonrası yeni bir partinin kurulması

gerektiği mantığını ortaya çıkarmıştır. En son Mart 2006 yılında Makedonya’da TDP eski başkanı Erdoğan Saraç Türk Milli Birlik Hareketi adı altında yeni bir parti kurma girişiminde bulunması, savunulan bu görüşün haklılığını ortaya koymaktadır. Sonuç itibariyle 2002 yılında Makedonya Türkleri tek çatı altında birleşemedikleri için bugün ülkede 4 Türk partisin mevcudiyeti, birlik ve beraberlik açısından endişe verici olmakla beraber, Makedonya Türklerinin geleceği için pek parlak sonuçlar getireceğini söylemek oldukça güç olacaktır.

3.4. 2002 Seçimleri

Ohri ereve anlaşmasının gereğince öngörülen yasaların çıkarılması ile erken seçime gidilmesi karara bağlanmıştır. Nitekim Ohri ereve anlaşmasını imzalayan ülkenin 4 büyük partisi bu konuda bir anlaşmaya vararak 15.09.2002 tarihinde seçimleri yapılması kararlaştırılmıştır. Seçimlerde nispi modelinin uygulanacağının açıklanmasından sonra Makedonya Parlamentosunda “Hakça temsil” ilkesini göz önüne alarak TDP, mecliste ek üyelik sistemi (kontenjan) “Sent Louge” modelini önermiştir. Bu önerinin kabul görmesi için gerekli oy potansiyeli olmadığı için bu öneri kabul edilmemiştir. Bu seçimlerde Türk Partilerinden TDP ile THP’nin milletvekili adayları Sosyal demokratlar başta olmak üzere “Makedonya İçin Birlikte”koalisyonun oluşturduğu adaylar listesinde TDP ve VMRO’nın adayları listesinde (THP) yer almıştır. Makedonya Türkleri’nin Kalkınma Partisi ise Ali Ahmeti’nin Demokratik Bütünleşme Birliği ile seçime katılmıştır.

Yapılan seçim sonuçlarına göre Makedonya Parlamentosunda TDP’den 2,THP den bir milletvekili parlamentodaki yerini almıştır. Bu başarı Makedonya tarihinde Türklerinin parlamentoda en çok sandalye sayısı kazandığı dönem olarak bilinmektedir. Fakat bu dönemde de Makedonya Türklerinin beklentileri yerine getirilememiştir. 120 kişilik Makedonya Parlamentosunda üç milletvekilinin sembolik varlığı dışında bir başarı beklenmesi oldukça zordur.

BÖLÜM 3. MAKEDONYA'NIN DIŞ POLİTİKA SORUNLARI

3.1.Yunaistan-Makedonya Sorunu

Nazilere karşı mücadele etmiş Makedonları onore etmek isteyen Tito, Makedon milli kimliğini tanımış, Makedonya'yı yeni sosyalist Yugoslavya'nın kurucu altı cumhuriyetinden biri yapmıştır. Daha sonra 1991'de, Yugoslavya savaşı esnasında, Makedonya barışçıl yollarla bağımsızlığını elde etmiş, tarihte ilk kez kendine ait bir ülkesi olmuştur.

Ancak güneydeki güçlü komşusu halen sorunlar çıkarmaya devam ediyor. Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kurumlar Makedonya'yı ancak 1993'te tanıyabildiler. Bu gecikmenin sebebi; yeni ülkenin bayrağı, Anayasası ve adı hakkında endişeleri bulunan Yunanistan'dı.

Makedonya'nın eski bayrağında kırmızı fon üzerinde on altı ışınlı Vergina Güneşi bulunuyordu. Oysa Yunan hükümetine göre Vergina Güneşi bir Yunan sembolü idi. Vergina Güneşi, Büyük İskender'in babası II. Philip'in hanedanının sembolü. İki taraf arasında imzalanan 13 Eylül 1995 tarihli İnterim antlaşma ile Makedonya bayrağını değiştirdi ve kırmızı fonu üzerinde altın renkli bir güneş bulunan bugünkü bayrağını benimsedi (Papadopulos,1996: 79).

17 Kasım 1991'de kabul edilen ilk Makedonya Anayasası, Yunanistan'a göre, kuzey Yunanistan'daki Makedonları ayrılıkçı eylemlere kışkırtan ve Yunan toprakları üzerinde yayılmacı emeller güden maddeler içeriyordu. Özellikle de 49. madde tehlikeliydi: "Makedonya Cumhuriyeti, komşu ülkelerde yaşayan Makedon milletine mensup kişilerin ve Makedon sürgünlerin statü ve haklarını korur, kültürel gelişimlerini destekler, onlarla ilişkileri teşvik eder". Tehlikeli görülen maddeler, 1995'te imzalanan İnterim antlaşma ile kaldırıldı.

Son olarak, 27 Haziran 1992'de Yunanistan Makedonya'dan anayasal ismi olan

“Makedonya Cumhuriyeti” ismini değiştirmesini talep etti. O tarihten bu yana isim kavgası çözülemiyor. 8 Nisan 1993’te BM, yeni ülkeyi, Yunanistan’ın talebi doğrultusunda, FYROM geçici ismi ile kabul etti. “Yukarı Makedonya” gibi orta yol formüller ve diğer teklifler Üsküp tarafından reddediliyor. Atina ise Makedonya’nın anayasal ismini reddetmeye devam ediyor. Üsküp’ün verebileceği en büyük taviz “çift formül” tavizi: Uluslararası ilişkilerinde ayrı, Yunanistan ile ikili ilişkilerinde ayrı isim kullanmak. Yunanistan, içinde Makedonya isminin bulunduğu herhangi bir ismin kabul edilemez olduğunu öne sürerek bu teklifi de reddediyor. Makedonya ismi yerine Yunan basını ve yetkililer “Üsküp” ismini kullanmayı tercih ediyor. Makedonlar ise bu ismi “aşağılayıcı” olarak nitelendiriyor. Makedonya, bir milletin uluslararası ve hukuki bir hakkı olan kendi kendini tanımlama hakkından vazgeçmek istemiyor. Aslında bu üç sorun da birbirine bağlı (Varvitsiotes,1992: 25).

Üçüncü kişilerce sembolik hatta anlamsız olarak nitelendirilebilecek bu isim kavgası, buzdağının sadece görünen kısmı. Görünmeyen kısmı ise, M.Ö. IV. yüzyıla dek uzanıyor.

Yunan görüşüne göre, Slav kavimleri Balkan yarımadasını ancak VI. ve VII. yüzyıllarda istila ettiklerine göre bugünkü Makedonlar eski Makedonlardan gelmiyorlar. Bu yüzden bugünkü Makedonların bu ismi kullanmaya hakları yok. Yunanlılara göre, eski Makedonya 4000 yıllık Yunan mirasının ayrılmaz bir parçası. Oysa eski Yunanlılar Makedonları açıkça yabancı, genelde Makedonlara ve diğer Yunanlı olmayan topluluklara verdikleri isimle “barbaroi” olarak klase ediyorlardı. Aslında bugün Yunanistan’ın, bayrağından 1978’te çıkardığı Vergina Güneşini milli sembol olarak benimsemesi çok ilginç: Vergina Güneşi, Yunanistan’a yüzyıllarca hakim olmuş, nefret ettikleri Makedon efendilerin sembolü. Her ışıkta modern devletlerin sınırlarını yahut isimlerini bundan iki bin yıl önce olmuş olaylara göre belirlemek ne sağduyulu ne de sağlıklı bir uğraş (George,1996: 145).

Sonuçta bugünkü Yunanlıların gerçekten Helenlerden gelip gelmediğini sorgulayan çalışmalar da bulmak mümkün. Yunanistan'ın kendisi ismini (Greece, Grèce) bir Boiotia kavminden almıştır. Bugün bu kavimden kimse hayatta olmadığı için Yunanistan için bir şans olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte Makedonya'nın kendisi eski Makedonya'dan geldiğini iddia etmemektedir.

1992'de eski Makedonya Devlet Başkanı Kiro Gligorov, "Biz bu bölgeye VI. yüzyılda gelmiş Slavlarız. Eski Makedonya'nın torunları değiliz", şeklinde bir beyanat vermişti. Bu açıklama dahi Yunanistan'ı yatıştırmamıştı; zira sorun, bir antik çağ tarihi kavgasından daha öte bir sorun. Yunanistan, Yunan olmayan bir Makedonya'yı Tito zamanından kalma bir komünist icadı olarak görmektedir. Yunanistan'ın iddialarına göre, Tito'nun güney Sırbistan'a bir Yunan ismi olan "Makedonya"yı vermesinin altında Yunan toprakları üzerinde hak iddia etmek istemesi yatıyor (Duncan,1996: 114).

3.1.1. Yunanistan-Makedonya İsim Sorunu:

Osmanlı zamanında (XIV.-XX. yüzyıllar) Makedonya; Üsküp, Manastır (bugünkü Bitola) ve Selanik'ten oluşan bir vilayetti. Balkan Savaşları sonrasında (1912–1913) Makedonya; Sırbistan, Bulgaristan ve Yunanistan arasında paylaşıldı; öyle ki Makedonya diye bir ülke haritadan silindi. Bu üç ülke tarafından ilhak edilen bölgelere sırasıyla Vardar Makedonya'sı", "Pirin Makedonya'sı" ve "Ege Makedonya'sı" adları verildi.

1913'ten itibaren Yunanistan bir millet yaratma sürecine girdi ve Makedon kimliğini yok etmek için her türlü tedbiri almaya başladı. 1919'da Yunanistan ve Bulgaristan bir mübadele antlaşması imzaladı. 60.000 kadar Makedon Yunanistan'ı terk ederek Bulgaristan'a yerleşti. 1924'te benzer bir antlaşma Yunanistan ile Türkiye arasında imzalandı. 300.000'e yakın Türk 40.000 Makedon ile birlikte Yunanistan'ı terk ederken Türkiye'den 700.000 kadar Yunanlı nihai olarak Ege Makedonya'sına yerleşti. İki savaş arasında Makedonlar

şiddetli asimilasyon ve milliyet değiştirme girişimlerine maruz kaldılar (Erdoğan,1993: 13).

1929'da yayınlanan "Kamu Düzeninin Korunması" adlı bir kararname ile her türlü milli hak talebi vatana ihanet olarak işlem görmeye başladı. Kraliyet taraftarı Yunan hükümeti ile komünist Yunanistan Demokratik Ordusu (DAG) arasında çıkan Yunan İç Savaşı (1946–1949) sırasında Makedonların çoğu DAG'ın saflarında yer aldı. Ancak DAG 1949'da yenilince 100.000'e yakın Makedon Yunanistan'dan kaçmak zorunda kaldı. 1947'de Yunan yönetimi, iç savaş sırasında Yunan hükümetine karşı savaşmış herkesi, yani birçok Makedonu, vatandaşlık ve mülkiyet haklarından mahrum eden bir yasa yürürlüğe koydu.

1950'lerden bu yana her yeni Yunan hükümeti, Yunanistan'da yaşayan Makedonlara yönelik insanlık dışı tedbirler almaya devam ediyor: gerek kamu alanlarında gerek özel hayatta Makedon dilinin yasaklanması, asimilasyon programlarının zorla dayatılması (Makedonca eğitim veren okulların yasaklanması, Slav isimlerinin Yunan isimleri ile değiştirilmesi) gibi. Bugün bile Yunan hükümeti Yunanistan'daki Makedon azınlığın varlığını reddediyor. Makedonlar, Yunanistan'da yaşayan Makedonların sayısını 441.000 olarak veriyor. İnsan hakları yetkililerine göre Yunanistan'da 200.000, Amerikan Dışişleri Bakanlığına göre ise 50.000 Makedon yaşamakta.

Yunanistan'da Makedon kimliğinin ve kültürünün korunması (Vlasidis,1995: 151) ve geliştirilmesi için mücadele veren birçok örgüt bulunuyor: Gökkuşağı (siyasi parti), Yunanistan Makedon Hakları Hareketi, Makedon Balkan Refahı Hareketi. Bu örgütler Yunanistan'daki Makedon azınlığın tanınmasını ve azınlık haklarının korunmasını talep ediyor. Makedon eylemciler, özerklik ya da ayrılma gibi hassas konuları asla dile getirmiyorlar.

Yunan hükümetleri tarafından alınan en dikkat çekici tedbirlerden biri ise, kuzey Yunanistan bölgesine özellikle "Makedonya" isminin verilmemiş olması. Ağustos 1988'e kadar kuzey Yunanistan bölgesinin ismi kısaca "Kuzey Yunanistan" idi.

Bugün Yunanistan kuzey bölgesinin “etnik açıdan saf” olduğunu iddia ediyor. Bütün bu tedbirlerden sonra tersi olsa şaşırtıcı olurdu. Tarihçi John Shea, kuzey Yunanistan’a (Türkiye’den) getirilen Yunanlıların bölgeyle hiçbir tarihi bağları olmadığını altını çiziyor.

Makedonların milli kimliklerini unutmaya zorlanmış olmaları bir Makedon kimliği olduğu gerçeğini değiştirmede gerçeğini ortada kaldırmaz. Bununla birlikte bu kısır kavga bütün bir bölgenin istikrarını tehlikeye atmaktadır.

2001’deki iç savaşta Makedonya az kalsın yok olma pozisyonuna inanmıştır. O tarihten bu yana etnik olarak bölünmüş ülkeyi birlikte tutan tek şey AB perspektifi. Üstü kapalı da olsa Makedon milleti diye bir milletin varlığını dahi sorgulayan Yunanistan, 2005 Kasımında, iki ülke isim kavgasında bir anlaşmaya varamazsa Makedonya’nın AB ve NATO üyeliklerini veto etmekle tehdit etti. Milli kimliğinden, AB ve NATO perspektiflerinden mahrum edilen bir Makedonya kolayca etnik kaosa sürüklenebilir. Bu kaos ise, ülkenin nasıl tehlikeli bir coğrafyada bulunduğu göz önünde bulundurulursa, Balkanlarda yeni bir milliyetçi patlama yaratabilir.

Yunanistan Makedonya’yı kuzey bölgesine yönelik yayılcı emeller gütmekle suçluyor: “Bir ülkenin ismini komşu bir bölgenin ismi ile aynı koymak, de facto, bölgenin istikrarını bozma ve komşu bölgeyi yutma amacı güden yayılcı bir stratejidir”.Bu iddia inandırıcı olmaktan çok uzak. Ağır silahı, hava ve deniz kuvveti bulunmayan 2 milyondan biraz fazla nüfusa sahip bir milletin, NATO ve AB üyesi güçlü komşusuna saldırması intihar demek olurdu.

John Shea’ya göre: “Makedonya’nın kendisi için bir tehdit oluşturduğunu iddia ederek bu ülkeye karşı giriştiği tüm sözlü saldırılar sırasında asıl Yunanistan’ın Avrupalı ve Amerikalı müttefikleri tarafından Balkanlardaki barış için bir tehdit unsuru olarak algılanması çelişkili bir durumdur”(Unger,1996: 48).

Aslında Yunanistan, Makedonya'nın AB hamisi olmak gibi, kendisine büyük siyasi prestij sağlayacak büyük bir fırsatı elinden geçiriyor. ESI'den Gerald Knaus hayıflanıyor: "İsim kavgası yüzünden Yunanistan'ın, Avusturya'nın Hırvatistan için oynadığı rolü oynayamaması çok yazık".

Bu isim kavgasının üçüncü tarafı olması gereken AB'nin ise bunu başaramaması dikkate değer bir nokta. AB yıllardır bu isim kavgası ile Yunanistan'ın son derece tartışmalı azınlık politikası arasında bir bağ kurmayı başaramadı. Üyelerin geçmişini geçen yüzyılın başından başlayarak, didik didik etmekte tereddüt etmeyen AB, konu üye devletlere gelince şaşkıncı derecede pasif kaldığı gözlenmektedir. 1981'de AB üyesi olan Yunanistan'da basına sızan Şubat 1982 tarihli bir Milli Güvenlik Servisi memorandumunda, "Makedon siyasi sığınmacılarının dönüşünün engellenmesi, kamu hizmetlerine ve özellikle okullara Makedonca konuşmayanların alınması" "tavsiye ediliyor. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarına rağmen Yunanistan, azınlık haklarını iyileştirmek için hiçbir girişimde bulunmuyor. Asıl sorumlu, kati bir tavır gösteremeyen AB ve onun çelişkili azınlık tanımı.

AB ve BM hala orta yol ismi olan "FYROM"u kullanıyor. Ancak Yunan hükümetinin hayli canını sıkırsa da bu ismi kullananların sayısı gün geçtikçe azalıyor. Yaklaşık 110 ülke Makedonya'yı "Makedonya Cumhuriyeti" olarak tanıdı. Bunlar arasında BM Güvenlik Konseyinin üç daimi üyesi de bulunuyor: Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Çin. Buna rağmen bütün BM üye devletleri, iki ülke arasında bulunacak her türlü nihai uzlaşma formülünü kabul edeceklerini belirtiyor. Ülkenin ismi ne olursa olsun, Yunanlı olmayanlar muhtemelen "Makedonya" demeye devam edecektir; zira bulunacak her türlü çözümün telaffuzu fazlasıyla uzun olacağı tahmin edilmektedir (Yerasimos,1995: 141).

Her ne kadar isim kavgası her iki millette fırtınalar koparıyorsa da pratikte iki ülke birbirleri ile işbirliği içinde. 1995'te imzalanan İnterim antlaşma ile tekrar başlayan ekonomik ilişkiler o kadar gelişti ki Yunanistan şu anda Makedonya'nın

en önemli yabancı yatırımcısı ve ekonomik ortağı. Ülkedeki Yunan yatırımı 400 milyon Doları buluyor. Kasım 1995'te imzalanan Dayton Antlaşması ile Balkanlarda başlayan yumuşama dönemini takiben iki ülke askeri, kültürel, eğitim, kalkınma ve altyapı gibi alanlarda ikili ve çok taraflı platformlarda işbirliği içine girdi. İsim çıkmazına rağmen Atina, Kosova savaşı (1998–1999) ve Makedonya'daki çatışma (2001) sırasında Üsküp'ün tavrını destekledi. Şayet Yunanistan isim takıntısını aşabilirse bu, sadece Makedonya için değil, aynı zamanda demokrasinin ve Batı medeniyetinin beşiği olan Yunanistan için de faydalı olacaktır.

3.2. Bulgaristan-Makedonya Sorunu

Makedonların tarihsel kimliği Bulgaristan kendi ulusal kimliğini oluşturma süreci için de sorun teşkil etmektedir. Bulgarların kendilerinden ayrı bir Makedon ulusu olduğu düşüncesine alerjileri kuşkusuz Sosyalist Bulgaristan ve Yugoslavya'nın kurulması arifesindeki tarihsel gelişmelerden kaynaklanmaktadır. (Brubaker,1995:153)

Osmanlı İmparatorluğundan bağımsızlıklarını kazandıktan itibaren Bulgarlar bölgede yaşayanların etnik olarak Bulgar olduklarını düşündüklerinden buradaki faaliyetlerine hız vermişlerdir. Fakat Makedonya uğruna giriştikleri mücadele Bulgaristan'daki monarşik, faşist ya da komünist yöneticiler için yıkıcı sonuçları da beraberinde getirmiştir. Balkan Savaşlarında, 1 ve 2. Dünya Savaşlarında Bulgarlar bölgeyi ele geçirdilerse de sonunda hüsrana uğramışlardır. Yugoslavya kurulurken Bulgaristan Moskova'nın direktiflerine sadakat göstererek, ayrı bir Makedonya'nın Yugoslavya sınırları içinde kurulmasına boyun eğmiştir (Gallagher 1998: 44).

Fakat Tito ve Stalin anlaşmazlığa düşünce politikalarını değiştirmişler ve hatta eski Makedonya meselesini Yugoslavya'ya karşı kullanmışlardır. Bulgarlar Makedonları Belgrat'a karşı kullanmak isterken Tito ve arkadaşları aynı insanlara ayrı bir kimlik biçimlendirmişler, dahası özellikle Ege Makedonyası ve Pirin Makedonyası sakinlerine kardeşleri ile birleşecekleri adresi işaret etmişlerdir. George Dimitrov'un ölümünün ardından yeni liderler Makedon adı altında başka

bir ulusun varlığını tanımama kararı almışlardır (Smith 1998: 211). O zamandan bugüne Bulgar makamları baskıcı bir politika izlemişler ve kendilerini Makedon olarak tanımlayanlar kovuşturmaya tabii tutulmuşlardır.

Suçlananlar genelde Bulgar Ceza Kanununun devlet karşıtı propaganda ile ilgili 108. ve 109. maddeleri uyarınca cezalandırılmışlardır. 1976 Sıkı Yönetim Kanununun 39. maddesi söz konusu maddeleri ihlal edenlerin yargıya bile gitmeden cezalandırılmasına izin vermiştir. Ayrıca Bulgar makamları Makedonya kökenli aileleri Pirin'den ülkenin kuzeyine göç etmeye de zorlamışlardır.

1956'dan sonra parti yönetiminde rakipsiz kalan Jivkov döneminde bütünleşmiş bir sosyalist Bulgar ulusu içinde ayrı ulusların varlığını reddeden etnik politikalar uygulanmaya konmuştur. Tek istisna bir Ermeni milletin kabûl edilmesidir.

O da Soğuk Savaş yılları boyunca Bulgaristan'ın en büyük düşmanı saydığı Türkiye'ye yönelik bir tavır olmuştur. Bununla birlikte, bu politika 1970'li yıllarda kendini iyice hissettirmiş, 1956 nüfus sayımına göre Makedon nüfusu 188.000 civarına inmiştir. 1963'te Bulgar Komünist Partisine göre Bulgaristan'da yaşayan herkes Bulgardı ve bu Pirin Makedonyalıları da kapsamaktaydı.

1965 nüfus sayımında Makedonların sayısı önemli ölçüde, 8–9.000'e kadar düşmüştür. 1970'ler boyunca Bulgaristan homojen nüfuslu bir ulus olarak ilân edilmiştir. 1978'de Bulgaristan Bilimler Akademisi 'Geçmişte ve Bugün Bulgar Dilinin Bütünlüğü' adlı bir rapor yayınlamıştır. Bu rapora göre bir Makedon ulusu ve dili hiç bir zaman olmamıştır. Bulgarlar, Makedon nüfusu 1990'lara kadar açıklamamışlardır (Premdas,1990: 14). 1992'de Bulgaristan'ın büyükelçiliğinden yapılan açıklamaya göre 1946 nüfus sayımında 169.554 kişi kendini Makedon olarak tanımlamıştır.

Yugoslavlar ise bu rakamın 253.000 civarında olduğunu iddia etmişlerdir. Yine de Bulgarlar kesin rakamları hiçbir zaman yayınlamamıştır. Sovyetlerin çöküşü Bulgar yönetiminin ülke sınırları içindeki azınlıklara olan yaklaşımında önemli değişikliklere sebep olmuştur. Bununla birlikte Makedonya sorunu farklı algılanmış ve Soğuk Savaş sonrası (Lorrabee 1994: XII) Bulgaristan'ın başa çıkması gereken sorunlar içinde kendini hissettirmiştir.

Soğuk Savaşın sonu ve Jivkov rejiminin çöküşü Bulgaristan'daki etnik farklılıklara Sofya'nın tavrında önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. En önemli ve olumlu gelişmeler Jivkov rejimi altında etnik ve dini kimliğini değiştirmeye zorlanan Türk azınlık ile ilgilidir. Diğer yandan, bir Makedon ulusunun varlığına dair açık propaganda dolayısıyla cezalandırılmalar önemli ölçüde azaldıysa da, yasak sürdüğü müddetçe durum Makedonlar için pek parlak değildir.

Bulgarlar bu tür propagandayı zaten tarihsel sınırlarından Balkan ve dünya savaşları sonunda yoksun bırakılmış Bulgaristan'ın toprak bütünlüğüne yapılmış bir saldırı olarak algılamaktadırlar. Bu obsesyon şüphesiz Bulgarlar ve vatandaşları arasındaki akrabalık bağlarını reddeden Makedon devletinin kurulmasıyla daha da şiddetini arttırmıştır.

Bu yüzden, Bulgar yönetiminde olan değişiklikler Bulgaristan'ın Makedonya sorununa bakışında herhangi bir değişikliğe yol açmamıştır. Siyasal spektrum üzerinde yer alan hemen tüm Bulgar siyasal partileri bu konuda hemfikirdirler. Örneğin; Bulgaristan Komünist Partisi lideri Alexander Lilos, Bulgaristan Çiftçi Partisi Sekreteri Angel Dimitrov, Demokratik Güçler Birliği'nin lideri Zhelyu Zhelev, Bulgaristan Demokratik Parti başkanı Petar Dertliev Makedon diye bir ulusun olmadığını ve Makedonların aslında Bulgar olduklarını çok kere vurgulamışlardır (Perry 1994: 63).

Diğer yandan geçmişte yaşanmış ağır yenilgiler Sofya'yı maceraperest bir dış politika izlemekten alıkoymuştur. Bulgarlar geçmişte bir tek amacın yani Bulgarların ulusal birliğinin ne derece yıkıcı sonuçları beraberinde getirdiğini anlamışlardır.

1990'ların başında durum 19. yüzyıl başı ya da 1940'lardan çok daha tehlikeliydi. Çünkü şimdi Sovyet koruması söz konusu değildi. Bu yüzden yalnızlığı Bulgaristan'ı komşularına karşı daha dikkatli politikalar izlemeye zorlamıştır. Yugoslav krizinin patlaması Bulgaristan'ın endişelerini daha da arttırmıştır. Ülke zaten Ortadoğu, Sovyet ve Balkan piyasalarını Soğuk Savaşın bitişiyile yitirmiştir ve yaklaşık 13 milyar dolara varan bir dış borç nedeniyle ekonomik açıdan

oldukça zor bir durumda kalmıştır. Birleşmiş Milletlerin Yugoslavya'ya uyguladığı ambargo durumu daha da kötüleştirmiştir, çünkü böylelikle Batı Avrupa ile tüm ekonomik bağlantılar kopmuştur.

Totaliter rejim sona erdikten sonraki siyasal açılımlar ve ülkenin çoğulcu bir siyasal sistemi benimsemesi ülkenin sorunlarına ihtiyaç duyulan çözümü getirmemiştir. Siyaset iki büyük partinin Demokratik Güçler Birliği (UDF) ve Bulgar Sosyalist Partisi (BSP)- baskın olduğu bir arenada yapılmaktadır. Siyasal diziliş güçlü ve istikrarlı bir yönetime elvermekle birlikte bu iki büyük parti sonu gelmeyen verimsiz bir polemige ve radikalizme yönelmişlerdir. Bununla birlikte, Bulgar parlamentosu Makedonya sorunu gibi konularda sesini tek bir ağızdan yükseltmeyi başarmıştır. Öte yandan, 1990'larda iki parti arasındaki özellikle iç meselelere ait konularda keskin bir görüş ayrılığı ve mücadeleye sahne olmuşsa da ekonomik sorunlar Bulgar halkını Türklere ve Makedonya sorununa karşı aşırı düşmanca bir tutum (Nelson 1991: 26) içine sürüklememiştir. Mart 1993'te GALLUP tarafından yapılan bir kamuoyu yoklaması Bulgar halkının yaklaşık 2/3'ünün herhangi bir komşu ulusu tehdit olarak görmediğini göstermiştir. Daha da önemlisi, Bulgarlar Makedonların Bulgarlığı konusunda şüphe duymazken, Makedonya'nın Bulgaristan'la birleşmesine karşı görünmüşlerdir.

Bulgar hükümetlerinin uluslararası krizlere dikkatli yaklaşımı komünizmin çöküşünden sonra iktidara gelen daha liberal liderlerin kararlaştırdıkları iki öncelikten kaynaklanmıştır. Bunlardan ilki Bulgaristan'ın Batının müreffeh ve prestijli topluluğuna kabul edilmesidir.

İkincisi; Bulgaristan irredentist değil barışsever bir ülke olacaktır ve eskiden olduğu gibi, ülke coğrafyasının dayatmasıyla da bağlantılı olarak bu tür amaçları olan ittifaklardan -yeni Bizans, Pan-Slavik veya Ortodoks Konfederasyonlar gibi- uzak duracaktır;

Bulgaristan Yugoslavya'daki krize karışmayacak, Yunanistan ve Türkiye'yi endişeye sevk edecek politiklardan uzak kalacaktır. Bulgaristan eski düşmanlarına karşı zayıftır çünkü bunlar katılmak istediği Batılı kurumların birer

üyesidirler. Bu dengenin en somut sonucu Makedonya bağımsızlığını ilan ettiğinde kendini göstermiştir (Todorova,1997: 5).

Makedonya BM'ye Sosyalist lider Berov'un başbakanlığı sırasında kabul edilmiştir. Bulgarların Makedonya Cumhuriyeti'ne karşı tutumları Yunan başbakanı Mitsotakis'in Mart 1993'teki Sofya ziyareti sonrasında birdenbire değişmiş, Bulgar tarafı şimdi ülkenin isminin uluslararası hakem müesseseleri tarafından kararlaştırılmasını, yani Yunan tezini desteklemeye başlamıştır.

Hâlbuki Bulgaristan'ın Makedonya'yı resmi ismiyle tanınmasının ardından devlet başkanı Zhelev çifte standartlardan kaçınma gerekliliğini savunmuştur. Bulgar tarafı bağımsız bir Makedonya'dan kaynaklanan sorunların ancak uluslararası kuruluşlar aracılığıyla çözülebileceğini anlamıştır. Bu aynı zamanda Bulgaristan'ı Batılılara özellikle Avrupa Birliği'ne saygın Avrupa kulüplerine üye olmaya yeterli olduğunu göstermek için irredentist politikaları rafa kaldırmaya zorlayan koşullarla alakalıdır.

Avrupa kurumlarında üyeliğin diğer başlıca şartı önceki totaliter rejimin yanlışlarını telafi edecek istikrarlı ve demokratik bir hükûmetin kurulmasıdır. Kasım 1989 darbesinden sonra Bulgarlar insan haklarına garantilere yer veren demokratik bir anayasa hazırlamışlardır.

Bulgaristan yeni bağımsızlığını kazanmış diğer Yugoslav cumhuriyetleri dışında Makedonya'yı resmi adıyla tanıyan ilk devlettir. Bununla birlikte, ayrı bir Makedon ulusu olmadığı ve Slav-Makedonların aslında Bulgar olduğu ve konuştukları dilin Bulgarcanın farklı bir versiyonu olduğuna dair(Kaplan,1993:xxiii)Bulgar görüşü geniş ölçüde muhafaza edilmiştir. Diğer mesele Bulgar devletinin sınırları içinde bir Makedon azınlığın tanınması ile ilgilidir. Bulgaristan için bir şey çok açıktır; bir Makedon devletini ortaya çıkışı Bulgaristan'ın toprak bütünlüğünü tehdit etmekle kalmamış, ayrıca Bulgar sınırları içinde bir Makedon, Makedonya sınırları içinde ise tartışmalı bir Bulgar azınlığı da yaratmıştır. Meselenin patlayıcılığı her iki başkenti söz konusu azınlıkların varlığının reddine neden olmuştur.

Dahası, Bulgaristan Radikal Partisi (BNRP), Bulgaristan Liberal Demokratik Partisi (BLDP) ve Ulusal Savunma Komitesi'nin (SND) temsil ettiği Bulgar radikalleri Jivkov'unkini andıran görüşleri benimsemişler, Türkleri ve Makedonları hedefleyen 'herkes Bulgardır' (Bulgarshitina) programına destek vermişlerdir (Kourvetaris 2002: 33).

Bulgar irredentistler ayrıca Sofya'nın Makedonları ayrı bir ulus olarak tanımama kararını hoşnutlukla karşılamışlardır. Bu arada, Üsküp Birleşik Makedon Örgütü (OMO)-İlinden'in kanun dışı bir örgüt olduğuna karar veren Bulgar mahkemesi kararlarını eleştirmiş ve kınamıştır. Bununla birlikte, Sofya gelecek irredentist planlar için bu bahaneyi muhafaza ederken Üsküp'e karşı tutumunu yumuşatmış görünmüştür. 1992 Aralığında Jivkov Bulgarların Makedonların kendi kimliklerini seçme hakkına saygı gösterdiğini ilân etmiştir. Bulgaristan bu zamana kadar diğer Yugoslav cumhuriyetlerine karşı dostça yaklaşmış, karşılıklı kültürel ve ekonomik işbirliğini destekler görünmeye devam etmiştir (Roudometof, 2002: 71).

Öte yandan Makedonya Cumhuriyeti UDF'nin başını çektiği liberal koalisyon tarafından tanınmıştır. Bu siyasî hareket politikalarını özellikle Türkleri hedefleyen Jivkov rejiminin baskıcı politikalarının reddi üzerine kurmuştur ve lider kadrosu bu 1980 sonlarındaki bu mücadele içinde sivrilmişlerdir. Ayrıca bu koalisyon bünyesinde Türklerin partisi Hak ve Özgürlükler Hareketi (HÖH) de yer almıştır. Genel olarak, hükûmet politikaları Avrupa'nın insan hakları standartlarına olan yakınlığını göstermeyi amaçlamıştır ve bu yüzden ilk UDF hükümeti kritik Makedonya meselesine oldukça toleranslı yaklaşmıştır.

Bu yumuşama büyük Bulgaristan idealinin şimdilik raftan kaldırılışı ile açıklanabilir. Ayrıca bu tutumu Sofya'nın Makedonya'yı Sırbistan, Bulgaristan ve Yunanistan arasında bölmeyi amaçlayan görüşmelerden kaçınmasına da sebep olmuştur. Bunun yanında, ekonomik darboğaz, Makedonya'nın kendi etnik sorunları ve kendi Türk azınlığı Bulgaristan için bu birleşme projelerini avantajsız kılmıştır(Gianaris,1996: 113). Bazı uzmanlar da Bulgarlara göre Makedonya sorununa iki muhtemel çözüm yolu vardır; ya Bulgaristan Makedonya'nın büyük

bir kısmını ilhak edecektir ya da Makedonya'yı ikinci Bulgar devleti olarak tanıyacaktır. Bu yüzden Bulgaristan'ın yaklaşımı bir 'bekle ve gör' politikası olarak adlandırılabilir. Bulgarlar Makedonların kendilerinden yardım istemelerine sebep olacak ve kendi gerçek benliğine dönen bir nüfusu korumak bahanesiyle müdahalesini hukuksallaştırabileceği bir krizi dört gözle beklemektedirler.

Diğer yandan çözülmemiş dil problemi Bulgaristan'ın NATO'ya girişine de engel teşkil etmektedir. Bu yüzden iki ülke arasındaki ilişkilerin yumuşamasında diğer bir etkidir. Genel hava hiç kimsenin AB'ye veya NATO'ya Bulgaristan'ın diğerlerini de etkileyecek sorunlarla sokmaya niyeti olmadığıdır.

Üsküp'e Slovenya, Romanya, Bulgaristan ile birlikte örgütün muhtemel üyeleri arasında olduğu bildirilmiştir. 1997 Madrid Deklarasyonunun 8 ve 9. maddeleri - ki bunlar ittifakın genişlemesiyle ilgilidir-önemlidir. Deklarasyon örgütün genişlemesinde önceliği güneydoğu Avrupa'ya vermiş ve Slovenya, Romanya, Bulgaristan ve Makedonya'ya çok ciddi şans tanımıştır. Bununla birlikte Madrid'de Bulgaristan ve Makedonya'ya aralarındaki dil sorununun muhtemel üyelik önünde engel oluşturduğu hatırlatılmıştır (Hagen,1999: 54).

Bununla birlikte, çoğunlukla karşılıklı ziyarete ve karşılıklı iyi dilek mesajları sayesinde şu andaki hava, özellikle Bulgar tarafında önceki komünist rejimin Bulgar-Makedon ilişkilerinde yapmış olduğu yanlışlıkların düzeltilmesi yönünde bir isteklilik olduğu yönündedir. Örneğin, Bulgar akademisyenler özellikle tarihçiler Makedon sorununa yeni bir profil çizmeye çalışmaktadırlar. Bulgar tarihçileri Makedonya sorununa komünist dönem boyunca karşı oldukça tepkisel bir tutum takınmışlarsa da, 1990'larda Makedonya üzerine çalışmalar özellikle Yugoslavya Makedonya'sında yaşayanlarla akrabalık bağlarını muhafaza edenlerin varlığı sayesinde yoğunlaşmıştır. Bu grup eski Makedonya Eğitim Enstitüsünü canlandırmıştır ve bu inisiyatif Bulgaristan'daki VMRO tarafından desteklenmektedir.

Bununla birlikte bazı Bulgar tarihçiler geçmişin bazı ciddi gerçeklerinin henüz ortadan kalkmadığına işaret etmektedirler. Örneğin, Dimitrina Petrova Bulgaristan'daki bugünkü VMRO'nun güneybatı Bulgaristan'da eskiden olduğu

gibi devlet içinde devlet olabilecek potansiyele sahip olduğunu iddia etmiştir. Örneğin Mayıs 1997'deki Petrich'teki Yehova Şahitleri üyeleri VMRO'nun yerel örgüt üyeleri tarafından dövülmüş ve kasaba dışına sürülmüşlerdir. Bu olay sırasında hiç bir engelleme ya da sonrasında bir yasal kovuşturma dahi yapılmamıştır.

Makedon devletinin ortaya çıkışı Bulgar devletinin iç istikrarı için bazı sorunlar yaratmıştır. En önemli konu daha önce belirtildiği gibi, Bulgaristan'daki komünist yönetimin demir yumruğu altında yaşayan ve baskıya uğrayan Makedonların şimdi kendilerine dışarıdan yeni bir koruyucu -her ne kadar bu koruyucu oldukça zayıf ve kendi toprak bütünlüğünü korumaktan aciz olsa da- bulmuş olmalarıdır.

Mart 1990'da kendini Pirin Makedonyası için Dayanışma ve Mücadele diye tanıtan bir örgütün muhtırası, Pirin Makedonlarının bütün Makedonların birliği adına Yunanistan'daki kardeşlerinin yanında savaşmaya karar verdiğini ilan etmiştir. Bununla birlikte, daha ciddi ve rahatsızlık verici bir açıklama 1990'ların başında Angelov Solunski'nin başkanlık ettiği Bağımsız Makedon Örgütü-İlinden'den (Nezavisima Makedonska Asotsiatsiya Ilinden) gelmiş, bu örgüt Bulgaristan'daki Makedonlar için kültürel ve ulusal özerklik taleplerini yükseltmiştir (Gianaris,1996: 113).

Bununla birlikte, Mayıs 1990'da Sofya Savcılığı tarafından örgütün ya Siyasal Partiler Kanununun 13. maddesi uyarınca siyasal parti olarak devam etmesi ya da kendini feshi istenmiştir. Bunun üzerine Solunski örgütün adını Geleneksel Bağımsız VMRO-İlinden olarak değiştirmiş ve kayıt ettirmeyi başarmıştır. Bununla birlikte Başsavcı bu örgütün yasallaşmasına karşı çıkmıştır. Örgüt ancak 1998 Haziranında yasallaşmayı başarmıştır.

En önemli Makedon örgütü Birleşik Makedon Örgütü (OMO)-İlinden (Obedinena Makedonska Organizatsiya Ilinden) adı altında 14 Nisan 1990'da kurulmuş ve zamanla diğer İlinden'den daha önemli hale gelmiştir. Örgüt, kuruluş toplantısında etnik Makedonların haklarını demokratik yollardan ve Helsinki İnsan Hakları Deklarasyonunun 19. maddesi ve Bulgar anayasasının 19. Maddesi çerçevesinde kabulü için mücadele edeceğini ilân ettiği on bir maddelik bir program-anayasa

kabûl etmiştir. Ayrıca bu anayasa, örgütün Bulgar devletinin toprak bütünlüğünü tehdit edecek faaliyetlerden ayrılıkçı ve şövenist propagandadan kaçınacağını bildirmiştir (Glenny,1995: 90).

Bununla birlikte OMO-İlinden içindeki daha radikal gruplar zamanla kendilerini göstermişlerdir. Örneğin, Eylül 1992'de OMO liderlerinden Yordan Kostadinov bir Makedon gazetesine verdiği demeçte 'Sofya'nın Pirin'deki işgal kuvvetlerini geri çekmesi ve Bulgar Ortodoks Kilisesinin burayı Makedon Ortodoks Kilisesinin ruhani otoritesine terk etmesi gerektiğini söylemesi' ortalığı karıştırmıştır.

OMO-İlinden BM'ye Avrupa Parlamentosuna ve Den Hag'da Uluslararası Adalet Mahkemesine Bulgaristan içinde özerk bir Makedon yönetimi isteğini içeren bir deklarasyon da göndermiştir.

OMO-İlinden'in faaliyetleri Bulgar makamları tarafından Yugoslavya kaynaklı ve Bulgaristan'ı bölmeyi amaçlayan bir komplo olarak görülmüştür. Bu yüzden, Bulgar mahkemeleri sürekli olarak bu örgütün yasal hale gelmesini reddetmişler ve bu tutum yeni yönetim tarafından da devam ettirilmiştir (Glenny,1995: 90).

Örneğin; Zhelyu Zhelev örgütün İlinden-Preobrazhenie ayaklanmasının yıldönümünde düzenlediği kutlama töreni üzerine, Makedonların aslında Bulgar olduğunu vurgulamıştır. 1992 nüfus sayımı tartışmanın şiddetini arttırmıştır, çünkü OMO-İlinden nüfus sayımı dokümanlarında Makedon kategorisinin olmamasına şiddetle karşı çıkmıştır. Bu örgüt başta Makedon davasının güdülmesinde ılımlı ve dikkatli bir strateji benimsemiş görünmekle birlikte, Bulgar makamlarını ödün vermez tutumu zamanla organizasyon içinde ılımlıları ve şahinleri yol ayrımına getirmiştir. Stoyan Georgiev'in liderliğini yaptığı ılımlı kanat Makedonların nihai amaçlarına ulaşmalarında baskı ve illegal yolların yerine politik kanalların mümkün olduğunca fazla kullanımından yana olmuştur. Georgiev ve yandaşları ayrıca Makedonya Cumhuriyeti ile yakın ilişkiler kurulmasından yanadırlar.

Öte yandan Kostadinov'un lideri olduğu şahinler kanadı, ılımlıları Makedon davasına ihanet etmek ve hatta Bulgar olmak, özerklik, kilise, okullar, radyo, TV

ve dil konusunda kaçamak davranmakla suçlanmışlardır. Kostadinov Makedonların birleşmek için gerekli araçları aramaya hakları olduğunu ve bunların er ya da geç AGİT ya da diğer yollardan elde edileceğini ilân etmiştir.

Nihayetinde, Yordan Kostadinov OMO'dan bağımsız olarak başka bir örgüt, yine bir OMO-İlinden- kurmak yoluna gitmiştir. Bununla birlikte, Blagoevgrad bölge mahkemesince başvurusu reddedilmiştir. Mahkeme örgütün kuruluş bildirisinde örgütün şehit düşen savaşıların mirasçısı olduğu ibaresinin açık olmadığını, bunun, söz konusu örgüt her ne kadar barışçıl amaçlar güttüğünü iddia etse de, Bulgaristan toprakları üzerinde bir bağımsızlık savaşı başlatmak niyetini açıkça gösterdiğini belirtmiştir.

Ayrıca OMO bildirisinde sınırların barışçıl yollardan yeniden düzenlenmesinden bahsedilmektedir ki bu Bulgaristan'ın toprak bütünlüğüne yönelik bir ifadedir. Ayrıca OMO Pirin bölgesini açık açık Bulgar ordularının işgali altında bir toprak parçası olarak tanımlamış ve bölgedeki Makedonların üzerinde Bulgaristan'ın asimilasyona yönelik politikalarına karşı mücadele sözü vermiştir.

Bununla birlikte, bu organizasyona olan destek konusu hâlâ tartışmalıdır. Aslında Kostadinov'unkinin yanı sıra daha belirgin bazı amaçlar için değişik OMO'lar kurulmuştur ve örgüt Makedonları temsil konusunda tekeli elinde tutmamaktadır. Örgütün siyasal gücü üzerine basın raporları örgütün Makedonların yoğun olarak yaşadıkları Petrih, Sandanski, Strumyaski, Musamiste, Mikrovo, Krupnik, Kalasovo'da dahi ciddi olarak desteklenmediğini iddia etmişlerdir. Fakat organizasyonun destekçilerinin ilerde önemli ölçüde artabileceği de gözönünde bulundurulmaktadır. Bulgar devleti organizasyona yapılan dış yardımlardan ki bunlar genelde Kanada ve Avustralya'daki diasporadan gelmektedir, endişelidir.

Yanı sıra, Bulgar makamları örgütün üye ve destekçilerini sarhoş, cahil ya da suçlulardan oluşan bir ayaktakımı olarak görmektedir. Öte yandan, şu an örgüte varolan desteğin Pirin Makedonyasının ekonomik geri kalmışlığından kaynaklandığı açıktır. Bölge 1992'de resmi olarak kaydedilmiş en yüksek işsizlik oranına sahiptir ve bu oran bölge nüfusunun neredeyse yüzde 10'una denk gelmektedir. Nüfusun yüzde 55'i şehirlerde yaşamaktadır ve yaklaşık yüzde 80'i

sosyal yardıma muhtaçtır. Yine de, özellikle Yunan sınırına olan yakınlıktan dolayı ticaret hayatının canlı olmasına bağlı olarak, burada yaşayan nüfusun refahının Bulgaristan'ın büyük bölümüne oranla daha hızlı yükseldiği söylenebilir.

1997'de OMO-İlinden liderleri ayrı fraksiyonlar halinde faaliyet gösteren farklı OMO'ları tek bir çatı altına toplamak için bir girişimde bulunmuşlardır. Kostadinov'un gibi radikal elementler dışarıda bırakılmış ve örgüt OMO-İlinden PIRIN adıyla Bulgar idaresine kayıt olmak istemiştir. Bununla birlikte Blagoevgrad şehir mahkemesi bu başvuruyu kabul etmemiştir.

Eylül 1998'de örgüt bu sefer Ivan İliev'in başkanlığı altında ve parti olmak üzere başvurusunu yapmıştır. Sofya bölge mahkemesi bu konuda onayını vermiştir. Parti bildirisinde partinin milliyet, ırk, dil, din ayrımı yapmaksızın Pirin bölgesinde yaşayan herkesin sosyal, siyasal ve ekonomik haklarını korumak ve geliştirmek çabası içinde olacağını ilân etmesinin mahkemenin olumlu kararında büyük etkisi olmuştur. Mahkeme kararı Bulgar Parlamentosunda özellikle muhalefetteki sosyalistlerin tepkisini çekmiştir ve Mart 1999'da 61 milletvekili Anayasa Mahkemesine mahkeme kararının anayasanın 14. Maddesine aykırı olduğu ve partinin Bulgaristan'ın toprak bütünlüğüne tehdit oluşturduğu gerekçesiyle başvuruda bulunmuşlardır.

Sonunda Yüksek Seçim Komitesi partinin meşru olamayacağına dair bir karar almışsa da, söz konusu karar Yüksek İdare Mahkemesi tarafından bozulmuştur. Mahkemenin kararının ise temyizi yoktur.

Fakat 29 Şubat 2000'de Anayasa Mahkemesi bu kararı bozmuş ve partinin siyasal özerklik peşinde koştuğunu ve bu yüzden açıkça Bulgaristan'ın toprak bütünlüğünü tehdit ettiğini bildirmiştir.

Böylece OMO-İlinden-PIRIN Ekim 1999'daki yerel seçimlerde bazı belediyelerin meclislerine adaylarını sokmuş olmakla birlikte şu an için kanun dışı sayılmaktadır. Karar Mart ayı içinde Makedonya Cumhuriyeti ve Bulgaristan arasında küçük çaplı bir krize yol açmakla birlikte, Balkan İstikrar Paketi için Budapeşte'de bulunmakta olan her iki ülkenin başbakanları arasındaki görüşmenin ardından yatışmıştır (Balalovska,2000: 12).

OMO-İlinden'in yanı sıra ve tam karşıtı olarak Makedonların Bulgarlığını destekleyen ve kendilerini Bulgar ulusunun bir parçası olarak tanımlayan Makedonlar tarafından kurulmuş siyasal örgütler de vardır. Bu tür örgütlerin en önemlisi Dimitar Gotsev'in liderliğini yaptığı VMRO-SMD'dir. Bu örgütün UDF koalisyonu vasıtasıyla seçimlere katılmış bir üyesi parlamentoya girmeyi başarmıştır.

Bu organizasyonun destekçileri ise daha çok Makedonya'dan göç edenler ve Pirin Makedonlarıdır. Örgütün programı örgütün ulusun bölünmesine ve Ege ve Vardar Makedonyası'nda yaşayan Bulgarların asimilasyonuna izin verilmeyeceğinin altını çizmektedir. Örgütün liderleri Yunan hükümetinden Makedonya'daki Bulgar azınlığın varlığını tanımasını ve bölgede(Hobsbawm,1983: 2) Bulgar okulları açmasını açıkça dile getirmişlerdir. Örgüt ayrıca Bulgar ulusal bütünlüğüne yönelik tehditleri de tasnif etmiştir. Doğal olarak, OMO-İlinden listenin başını çekmektedir. 1993'te VMRO-SMD lideri Evgeni Ekov Makedonculuğun ve Türkçülüğün Bulgaristan'a yönelik iki tehdit olduğunu ilân etmiş ve hükümeti bu iki akım karşısında pasif kalmakla suçlamıştır.

Ayrıca, ABD'nin Bulgaristan'daki bu güçlere açıkça destek uzattığı iddia edilmiştir. Sırp'lar da ayrıca en tehlikeli düşmanlar olarak görülmüş ve örgüt 1992'de Hırvat ve Slovenler ile Sırp'lar arasındaki savaşa gönüllüler dahi yollamıştır.

VMRO-SMD'nin yanı sıra daha da aşırı siyasal örgütler de bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi konuya şövenist yaklaşımla tanınan Ivan Georgiev'in Ulusal Demokratik Partisidir. Öte yandan, VMRO-SMD'nin yaklaşımlarını dahi ılımlı bulanlar 1990'da Tüm Bulgar-Makedonya Birliği'ni kurmuşlardır. Örgüt faşist rejim yanlısı Hristov Tzavela'nın liderliği altındadır ve faaliyetleriyle geçmişteki VMRO'yu hatırlatmaktadır.

Diğer etkili bir kuruluş da Makedon Bilim Enstitüsüdür ve bu kurum Makedonya tarihini Bulgaristan aleyhine olan saptırmalardan kurtarma misyonunu üstlenmiştir. Açıktr ki, bu koşullar altında Bulgar-Makedon örgütlerinin komşu

ulusları tehdit ettiği 1890'lara ve 1920'lere dönmek için en kabul edilebilir sebep Bulgaristan'ın şu an Euro-Atlantik topluluğunun eşiğinde bulunmasıdır.

Ayrıca Bulgaristan bu kendisine şart koşulan azınlık hakları konusundaki iyi niyetini göstermek için önemli belgelere imzasını koymuştur. Bununla birlikte, konu Makedon azınlık olduğunda işler biraz değişmektedir. Örneğin, Avrupa Konseyinin Çerçeve Anlaşması Başkan Stoyanov tarafından 9 Ekim 1997'de imzalanmış ve 18 Şubat 1999'da Bulgar Parlamentosu tarafından onaylanmıştır, fakat Bulgar Dışişleri Bakanlığına göre bir şartla; 'söz konusu sözleşme yedi azınlık grubuna uygulanacaktır.' Bunlar; Türkler, Roma, Ermeniler, Ulahlar, Karakaçanlar, Yunanlılar ve Yahudilerdir.

Makedonların böyle bir hakkı yoktur, çünkü böyle bir azınlık yoktur. Bu da Bulgaristan'ın bu konuda bir adım atmadan uluslararası anlaşmalara imza atmasının pek anlamı olmadığını göstermektedir(Nikolov,2003: 32).

Diğer yandan, Yunanistan'daki Türk-Makedon dayanışmasını burada bulmak zordur. Türkler Sofya'yı endişelendirmemek konusunda o kadar dikkatlidirler ki, buradaki Türk azınlığın siyasal temsilcisi HÖH'ten Makedonların ayrı kimliğinin tanınması konusunda hiçbir açıklama gelmemiştir. Tam tersi olarak genelde HÖH'ün parlamentoya soktuğu Bulgar milletvekilleri Makedon dilini ve kimliğini reddeden bazı açıklamalarda bulunmuştur.

3.3.Arnautluk –Makedonya Sorunu

Arnavutluk, bağımsızlığından bu yana her ne kadar Makedonya Cumhuriyeti ile ekonomik işbirliğini sürdürmüş ise de, muhtelif dönemlerde, topraklarında yaşayan Arnavut nüfusu gerekçe göstererek söz konusu ülkenin iç işlerine müdahale etmektedir.

Makedonya yönetimine karşı en şiddetli tepkiyi gösteren etnik azınlık, Arnavutlardır. Arnavutluk ile Makedonya arasındaki gerginliğin kökeni,1945 yılında Komünistlere karşı gerçekleştirilen ve milliyetçi nitelik taşıyan Arnavut ayaklanmasının, iki ülkeyi karşı karşıya götürmesine kadar

uzanmaktadır(Biberaj,1990: 10). Bu olay Tito döneminde meydana gelen ilk slahlı ayaklana olup, Makedonya ile Arnavutluk arasındaki normal ilişkilerin kurulmasını engellemiştir. Makedonya'nın bağımsızlığından sonra azınlık Arnavutların talepleri, Makedon hükümetini Arnavutlukla dosthane ilişkiler kurmasında engelleyici etken olmuştur. Makedonya'da varlığını sürdüren Arnavut partililer, Makedon Anayasasının (1991 anayasasının) giriş bölümünde bulunan) "Makedonya'nın Makedon halkının ulusal devleti olarak kurulduğu" şeklindeki ibareye tepki göstererek, Arnavut halkın Makedonya devletinin iki asli kurucusudan biri olarak kabulünü talep etmektedir. Arnavutluk'un söz konusu partilerin taleplerini desteklemesi, iki ülke arasında gerginlik nedeni olarak ortaya çıkmaktadır (Jelavich,1994: 86).

Arnavutluk, Makedonya'nın Arnavut halka ilk ve orta öğrenim döneminde yabancı dilde eğitim sağladığını, ancak bu hakkın yükseköğretimde sağlamadığını iddia ederek bu nedenle yasadışı Kalkandelen Üniversitesi'nin öğretime açılmasını talep etmekte; buna mukabil Makedonya, Arnavutluk'ta bulunan Makedon azınlığın ancak ilkökul döneminde ana dillerinde eğitim görebildiğini vurgulamakta ve Kalkandelen üniversitesi'nde Arnavutça eğitime, ülkedeki bölünmeyi körükleyeceği endişesi ile karşı çıkmıştır.

Tüm bu olumsuzluklara karşın, Arnavutluk'ta yapılan 1997 genel seçimler sonrasında oluşturulan yeni hükümetin, Makedon ile sorunların anlayış ve diyalog yoluyla çözümlenmesi yönündeki beyanatları, Makedonya'daki Arnavutların haklarını mevcut yasalar çerçevesinde aramaları yolundaki telkinleri ve Arnavutluk'un Makedonya'daki aşırı aşırı Arnavut partilerini desteklemeyeceğini ilişkin açıklamaları, iki ülke ilişkilerindeki gerginliği yumuşatan olumlu adımlar olarak değerlendirilmiştir. Bunun sonucu olarak, Aralık 1997'de Makedonya Dışişleri Bakanı Arnavutluk'u, Ocak 1998'de ise Arnavutluk Başbakanı Makedonya'yı ziyaret etmiş, bu iki ziyaret sırasında iki ülke arasında toplam 14 ikili anlaşma imzalanmıştır (Biberaj,1999: 214).

Her iki ülkenin de karşı karşıya bulunduğu mali kaynak yetersizliği, gerekse Arnavutluk'ta cereyan eden sosyal sorunlar, iki ülke arasındaki ekonomik işbirliği imkânlarını da daraltmaktadır. Bununla beraber, Arnavutluk'un Durres Limanı'ndan başlayan Makedonya'dan geçip Bulgaristan üzerinden Türkiye'ye kadar uzanacak olan Doğu-Batı koridoru ve Makedonya'nın Selanik Limanı'na bağımlılığını azaltacak olan, Makedonya ile Arnavutluk'u da içine alan Burgaz-Aslonya petrol boru hattı projeleri, iki ülke arasında ekonomik ilişkilerin geleceği açısından olumlu açılımlar olarak değerlendirilmektedir (Biberaç,2000: 214).

2001 Çatışma döneminde ise Arnavutluk denge politikası izleyerek, bir yandan şiddete karşı olduklarını fakat azınlıkların haklarının ihmal edilmemesi için diyalog'un tek çıkış yolu olduğu üzerine durmuştur. Ohir barış anlaşmasının imzalanmasıyla son bulan Makedonya'daki çatışma sonrasında Arnavutluk'la Makedonya arasında ilişkiler pozitif bir trende girmiştir.

Örnek olarak: Makedonya ile Arnavutluk'un da bulunduğu birkaç balkan ülkesinin koridor 8 olarak bilinen Draç-Üsküp-Gueşevo/Burgas otobanı ve demiryolunun inşaatı, AB'den gereken finansmanı sağlamak için ortak hedef ve tavrın olması gelecek açısından, siyasal ve ekonomik istikrar sağlayacağı ve bölgede farklı bir atmosferin oluşması gerçeği söz konusudur.

Öte yandan iki ülke arasında 16 ağustos 2003 yılında yapılan bölgesel güvenlik zirvesi, iki ülkenin istikrar ve barışı güçlendirme yolundaki çabaları konusunda işbirliğini sürdürecekleri, ardından NATO'ya dahil olma yolunda ortak projeler düzenleyerek beraber hareket etmek için anlaşmaya varılması iki ülke arasında ilişkilerin ne denli değiştiğinin açık bir göstergesidir.

3.4.Sırbistan&Karadağ-Makedonya Sorunu¹

1995 yılının Kasım ayından Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne uygulanan BM yaptırımlarının kaldırılmasına ardından, Makedonya ile Yugoslavya Federal Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi süreci başlamıştır. Bu süreci

¹ Bu çalışma yapılırken Karadağ bağımsızlığını ilan etmemiştir.

gündeme gelmeindeki en büyük etken, şüphesiz, ambargo önce dönemde Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin Makedonya'nın en büyük ticaret partneri durumunda bulunmasıdır.

BM ambargosunun sona ermesinin ardından iki ülke arasında 1996 yılında imzalanmış, bulunan Serbest Ticaret Anlaşması'nın da etkisiyle, ticaret hacminde büyük artış sağlanmış bulunmaktadır.

Ekonomik sorunların yanı sıra, Makedonya ile YFC (Yugoslavya Federal Cumhuriyeti) arasında sınırı belirleyen bir anlaşmanın bulunmaması nedeniyle bir takım gerginlikler yaşanmışsa da, 27 Eylül 1995 tarihinde, Makedonya ile YFC arasındaki sınırın %80'i çözüme kavuşmuştur.

İki ülke arasındaki bir diğer sorun ise dini kökene dayanmaktadır. Sırp patrikliğinden 1967 yılında ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiş bulunan Makedon Ortodoks Kilisesi'nin yeniden Sırp Ortodoks Patrikhanesine bağlanması konusunda Sırp baskıları, Makedonya'nın bağımsızlığından itibaren itibaren iki ülke arasındaki gerginliği besleyen bir unsur durumuna gelmiştir. Söz konusu gerginliğe rağmen, Makedon halkının, YFC tarafından topraklarına yönelik olarak yapılabilecek biraskeri müdahaleyi ihtimal dâhilinde görmemesi, sorunun Makedonya'nın ulusal güvenliğini tehdit eden bir boyuta ulaşmasını engellemiştir. YFC ile Makedonya arasındaki sorunlara rağmen, Makedonya topraklarında etnik gerilimin ortaya çıkmasına karşılık, Makedonya'daki Sırp milliyetçilerinin YFC'ne karşı besledikleri yakınlık, Makedon yönetimine,-bir dereceye kadar paradoksal olarak- ülke içindeki Arnavut nüfusunu denetim altına almak açısından bir çıkış noktası olmuştur.

2001 krizinin başlamasından önce Makedonya ile Sırbistan (Eski Yugoslavya) arasında sınır görüşmeleri yapıyordu. Yapılan görüşmeler Kosova - Makedonya sınırını da kapsıyordu. Yapılan görüşmelerde büyük ölçüde anlaşmaya varıldı. Bu anlaşmada Sırbistan yönetimi Kosova'nın sınırdaki bazı köylerini Makedonya'ya peşkeş çekmişti. Makedonya silahlı güçleri bu peşkeşe dayanarak söz konusu

köyleri Makedonya hâkimiyetine geçirmek için müdahale ettiler. Ancak Kosova halkı ve genel olarak Arnavut Müslümanlar bu anlaşmaya karşıydı ve Makedonya askerlerinin söz konusu köyleri ilhak etme teşebbüsüne karşı çıktılar. Bu olayda görüldüğü gibi Kosova'nın da Sırbistan Makedonya ilişkilerini etkileyen önemli bir etkidir. Nitekim olası bir bağımsız Kosova Cumhuriyetinin kurulması ilişkilerin ne denli aksayacağını açıkça bir göstergesidir. Kriz döneminde Yugoslavya Savunma Bakanı Slobodan Krapoviç, Makedonya Savunma Bakanı Vlado Buckovski ile başkent Üsküp'te askeri işbirliği anlaşması imzalar. Krapoviç, Makedon ordusuna istihbaratın yanı sıra silah vermeye hazır olduklarını belirterek Makedonya'nın toprak bütünlüğü konusundaki hassasiyetleri ortaya koymuştur. Diğer bir sorun ise Kosova'nın nihai statüsünü belirlenmesinden sonra, Makedonya'nın Kosova ile Sırbistan arasında nasıl bir denge kuracağı veya strateji belirleyeceği konusudur. Kosova'daki yeni bir statü değişikliği Makedonya'yı derinden etkilenmesine neden olabilmektedir.

SONUÇ

Balkan devletleri, değişen uluslararası konjonktür ve “yeni dünya düzeni ” olarak adlandırılan sistemde, sınır sorunları, göç tehlikesi ve özellikle, bölge ülkelerinde yaşayan azınlık sorunlarından kaynaklanan “geleneksel” çatışma riskleri ile karşı karşıya kalmıştır. Ancak, şu da belirtilmelidir ki, söz konusu çatışma potansiyelinin, ülkelerinin her birinin ulusal bilincini geliştirmesinde katkıda bulunmak suretiyle, ulusal güvenlik politikalarının yeniden gözden geçirilmesini sağlayarak, uzun dönemde Balkanlarda istikrarı sağlayıcı bir unsur haline gelme ihtimali de söz konusu olabilmektedir.

Makedonya Cumhuriyeti, Balkan coğrafyasında, gerek yeni çatışma riskleri taşıması itibariyle, gerekse Yunanistan’ın bölgede nüfuz kazanma yönündeki girişimlerinin nesnesi olma niteliği dolayısıyla, üzerinde önemle durulması gereken ülkeler arasında bulunmaktadır.

Makedonya’nın iç sorunlarının bir patlama noktası olarak kabul edilen 2001 krizi gerek ülke iç dinamiklerini gerekse de komşu ülkelerin Makedonya konusundaki hassasiyetlerini yeniden gözden geçirmesine neden olmuştur. 2001 krizinde görüldüğü gibi Balkanlarda daha geniş bir çapta bir siyasi krizin ortaya çıkması ihtimali, gerek Doğu Avrupa Ülkeleri için ve gerekse birleşik Avrupa Projesini gerçekleştirmeye çalışan Batı Avrupa ülkeleri için, büyük bir tehlike oluşturduğu, dünya politik çevrelerince kabul edilmiştir.

Kriz sonrasında, Makedonya konusunda görüşlerini beyan eden birçok uzman, komşu devletlerin hak iddiaları karşısında, uluslararası alanda uzun süre istikrarlı bir şekilde varlığını sürdürmesi mümkün görülmeyen Makedonya Cumhuriyeti, en kısa zamanda kendine müttefik, hatta koruyucu bir ülke seçmek zorundadır. Kosova’nın statü belirsizliği, Yunanistan ile isim ihtilafı, Bulgaristan ve Arnavutluk ile azınlıklar yüzünden yaşanan sorunlar nedeniyle komşu ülkeleriyle söz konusu müttefikliği gerçekleştirmek oldukça güçtür.

Özellikle Kosova'nın nihai statüsü² Makedonya'ya doğrudan etkileyeceği gerçeği göz önünde bulundurulması gereken diğer önemli bir faktördür. Makedonya Arnavutları her ne kadar Makedonya'nın ülke bütünlüğüne saygıda bulduklarını iddia etseler bile, son dönemde bazı Arnavut elitlerin açıklamaları üstü kapalı bile olsa bu yönde ne denli samimi oldukları açıkça görünmektedir. Nitekim İsmet Ramadani'nin son dönemde ortaya attığı fikir tartışmaya açıktır. Ramadani, Kosova'nın nihai statüsünden sonra; Arnavutluk, Makedonya ve Kosova birleşerek "ALMAKOS" (Dnevnik, 2006: 6) birliği oluşturmaları gerektiğini savunmaktadır.

Potansiyel istikrarsızlık döneminin bitmesi, iyi ilişkilerin başlatılması ve ekonomik hacmin genişlemesi için bu birliğin gerçekleşmesini zorlayan faktörler arasında gösterilmektedir. Söz konusu teklif Makedonya tarafından kabul edilemez bir özelliktedir. Bu birleşme gerçekleşmesi sonucunda Makedonlar azınlık konumuyla düşme riskinin yanında diğer devlerinde bu birliğe sıcak bakmayacakları aşikârdır.

Ohri Barış Anlaşmasının imzalanmasından sonra Arnavutlara sağlanan koşullar diğer azınlıklara sağlanmaması Makedonya'ya iki etnisiteli bir toplum haline getirdiğini söylemek mümkündür. Özellikle Makedonya Türkleri genelde Makedonlar, yerel bazda ise Arnavut baskısının altında kalması, Makedonya Türkleri için tehlikeli ve sancılı dönemin başlangıcı olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Gerek belediye seçimleri gerekse de parlamento seçimlerinde, sadece Makedon ve Arnavut kesiminin görüş ve istekleri doğrultusunda alınan kararlar ve uygulanan politikalar, Türklerin asimile edilmesine hızlandıran faktörler olarak kabul edilebilir. Hakça temsil, insan hakları ve azınlık haklarından mahrum kalan Türkler, bütün bu olumsuzlukların yanında tek bir çatı altında örgütlenememeleri, söz konusu yozlaşma sürecine ivme kazandıracığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Arnavut taleplerinin belirli bir kısmı karşılanmasına rağmen, bir sonraki seçimde hükümette olmayan diğer Makedon siyasiler iktidara gelmesi durumunda aynı

² Arnavutların istekleri yerine getirilip Kosova bağımsız bir ülke olursa, Makedonya'daki Arnavut sorunu yeni bir boyut kazanacaktır.

kararlılıkla Ohri Barış Anlaşmasını uygulayacaklarını söylemek optimist bir yaklaşım olacaktır.

Makedonya hala güvenilir bir müttefik edinemediği gözlenmektedir. Makedonya için en güvenilir müttefik Batı kurum ve kuruluşlarına entegrasyonudur. 2004 yılında AB'ne adaylık için başvuruda bulunan Makedonya kısa bir süre sonra aday ülke statüsünü kazanmıştır. Tam üye olabilmesi için "Ohri Çerçeve Anlaşması"nın gerektirdiği reformların hızla hayata geçirilmesi ve komşu ülkelerle olan ilişkilerini geliştirmesi gerekmektedir. Özellikle Yunanistan ile isim konusuna kalıcı bir çözüm bulması AB ve NATO üyeliği için önem arz etmektedir. Aksi takdirde Makedonya, Avrupa Atlantik kuruluşlarına ve AB üye olması oldukça zorlanacaktır. Yunanistan'ın AB üye statüsünü kullanarak Makedonya'yı veto etmekle tehdit ederek caydırıcılığını ve baskısını artırması olasıdır. Bulgar tarafı ise bağımsız bir Makedonya'dan kaynaklanan sorunların ancak uluslararası kuruluşlar aracılığıyla çözülebileceğini vurgulamaktadır.

Bunun yanında Üsküp hükümetinin, Makedonya'daki çeşitli toplumlar arasındaki ilişkileri düzeltmek için çalışmasının yanı sıra, gelecek yıllarda Arnavutluk ve Kosova'daki siyasi liderler ile daha iyi ilişkiler kurmaya çalışması da gereklidir zira uzun vadeli bir güvenlik ortamı ancak yakın komşuları ile iyi ilişkiler içinde bulunmasına bağlıdır.

KAYNAKÇA

- AKTÜGÜN, İlker (1995),**SSCB'den BDT'ye Nasıl Varıldı**, SoruYayıncılık, İstanbul.
- ANDREJEVIĆ, Milan (1991), "Republican Leaders Reach Compromise Accord on Country's Future," Report on Eastern Europe, 28 June, s. 34–35.
- ARMAOĞLU, Fahir(1997), **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1915–1995)**, Alkım.
- AZİRİ, Etem (2004),Organizimi Politik i Shqiptarëvë në Maqedoni, Shkup.
- BABUNA, Aydın (2000), “The Albanians of Kosovo and Macedonia”*European Security*, vol.11,no 3
- BAĞCI, Hüseyin (1994), “Hırvatistan ve Slovenya'nın Yugoslavya'dan Ayrılmalarında Almanya'nın Rolü”,**Avrasya Dosyası**, İlkbahar 1994,C.1,S.1,s.93
- BALALOVSKA, Kristina (2003), “Between ‘the Balkans’ and ‘Europe’: A Study of Contemporary Transformation of Macedonian Identity, 1991–2002”, *New Balkan Politics*, Issue 6. s.12
- BELLAMY, Alex (2002), The New Wolfs at the Door: “Conflict in Macedonia”,*Civil Wars*, vol.5 no.1
- BİBEREAJ, Elez (1990), Albania. A Socialist Maverick, Boulder: Westview Press.
- BİBEREAJ, Elez (1999), **Albania in Transition: The Rocky Road to Democracy** Westview Press.
- BİBEREAJ, Elez (2000), The Albanian National Questions: The Challenges of Autonomy Independence, and seperatism.

Birlik Gazetesi (2001), “Kehribat Tilki Misyonu Başladı”, 29 Eylül, Üsküp, s.12

Birlik Gazetesi (2001), “NATO Birlikleri Konuşlanmaya Başladı”, 27 Ağustos,
Üsküp, s.13

Birlik Gazetesi (2001), “NATO Planı”, 30 Haziran, Üsküp, s.6

BORA, Tanıl (1995), **Bölgeler Sorunlar: Yugoslavya Milliyetçiliğın
Provokasyonu**, İletişim Yayınevi, İstanbul.

BRUBAKER, R. Douglas (1996), *Nationalism Refrained*, Cambridge University
Press.

CARPENTER, Ted (2001), “Waist Deep in The Balkans and Sinking
Washington Confronts the Crisis in Macedonia”, *Policy Analysis*,no 4,s.15

DAĞAŞAN, Yeşim A(1999),**Tarihten Günümüze Makedonya Sorunu ve
Makedonya Cumhuriyeti**, Ankara Gazi Üniversitesi, Yayımlanmamış
Yüksek Lisans Tezi, s.56–69

DUNCAN, W. Raymond and Holman, G. Paul, Jr. (1994),**Ethnic Nationalism
and Regional Conflict: The Former Soviet Union and Yugoslavia**.
Boulder, CO, Westview Press.

ELRIDGE, Justin (2002), “ Playing and Peace, Western Politics and the
stabilization of Macedonia”,*European Security*, vol.11,no 3

ERDOĞAN, Öznal.(1993), *Makedonya Yunan Değildir* Ankara: Genel Kurmay
Basımevi.

FRAENKEL, Eran (1993),*Language Policy and Language Behavior in
Macedonia: Backroud and Current Events. Language Konflikt*, ed.by. Eran
Fraenkel and Kristina Kramer, Peter Lang, New York.

- FRAENKEL, Eran (1998), *Urban Muslims Identity in Macedoni: The Interplay of Ottomanism and Multilingual Nationalism*. Peter Lang, New York.
- GALLAGHER, Tom (1998), "The Balkans: Bulgaria, Romania, Albania and the Former Yugoslavia", *Developments in Central and East European Politics 2*, ed. White, S., Blatt, J., Lewis, P., *Duke University Press*, s.44
- GEORGE, Prevelakis (1996), "The Return of the Macedonian Question", in *The Changing Shape of the Balkans*, H. Carter and T. Norris, eds, London: The Soas/GRC Geopolitical Series, UCL Press Ltd, s.145.
- DUNCAN, M. Perry (1996), "Macedonia: Balkan Miracle or Balkan Disaster," *Current History* 95/59 (Mart), s.114.
- GIANARIS, Nikolas (1996), *Geopolitical and Economic Changes in the Balkan Countries*, *Praeger Publishers*.
- GLENNY, Misha (1995), "Heading Off War in the Southern Balkans", *Foreign Affairs*, May/June, s.90
- GOLDMAN, Minton F. (1996), **Global Studies: Russia, the Eurasian Republics, and Central/Eastern Europe**. 6th ed. Guilford, CT, Dushkin Publishing Group.
- GOW, James (1993), "Yugoslavya Parçalanırken", *Dış politika Bülteni*, Eylül, s.114 -129
- HAGEN, William (1999), "The Balkans' Lethal Nationalisms", *Foreign Affairs*, July/August s.54
- İSEİNİ, Mair Amet (2001) *Zhvillimet në Maqedoni dhe lindja e Ushtrisë Çlirimtare Kombëtare*, Logos-A, Shkup .
- İZETBEKOVIÇ, Aliya (2003), **Kendi Kaleminden Aliya İZETBEGOVIÇ, II**. *Endülüis Soykırımına Geçit Vermeyen Bilge Adam*, Dergâh Ofset, İstanbul.

- JANY, Engström (2002), "Multi-Etnicity or Bi-Nationalism? The Former Work Agreement and the Future of the Macedonian State", *Journal on Etnopolitics and Minority in Europe*, Issue 1, s.15
- JELAVIĆ, Barbara (1994), *History of the Balkans. Twentieth Century* (New York: Cambridge University Press, s.86.
- Kaplan, Robert.(1993), *Balkan Ghosts, St. Martin's Press*, s.xxiii
- KOURVETARIS, George (2002), "The Nature of Ethnonationalism and Subnationalism: The Case of Yugoslavia", *The New Balkans: Disintegration and Reconstruction*, ed.Kourvetaris, A. Kourvetaris, D. Roudometof, V. Koutsoukis, K. *Colombia University Press*, s.33
- KUT, Şule (1996/97), "Macedonian Politics: First Multiparty Elections After Independence", **Turkish Review of Balkan Studies: Annual**, C.2, Foundation of Middle East and Balkan Studies, İstanbul, s.33
- LANGORNE, T.B Richard (1995), *Eski Yugoslavya'da Düzen, Düzensizlik ve Kriz*", **Strateji**, Ocak, s.58
- LORRABEE, Stephen F.** (1994), "Balkan Security After the Cold War: New Dimensions, New Challenges", *The Volatile Powder Keg*, ed. Lorrabee, F., *The American University Press*,s.XII
- LUND, Michael S. (2000), "Preventive Diplomacy for Macedonia,1992:1999 From Containment to Nation Building",Oxford: Rowman Littlefield Publishers.
- MALESKA, Miryana (1997),*Etniçkiot Konflikt i Prilagoduvanyeto, Kultura, Skopye.*
- MICKY, Robert W (1996) "Citizenship, Status, and Minority Political

Participation: The Evidence from the Republic of Macedonia," in Gerd Nonneman, Tim Niblock and Bogdan Szajkowski, eds, *Muslim Communities in the New Europe*, Lebanon: Ithaca Press.

NAJCEVSKA, M, SIMOSVSKA, EMIJA and GABER, Natasha (1993),

"Muslims, State and Society in the Republic of Macedonia: The View from Within," in Nonneman, Niblock and Szajkowski, *Muslim Communities*, s. 91–96.

NELSON, Daniel (1991), *Balkan Imbroglio*, Westview Press, s.26

NIKOLOV, Stephan (2003), "The Bulgarian Obsession: Macedonia in the 20th Century", *New Balkan Politics*, Issue 1. s.32

ORDANOSKI, Sašo (2002), "Lions and Tigers, The Militarisation of The Macedonian Right", in Keith S.Brown: Paulette Farisidies; Sašo Ordanoski & Agim Fetahu eds. *Ohrid and Beyond. A Cross-Etnich Investigation in the Macedonian Crisis*. London: Institut for War and Peace Reporting, s.35–48

PAPADOPULOS, Alex G. (1996), *Single Human Geography, Multiple Macedonian Histories* "Reconstructing the Balkans: A Geograpy of the New Souteast Europe", Ed.by. Derek Hall and Darrick Danta, s.79

PAULINE, Nevile-Jones (1996), "Dayton, IFOR; and Alliance Relations in Bosnia", *Survival*, Kış, s.74

PERRY D. Haaland (1994), "Bulgaria: Security Concerns and Foreign Policy Considerations", *The Volatile Powder Keg*, ed. Lorrabee, F, *The American University Pres.*

PETTIFER, James (2001), *The Albanians in Western Macedonia* The

Macedonian Questions. New: Plgrave.

POULTON, Hugh (1993), *The Balkans. Minorities and States in Conflict* (London: Minority Rights Group, s.46- 92.

POULTON, Hugh (1990), *Balkans*, "Changing Notions of National Identity among Muslims in Thrace and Macedonia: Turks, Pomaks and Roma," in Poulton and Farouki, *Muslim Identity*.

PREMDAS, Ralph (1990), *Secessionist Movements in Comparative Perspective*, *St. Martin's Press*, s.14–16

ROUDOMETOV, Victor (2002), "National Minorities, Nation States, and External National Homelands in Southeastern Europe", *The New Balkans: Disintegration and Reconstruction*, ed.Kourvetaris, A., Kourvetaris, D., Roudometof, V., Koutsoukis, K., *Colombia University Press*..

RUSÍ, İbo (2002), "From Army to Party: The Politics of the NLA" London: Institute for War and Peace Reporting, s.19–34

SHEHAPÍ, Behixhudin (2002), *Plagët e Pavdekshmërisë*, Shkup.

SÍMOSKÍ, Hristov Todor (1999), *Atlas of the Inhabited Places of the Aegean Macedonia*, Ankara, TTK yayınları, s.VII.

SMÍTH, Adam (1998), *Nationalism and Modernism*, *Routledge*.

TÍLLY, Charles (1995), **Avrupa'da Devrimler:1492–1992**, Çev: Özden Arıkan, LiteratürYayıncılık, İstanbul.

TODOROVA, N.Maria (1997), *Imagining the Balkans*, *Oxford University Pres*.

UNGER, Howard M (1996),**The New Macedonian Question: Can a Free Market System Stave Off War And Bring Economic Prosperity or Has the Collapse of Communism Led to the Emergence of Ethnic Nationalism and İnevitabl Conflict**, Macedonian Cultural and Historical Resource Centre.

VARVİTSİOTES, Ioannis, M (1992), “Security in the Mediterranean and the Balkans”, **Mediterranean Quarterly**, Winter, s.25

VLASİDİS V. Karakostanoglou (1995), “Recycling Propaganda: Remarks on Recent Reports on Greece’s Slav Macedonian Minority”,**Balkan Studies**, V.36, N.1 s.158

YASAMEE, Feroz (1997), “*Balkanlarda Milliyet: Makedonya Örneği*”, Yeni Balkanlar Eski Sorunlar, Bağlam Yayınevi, İstanbul, s.41 Yayınevi, İstanbul.

YERASİMOS, Stefanos (1995),**Milliyetler ve Sınırlar-Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu**, Çev: Şirin TEKELİ, İstanbul, Mayıs.

Zaman Gazetesi (2001), “Makedonya’da Ateşkes Sağlandı”, 7 Temmuz, Üsküp, s.4

ZEYİNİLOVIÇ, Seniha (2005),*Makedonya Demokratik Süreçlerinde Türkler*, Birlik-Media yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

1981 Makedonya'nın Gostivar şehrinde doğdu. İlk ve Orta öğrenimini burada tamamladıktan sonra 2000–2005 yılları arası Celalabat Türk Dünyası İşletme Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden ve Bişkek Devlet Üniversitesinde İşletme Bölümü Finans Kredi bölümünden mezun oldu.

Akademik kariyerine devam etmek amacıyla (Şubat)2005–2006(Haziran) yılları arasında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Uluslararası İlişkiler Anabilimdalı, Uluslararası İlişkiler bölümünde Yüksek Lisans öğrenimini tamamladı. Tez konusu olarak "Makedonya'nın İç ve Dış Politika Sorunları"nı inceledi.

Makedonya'nın ulus-devlet inşası üzerinde çalışmaları devam etmektedir.

16.05.2006